

A HEGYI BESZED ÜZENETE

Harmincnégy igehirdetés a Hegyi Beszéd alapján

HARGITA PÁL
pápai református lelkész

1. LELKI SZEGÉNYEK BOLDOGSÁGA

Textus: Máté 5,3 *Boldogok, akik szegények lelki értelemben, mert övék a mennyek országa.*

Lectio: Máté 4,12 -5,3

Arra kaptam indítást, hogy a ti imádságotoktól és figyelmetektől körülövezve végigprédikáljam a Hegyi Beszédet, ahogyan azt Máté evangélista feljegyezte számunkra. A Hegyi Beszéd tekinthető Jézus „programbeszédének” is. Nem egységes szónoki mű azonban, hanem igehirdetés, prófétai szó Attól, Aki úgy tanított, mint akinek hatalma van, és nem úgy, mint az írástudók.¹ Rajtunk sem segít az írástudók tanítása. Nekünk is erre a „hatalommal mondott ígére” van nagy szükségünk. Ezért könyörögjünk együtt, és ezt várjuk!

A Hegyi Beszéd a boldog-mondásokkal kezdődik. Ezzel Jézus Krisztus azt a meggyőződését fejezi ki, hogy az ember boldogságra van teremtve. Bizonyosan Jézustól tanulta ezt Dosztojevszkij is, amikor így ír: „Az ember boldogságra van teremtve, a aki tökéletesen boldog, az méltó, hogy azt mondja magáról: teljesítettem Isten akaratát itt a földön. Minden hitvalló, minden szent, minden vértanú boldog volt.”

Az első szó, amit Jézus kimond: *Boldogok*. Ez a fogalom a görög irodalmi nyelvben elsősorban az istenekre volt használatos. Azt fejezték ki vele, hogy ők nincsenek alávetve a földi élet sok szenvedésének, mint az emberek. Ebből viszont az következett, hogy szinte állandóan jelzője volt a halottaknak is. Mindkét gondolat ott van magyar nyelvünkben. Gondoljunk csak a szép mondásra: „Szegény ember szándékát boldog Isten bírja.” Vagy gondoljunk arra, hogy a halottat „megboldogult”-nak nevezzük.

A „boldog” szó Jézusnál nem egy állapotot jelent, hanem sokkal inkább egy magasztaló üdvözlést, mint pl. az első zsoltárban: „Boldog ember az, aki nem jár a bűnösök tanácsa szerint.” Minden boldog-mondás két dolgot kapcsol össze. Az egyik a jelenre vonatkozik, és annak fájdalmas vonásait említi: szegénység, sírás, alázat, béketeremtés, igazságra éhezés, vagy igazságért üldöztetés. A másik a jövőre és valami szépséges megajándékoztatásra vonatkozik: mennyek országa, megvigasztaltatás, irgalmasság nyerés, a Föld öröklése. A jövő azonban nem egyszerűen holnapot jelent, hanem mindig a bekövetkező messiási időt, az eljövendő üdvkort jelenti. Azt az időt, amikor Isten királysága akadálytalanul megvalósul.

Amikor az első boldog-mondásra figyelünk, bizony elmondhatjuk, hogy minden kezdet nehéz. Mert itt van ez az alapige: „Boldogok, akik szegények lelki értelemben, mert övék a mennyek országa.” Alig van a Bibliában még egy mondat, amit annyiszor emlegettek volna gúnyosan, mint éppen ez a jézusi szó a lelki szegényekről. De reméljük, hogy ma már senki sem ért a lelki szegénységen együgyűséget, szellemi alacsonyrendűséget, vagy - bocsánat - hülyeséget. Talán mindenki tudja, hogy lelki értelemben vett szegénységet kell rajta érteni, ahogyan új fordítású magyar Bibliánk is mondja.

A „szegény” szó Izrael népe történelmében néhány század alatt kettős jelentést kapott. Jelentett gazdaságilag szegényt, nincstelent, alacsony jövedelmű és állású embert. Másrészt jelentett kegyes, igazhitű, istenfélő embert. A zsoltárok tele vannak ezzel az értelemmel. Arról az emberről beszélnek, akinek nincs vagyona, rangja, érdeme, méltósága, csak hite és hűsége Isten iránt, Akitől vár mindent.

De érdemes odafigyelni az újabb kutatások eredményeire is, mely szerint a szegény olyan koldusokat jelent, akik egykor gazdagok voltak. Ugyanis a szegénység akkor a legnyomasztóbb, ha valaki egyszer már belekóstolt a gazdagságba.

Bennünket, egyházhoz tartozó, templomhoz hűséges népet itt ér utol Jézus ígéje. Mert valljuk csak meg, hogy mi jól ismertük - vagy ma is csak ezt ismerjük - a lelki gazdagság, az önelégültség boldogságát. Nem ismeretlen szívünk számára a laodiczeai gyülekezet vallomása: „Gazdag vagyok, meggazdagodtam, és nincs szükségem semmire.” Ahhoz, hogy megismerjük a lelki szegények boldogságát, meg kell hallanunk Azt, Akinek „hangja olyan, mint nagy vizek zúgása”, Aki jobb kezében tartja a hét csillagot, Akinek tekintete olyan, „mint amikor a nap teljes erejével fénylik” Az Ő szava így hangzik: „Te vagy a nyomorult, a szájalmas, és a szegény, a vak és a mezítelen!”

Bizony Testvérek, nekünk a lelki gazdagságunkból, az önelégültségünkéből, a magunkban való bizakodásunkból, a lelki tapasztalatainkból vagy kincseinkből kell megérkeznünk a lelki szegénységhez. Mert mi természetünkénél fogva magabiztosak és büszkék vagyunk. így megyünk az utunkon. Jézus pedig azoknak ígéri a boldogságot, akik mindent Istentől várnak, és mindent Neki köszönnek meg.

Luther arról beszél, hogy azok a lelki szegények, akik belső segítségre szorultságukat érzik. Kálvin pedig azt tanítja, hogy ezt a szegénységet csak a kereszttől lehet megtanulni. Jöjj Testvér oda a Krisztus keresztségéhez, és mondjad velem együtt:

*Ha nem mint győztes járulhatok Hozzád,
A vereségem mégis elviszem.
Jól tudom én, aláhajol sebemhez,
A Te irgalmad szánva, szelíden.*⁴

Tudod-e, hogy nagyon szegény vagy? Ez az első, amit meg kell tanulnod. Hogy ezt nehéz elismerni? Bizony nehéz. Nehéz megértenünk, hogy a boldogság forrása mélyen van. Ahhoz, hogy ihassunk belőle, le kell hajolni mélyen, mélyen, egészen derékroppanásig. De ha lehajoltál, tied a forrás hús, tiszta vize. Tied a mennyek országa. A lelki szegények nem azért boldogok, mert ők szegények, hanem azért, mert övék a mennyek országa. A „mennyek országa” Jézusnak legnagyobb, egész életének és tanításának középpontjában álló tanítása. Az Ő megváltó feladata az volt, hogy ezt az országot felállítsa a földön. Ennek az országnak a gyökerei és a határai az örökkévalóságba nyúlnak. Soha nagyobb gondolat nem ragyogott a világon, mint ez: alakítsuk át a földet mennyországgá! Legyen minden szívnek királya az Isten! A lelki szegények megtöltettek Isten szeretetével. Bennük valóság lesz Ézsaiás jóvendölése:

*„Ezt mondja a magasztos, a felséges,
aki örök hajlékában lakik, szent az Ő neve:
Magasságban és szentségben lakom,
de a megtörttel és alázatos lelkűvel is.
Feliüdítem az alázatosak lelkét,
feliüdítem a megtörttek szívét.”⁵ Ámen*

2. A SÍRÓK BOLDOGSÁGA

Textus: Málé 5,4: *Boldogok, akik sírnak, mert ők megvigasztaltatnak.*
Lectio: Ézsaiás 40,1-11

Ha engedelmesen hallgatjuk Jézus boldog-mondásainak üzenetét, alapjaiban fogjuk átértékelni a boldogságról való véleményünket. Mi egészen mást gondolunk a boldogságról, mint Jézus. Mi úgy gondoljuk, hogy boldogok a gazdagok. Jézus meg azt mondja: Boldogok a szegények.⁶

Mi meg vagyunk győződve, hogy boldogok, akik nem ismerik a könnyet, hanem csak a nevetést. Jézus azt mondja: Boldogok, akik sírnak. Igen, Jézus Krisztus a kijelentés éles ekéjével megkövesedett nézetek és előítéletek földjét hasítja föl az emberi szívekben. Aki nem „engedi” elvégezni az igének ezt a szántását, ott csak útfélre hullhat a jó mag.

Az elmúlt héten már kétszer tettem bizonyosságot erről az ígéről, a sírók boldogságáról, két beteg testvérünk otthonában. Most, amikor harmadszor szólok meg ez az ige a gyülekezetben, azért könyörgök, hogy Isten Lelke közöttünk is áldja meg az ígét, hogy szívünkkel halljuk azt, ne csak a fülünkkel.

Mit tud a modern ember kezdeni Jézusnak ezzel a kijelentésével? Modern kor, modern ember? Kicsoda ő, hogy olyan öntelt? A lélek ismerői így emlegetik a modern embert: „Felületes ember a felületesség évszázadában. Élsívarosodott és megkövesedett szívek és életek a köhalmazok városaiban.” A modern ember rövid jellemzése ez:

*„vigadoznak - de öröm nélkül,
vágyakoznak - de reménység nélkül,
szerelmeskednek - de szeretet nélkül,
házasodnak - de hűség nélkül,
vallásoskodnak - de hit nélkül,
keseregnek és jajgatnak - de könnyek nélkül.”*

Mély nyomokat hagyott szívemben, amikor egyik presbiterem halálos ágyán ezt mondta: Az fáj a legjobban, hogy nem tudok sírni. Pedig látom, hogy sok megsíranni valóm lenne. Sok mindent elrontottam az életemben. Most döbbenek meg, hogy mennyire megkeményedett a szívem. Itt állok az élet és halál kapujában és nincsenek könnyeim.

Testvérem, azt jelenti Jézus szava: Boldogok, akik tudnak sírni, akiknek nem keményedett meg a szívük, akiknek vannak könnyeik. Ez ugyanis azt jelenti, hogy nekik még van szívük, ellágyuló, meleg szívük. S ezt a férfiak, jaj, nem engedhetik át a nőknek csupán. Mert ha sírni tudsz még, az azt jelenti, hogy ember vagy. Az élet legmélyebb pontjain könnyek vannak. Az emberi életet könny öleli körül, ahogyan egyik régi temetési énekünk mondja:

*Sírva jöttünk e világra,
Sírás közt távozunk el.
De ha jutunk boldogságra,
Semmit sem veszítettünk el. 7*

Ezért ne mondjuk mi senkinek, hogy ne sírjon. Engem Isten nehéz leckén át tanított meg arra, hogy ne osztogassam könnyedén a megszokott, sablonos tanácsot: „Ne sírj!” - Egyik családunknak, Amerikába vándorolt fia ott meg is halt 35 éves korában. Az volt szokás, hogy itthon is „gyászistentiszteletet” tartottunk. Jön a család és a rokonság. Elöl ketten karolják az édesanyát, aki zokog végig az úton. Együtt érünk - kétfelől - a templomajtóhoz. Szinte beléjük ütközöm. Szólni kell egy szót. Ezt mondom: Ne sírjon kedves L. Néni! De mire a szószekre értem, félre kellett tennem elkészített prédikációm, és engedve a kényszeríti gondolatnak, erről az igéről tettem bizonyosságot: „Boldogok, akik sírnak, mert ők megvigasztaltatnak!”

De jaj nekünk, ha csak a veszteségeinken tudunk sími, és nem tudunk a bűneinken! Jaj nekünk, ha csak az csal könnyet a szemünkbe, hogy rossz az élet, (ki nem mondva is így gondoljuk: rossz az Isten!) és rosszak az emberek: és nem ismerjük a bűnbánat könnyeit! Az evangéliumok talán két legbeszédesebb története az, amelyben a szereplők nem beszélnek, „csak” a bűnbánatuk könnyeit hullatják. Az egyik egy bűnös nőről szól, aki egy igaz ember házában megállt Jézus mögött a lábánál sírva, és könnyeivel kezdte öntözni a lábát és hajával törölte meg.⁸

A második pedig egy férfiről szól, a magában nagyon bízó, de árulóvá lett Péterről, amikor megszólalt másodszor is a kakas: Péternek ekkor eszébe jutott, amit Jézus mondott neki. És sírásra fakadt.⁹

Testvér, én úgy hiszem, akkor történik jó dolog közöttünk, velünk, ha templomainkban, istentiszteleteinken kevesebb lesz a lelkesedés, és több lesz a bűnbánat könnye! Van élő Megváltód, Aki megvigasztal téged! Mert a könny és a sírás nem önmagában tesz boldoggá. Azok csak ajtók az ég felé, új szépségek felé, a megvigasztalt szív felé. Egy nagyon sokszor hallott igére utalok: „Ne szomorkodjatok, mint a többiek, akiknek nincs reménységük.”¹⁰

Nem azt mondja Isten, hogy ne bánkódjunk, ne sírjunk, ne szomorkodjunk. Azt mondja, hogy ne úgy, mint akiknek nincs reménységünk. Mert nekünk van reménységünk. Nekünk van Istenünk, van Megváltónk, van Vigasztalónk. A Szentléleknek ez az egyik neve. Alapigénkben azt, hogy megvigasztaltatnak, ugyanaz a szó fejezi ki, amit Jézus a Szentlélekről mond, amikor Vigasztalónak nevezi.¹¹ Azért vigyázz Testvér, ne úgy bánkódj, mint a bibliai Ráhel: „Siratta gyermekeit, és nem akart megvigasztalódní, hogy már nincsenek.”¹² Ennek a Ráhelről szóló kijelentésnek két gyújtópontja van. Az egyik az, hogy nem akart megvigasztalódní; a másik pedig: inert nincsenek. Bizony, ismerek embereket, akik bálványt csinálnak a bánatukból, akiknek egyetlen örömük a bánatuk, akik gyönyörködnek szívük fájalmában és félelmetes körforgásban csak azt hajtogatják: nincs, nincs. Nekik azután mondhatod, hogy Van Atyánk, van Megváltónk, van Szentlélek. Ők csak azt hajtogatják: nincs fiam, nincs férjem, nincs anyám!

Testvér, a mi Istenünk a Vigasztalás Istene, aki megvigasztal minden sírot. Hamu helyett fejdísz ad, gyászfátyol helyett illatos olajat, a csüggedés helyett örömeiket.¹³ Ó bár megtörtént volna itt most velünk is az, amiről korunk ismert Nobel-díjas nagy humanistája, Schweitzer Albert beszél: „Véletlenül éppen ott voltam azon a napon, amikor hajóra szállt egy csapat besorozott teherhordó, hogy tengeri úton Kamerunba vigyék őket. A bennszülöttek ebben a pillanatban értették meg, mi a háború. Az asszonyok jajveszékáltak, mikor a gőzös elindult, és füstje hamarosan beleveszett a messzeségbe. Az emberek lassan szétszéledtek. Egy öregasszony, akinek elvitték egyetlen fiát, halkán sírt egy tengerparti kövön. Megfogtam a kezét, és igyekeztem vigasztalni. Csak sírt tovább, mintha nem is hallaná a szavamat.

Egyszerre azon vettem észre magam, sírok vele hangtalanul, a lebukó nap fényében.¹⁴ Ilyen „együtt síró” lélekkel módok néked Testvér: „Az Isten szerinti szomorúság megbánhatatlan megtérést szerez az üdvösségre, a világ szerinti szomorúság pedig halált szerez.”¹⁵

Mondjuk azért együtt imádságos lélekkel:

*Jézusomra feltekintek a kereszt alatt,
Nincs szívemnek nyugalma vétkeim miatt.*

*Ó ne büntesd Uram azt, kit megtört a bánat!
Szálljon reám irgalmadból béke, bocsánat!"16 Ámen*

3. A SZELÍDEK BOLDOGSÁGA

Textus: Máté 5,5: *Boldogok a szelídek, mert ők öröklük a földet.*

Lectio: Zsoltár 37,1 -11; Máté 11, 28 – 30

Nyugodtan mondjuk csak ki, hogy ezt az alapigét, így ahogyan felolvastam: nem hisszük. Azt még valahogyan elismerjük, hogy boldogok a szelídek. Megvallhatjuk azt is, hogy mi ebből a boldogságból keveset ismerünk, mert nehezen hajtjuk fejünket a szelídség „jármába”. De hogy a Földet (nagy F-el, a Földet!) végül a szelídek öröklük, azt nehéz, szinte képtelenség elhinni még itt a templomban is. Egyházunk rendjében ma éppen Hirosimára emlékezünk, arra a helyre és időre, ahol és amikor az atomenergia az emberirtás tömegpusztító eszközeként jelentkezett.

Kérlek benneteket édes Testvérek, mégis adjuk fel saját gondolatainkat, és figyeljünk arra, amit a Lélek mond a gyülekezetben. A Lélek pedig azt mondja nekünk, hogy azért boldogok a szelídek, mert ők öröklük a Földet. S hogy mi a szelídség, azt magától Jézus Krisztustól kell megtanulnunk: „*Tanuljátok meg tőlem, hogy szelíd vagyok, és alázatos szívű, és megnyugvást találtok lelketeknek.*” Az igéből azt keressük tehát, hogy milyen volt Jézus szelídsége és alázata. Az eredeti szöveg e helyen alázatot is jelent.

Az eredményt mondom előre: Jézus szelídsége és alázata mögött nem tehetetlenség és nem ravaszság húzódott meg. *Ő a szelídség erejét és hatalmát jelentette ki.* Jézus szelídségének két nagy pólusa van. Amikor önmagáról, amikor saját életéről van szó, akkor az érthetlenségig szelíd. Amikor azonban az Úrról és arról az „ügyről” van szó, amelyre rátette életét, akkor nem lágyan viseli magát, hanem a szelídség erejével és hatalmával szól és cselekszik.

Nézzük közelebbről Jézus szelídséget. Istállóban született, szegény ember gyermekének. Egy nagy családú mesterember műhelyében nőtt fel. Életének külső körülményeit felülmúlhatatlan művészettel így foglalta össze: „*A rókáknak barlangjuk van, és az égi madaraknak fészük, de az Emberfiának nincs hova fejét lehajtania.*”¹⁷ Egyetlen hely volt, ahol Ő lehajtotta fejét: a keresztfa. Mégsem halljuk Őt soha keseregni külső körülményei miatt. Nem indulatoskodik, hogy miért nem született palotában, nagy nemzet fiának. Tanítványai is hányszor értetlenkednek, s a „döntő ütközetben” milyen hűtlenek lettek! Ő pedig az áruló csókkal jelt adó Júdásnak is azt mondja: *Barátom* Igen, amikor magáról van szó, akkor Ő az érthetlenségig szelíd.

De amikor az Úrról van szó, akkor szava csattan, mint ostor. Milyen kíméletlen, kemény szavakkal ítéli el a farizeusok és képmutatók magatartását. Ki nem ismeri közülünk a virágvasárnap történetnek a jeruzsálemi templomban lejátszódott eseményeit?! Amikor azt látja, hogy üzletet csináltak a vallásból, az Isten igaz imádásából, akkor felragyogtatja a szelídség erejét és hatalmát.

Jézus szelídsége sokakat megragadott. Ez ragadta meg Juhász Gyulát is, és ez ihlette gyönyörű versének megírására: *Imádság a gyűlölködőkért.*¹⁹

*Én Jézusom, te nem gyűlölted őket,
A gyűlölöket és a köpködőket.*

*Szeretted ezt a szomorú világot
S az embert, ezt a nyomorú virágot.*

*Te tudtad, hogy mily nagy kereszt az élet
És hogy fölöttünk csak az Úr ítélhet.*

*Szelíd szíved volt, ó, pedig hatalmad
Nagyobb volt, mint mit földi birtok adhat.*

*A megbocsájtást gyakoroltad egyre,
Míg égbe szállni fölmentél a hegyre.*

*Ma is elégszer hallod a magasban
A gyűlölet hangját, mely égbe harsan.*

*A gyilkos ember hangját, aki részeg
S a szeretet szavát feszítené meg.*

*És Jézusom, most is csak szánd meg őket,
A gyűlölőket és a köpködőket.*

*Most is bocsáss meg nekik, mert lehet,
Hogy nem tudják tán, mit cselekszenek. (Elmondtam a verset.)*

Ezzel elérkeztünk mai boldog-mondásunk ígéretéhez. Ahhoz, hogy a szelídek öröklék a Földet. S hogy ez mennyire így igaz, bizonyításul két régi és két modern példát mondok. Utána mindenki maga ítélje meg csendben, megáll-e Isten ígéjének üzenete.

A régi példák közül az első Jézus. Láttuk, hogy milyen szelíd volt. Népe is azért fordult el Tőle. És Jézus nem példa arra, hogy a szelídeké a Föld? Hol vannak az Ő korának erőszakosai? Jézus pedig itt él a Földön. Tanítása, személye nemzedékről-nemzedékre megragadja az embert. - A másik régi példa a tanítványok és az apostolok. Volt-e valaha szelídebb, „együgyűbb” kis csapat, mely világhódító útra indult? Megverték, megfenyegették, bebörtönözték, halálra kínozzák őket. Rájuk parancsoltak, hogy a Jézus nevében többé ne tanítsanak. Tudományuk közben I letöltötte nemcsak Jeruzsálemet, hanem szinte az egész világot. A könyv, amit írtak, az / íjszövetség, a világ legelterjedtebb könyve lett.

Mondom a két *modern példát* is. Az első Mahátma Gandhi, világtörténelmünk egyik legismertebb és legszimpatikusabb alakja. Ő írja: „Csak az Újszövetség ébresztette fel bennem a passzív ellenállás helyességének és jelentőségének tudatát, amikor a Hegyi Beszédet olvastam... egyszerűen magamon kívül voltam az örömtől, él Úgy éreztem, hogy nézeteimre ott találtam igazolást, ahol a legkevésbé vártam.”²⁰ Tudjuk, hogy Gandhi az erőszakmentességet, a szelídség erejét tette politikai programjává. És ők örökölték földjüket, Indiát.

A másik példa Fritz Baade neves nyugatnémet közgazdász magyar nyelven 1965-ben megjelent könyve: Versenyfutás a 2000 évig. Három utolsó bekezdését idézem: „A legszebb azonban, amit a Hegyi Beszéd a ma élő emberek és a következő generációk előtt álló problémákkal kapcsolatban mond, a boldogságról szóló egyik íge: Boldogok a szelídek, mert ők örökségül bírják a földet.

Nem tudjuk - igazán nem tudjuk! -, hogy ez a Föld 2000-ben fennáll-e még, vagy pedig valamilyen gonosz atomjáték ismét életet nem tűrő káosszá változtatja a Föld nevű bolygót. Nem tudjuk - hogy szerényebben fejezzük ki magunkat -, vajon ez a Föld, ha nem is változtatják vissza halott őspusztasággá, olyan Föld lesz-e 2000-ben, amelyen szívesen tartózkodhatunk és amelyen érdemes lesz tartózkodni és élni. Azt meg azután egyáltalán nem is sejthetjük, vajon lesz-e értelme ezt a Földet 2000-ben „bírní”, azaz igazgatásában felelősen részt venni.

De ha van remény, hogy fennmarad a Föld olyannak, amelyen érdemes élni, és világkormány lesz, amely bírja ezt a Földet abban az értelemben, hogy kezében lesz a Föld igazgatása, - nos, ha mindezt remélhetjük, akkor egy dolog világos: Csak a szelídek bírják majd ezt a Földet.”²¹

Testvér, szeretnél-e a boldog szelídek közé tartozni? Vedd azért szívedre, és véd elmédbe, hogy Jézus az emberi életnek egészen új életformáját hozta: a terheknek és kereszteknek szelíd szívvel való hordozását. Ezt kell megtanulni tőle. De ez a szelídség nem emberi tulajdonság, ez a Lélek gyümölcse. Ezt nem lehet kívülről megtanulni sem hittankönyvből, sem Bibliából, sem prédikációból. Ezt csak Benne élve lehet megtanulni. Jöjj azért hozzá, add át szívedet Néki, hogy Benned is megteremje a szelídség győzelmes gyümölcsét, emlékezve az apostoli tanításra: „Mert kegyelem az, ha valaki Istenre néző lelkiismerettel tűr el sérelmeket, amikor igazságtalanul szenved. De milyen dicsőség az, ha kitartóan tűritek a hibátok miatt kapott verést? Ellenben ha kitartóan cselekszettek a jót, és tűritek érte a szenvedést, az kedves az Isten szemében. Hiszen erre hívatatok el, mivel Krisztus is szenvedett értetek, és példát hagyott rátok, hogy az ő nyomdokait kövessétek: Ő nem tett bűnt, álnokság sem hagyta el a száját, mikor gyalázták, nem viszonozta a gyalázást; amikor szenvedett, nem fenyegetőzött, hanem rábízta ezt arra, aki igazságosan ítél. Bűneinket maga vitte fel testében a fára, hogy miután meghaltunk a bűnöknek, az igazságnak éljünk: az ő sebei által gyógyultatok meg.”²² Ámen

4. AZ IGAZSÁG UTÁN ÉHEZŐK BOLDOGSÁGA

Textus Máté 5,6: *Boldogok, akik éheznek és szomjaznak az igazságra, merit ők megelégtetnek.*

Lectio: Ézsaiás 55,1 -13

Isten segítségével ma fele útjára érünk a boldogság hegyének. A boldogság csúcsairól tekintünk le a völgyekbe. Lukács, a szeretett Orvos megmutatja, hogy a boldogság csúcsai között a *jajok völgyei* terülnek el. Ő a szegények boldogságának csúcsán hallotta a gazdagok jaját; a sírókéról a nevetők jaját; a szelídség csúcsára pedig felhangzott azoknak a jaja, akik úgy voltak szelídek, hogy mindenki jót mondott róluk. Most pedig, amikor az éhezés és szomjazás ösvényén át az igazság csúcsához vezet az utunk, ide hallik a völgyből a beteltek jaja: Jaj nektek, akik most jóllaktatok, mert éhezni fogtok!"²³ Mielőtt tovább mennénk, tegyük fel a kérdést: a boldogság magasságában, vagy a jaj-ok völgyében járunk-e valójában?

Mert boldogok, akik éheznek és szomjúhozak az igazságot; de jaj azoknak, akik beteltek. Jaj az édesanyának, amikor étvágytalan a gyermeke. Hiába főzi, süti bele az ételbe minden szeretetét, a gyermek csak turkálja, csak válogat, csak kritizálja. És jaj a felnőttnek, amikor betelt, amikor nincs étvágya, nem éhes, nem szomjas, nem esik jól semmi. Ezekben a jelekben kopogtat a betegség. És jaj a léleknek, amikor betelt; jaj az egyháznak, amikor jóllakott emberek gyülekezete a Krisztus nyája.

Az egészséges életritmushoz hozzátartozik az éhség és a szomjúság, és a megelégtetés. A földi tudományokat is a kutatás, a keresés törvénye, a magasabb rendű utáni éhezés és szomjazás viszi előre. A hitnek is ez az alaptörvénye: éhezni és szomjazni az igazságra, azaz nem betelni önmagammal, eredményemmel, hitemmel, tapasztalataimmal.

Énekeltük szépséges szép zsoltárunkat, a 42. zsoltárt:

*Mint a szép híves patakra a szarvas kívánczozik,
Lelkem úgy óhajt Uramra és hozzá fohászkodik.
Tehozzád én Istenem, szomjúhozok én lelkem...*

Vajon igazat énekeltünk? Ilyen szomjazó lelkek vagyunk, vagy pedig úgy ültünk le az ige terített asztala mellé, mint akik jóllaktak már a szép prédikációkkal is?! Azt az életstílust kell megtanulni a keresztényeknek is, amiről Váci Mihály ír:

*„Nem elég jóra vágni:
a jót akarni kell!
És nem elég akarni:
de tenni, tenni kell!
A jószándék kevés!
Több kell: - az értelem!
mit ér a hűvös ész?!
Több kell: - az érzelem!
Am nem csak holmi érzés,
De seb és szenvedély,
keresni, hogy miért élj,
szeress, szenvedj, remélj!" 24*

Keresni, hogy miért élj! - Az igazságért, mondhatjuk alapigénkkel. Élj azért, hogy éhezj és szomjazz az igazságot. Jézus itt nem azokat mondja boldognak, akik cselekszik az igazságot, vagy akiket üldöznek az igazságért, hanem akik szenvedélyesen, megsebesülten éheznek és szomjúhozak azt. Alapigénk arról az igazságról²⁵ beszél, amely az emberi lélek boldog megnyugvását jelenti. Azt, amelyről a Heidelbergi Káté szavaival így vallunk:

Mi módon igazulsz meg Isten előtt? - Egyedül a Jézus Krisztusban való igaz hit által, oly módon, hogy bár lelkiismeretem vádol, hogy Istennek minden parancsolata ellen súlyosan vétkeztem és soha azoknak egyikét sem tartottam meg, sőt még mindig hajlandó vagyok gonoszra, Isten mégis, minden érdemem nélkül, ingyen kegyelméből, nekem ajándékozza és tulajdonítja Krisztusnak tökéletes elégtételét, igazságát (igaz voltát) és szentségét, mintha soha semmi bűnöm nem lett volna, sőt mintha mindenben olyan engedelmes lettem volna, amilyen engedelmes volt érettem Krisztus, - de csak akkor, ha e jótéteményt hívő szívvel fogadom.²⁶ Belőle egyrészt világos, hogy az igazság, a megigazulás úgy lesz az enyém, ha azt elfogadom, mint Isten jótéteményét.

Másodszor az is kitűnik e hitvallási szakaszból, hogy az igazság nem valami, hanem Valaki. A megigazulás után éhező és szomjazó ember találkozik azzal a Jézus Krisztussal, Aki így szól: „Én vagyok az út, az igazság és az élet, senki sem mehet az atyához, csak énáltalam.”²⁷ Őbenne talál nyugodalmat a szív, Benne elégtetik meg a lélek.

A keresztyén embernek nem az a sorsa, ami a görög regék szerencsétlen hősének, Tantalusznak. Előtte egy sóhajtásnyira volt az étel és ital, de amikor érte nyúlt, eltávolodott tőle. A keresztyén ember nincs örök kielégítetlen éhségre és szomjúságra kárhoztatva. Jézus azt mondja: meg fognak elégíteni! Arra biztat, hogy éhezünk, azaz vágyakozzunk az isteni tiszta élet után, és közben szüntelenül táplál. Szent és csodálatos fejlődés ez. Titokzatos és mégis boldogan tapasztalt valóság. Minél éhesebbek és szomjasabbak vagyunk az Ő igazságára, annál többet ad nekünk, minél többet kaptunk, annál éhezőbbek és szomjasabbak vagyunk.²⁸ Úgy gondolom, Pál apostol vallott legtisztábban erről az igazság utáni éhezés és szomjazás boldogságáról, amikor személyesen ilyen vallomást tesz: „Nem mintha már elértem volna mindezt, vagy már célnál volnék, de igyekszem, hogy meg is ragadjam, mert engem is megragadott a Krisztus Jézus. Testvéreim, én nem gondolom magamról, hogy már elértem, de egyet teszek: ami mögöttem van, azt elfelejtve, ami pedig előttem van, annak nekifeszülve futok egyenest a cél felé, Isten mennyei elhívásának jutalmáért a Krisztus Jézusban.”²⁹

Könyörögjünk buzgó szívvel, hogy Isten Lelke őrizzen meg bennünket önteltségünkől, önmagunkkal való hamis meglegedettségtől, és támasszon szívünkben Jézus Krisztus után forró vágyat, boldog szomjazást, s adjon áldott megelégtetést! Ámen

5. AZ IRGALMASOK BOLDOGSÁGA

Textus: Máté 5,7: *Boldogok az irgalmasok, mert ők irgalmasságot nyernek.*

Lectio: Lukács 10,25 - 37

Az igazság hófödte, zordnak tűnő csúcsa után az irgalmasság forrásához vezet bennünket az Anyaszentegyház Ura. Az első négy boldog-mondásban Jézus az ő követőinek belső kedélyállapotáról szól: lelki szegénység, sírás, szelídség, igazság utáni éhezés és szomjazás. A következő négy boldog-mondásban a Jézust követők külső magatartására esik a fény: az irgalmasságra, a tiszta szívűségre, a békesség teremtésre és az üldözés között is megmaradó boldogságra.

Mai istentiszteletünkön arra keresünk feleletet:

Milyenek az irgalmasok, és hogyan nyernek irgalmasságot.

Milyenek az irgalmasok? Kövessük csak nyomon az irgalmas samaritanust. Ott kezdődik az irgalmasság, hogy nem kerülöm el azt, akihez irgalmas lehetek. A pap és a Lévíta elkerülték. Biztosan meg is tudták indokolni, hogy miért tették azt. A samaritanus nem kerülte el: odaérkezett hozzá, mondja új fordításunk. Itt kezdődik az irgalmasság, „odaérkezni” azokhoz, akik irgalmasságra szorulnak. Ez az odaérkezés azonban elsősorban nem *láb* kérdése, hanem *szív* kérdés. Arra van szükség, hogy szívemben, hitemben, értelmemben érkezzem meg a bajbajutottakhoz. Hosszú utat kellett megtennie az európai keresztyénségnek - vagy beszéljünk csak őszintén magunkról: hosszú utat kellett megtenni magyar református egyházunknak -, míg „odaérkezett” az irgalmasságra szorulókhöz. Áldott legyen Isten, hogy a reformáció zászlójára ma már nem csak azt írjuk fel: „Kegyelemből van üdvösségetek, hit által, és ez nem töletek van: Isten ajándéka ez; nem cselekedetekért, hogy senki se dicsekedjék. - Ma ezt is oda írjuk: „Mert az Ő alkotása vagyunk, akiket Krisztus Jézusban jó cselekedetekre teremtett, amelyeket előre elrendelt az Isten, hogy azok szerint éljünk.”³⁰ Testvér, arra felelj most szíved csendjében, hogy te odaérkeztél-a már az irgalmasság gyakorlásához. Tudod-e, miért van síró, megsebzett, árva, üldözött, roskadó ember?

Hadd feleljek Bódás János szép megfogalmazásával:

*Azért van síró, hogy vigasztald,
és éhező, hogy teríts asztalt.
Azért van seb, hogy bekösse kezéd.
Vak, elhagyott azért van, hogy vezesd.
Azért van annyi árva, üldözött,
hogy oltalmat leljen karod között.
Azért roskadnak mások vállalai,
hogy terhüket te segítsd hordani.
Az irgalmat kinok fakasztyák,
s mélység felett van csak magasság.
Ha más gyötrődik, vérzik, szenved,
azért van, hogy megmutathasd,
hogy mennyei szeretet van benned.³¹*

Az irgalmasság ott folytatódik, hogy *megszánja* s bajbajutottat, mint a samaritánus. Nem revizor szeme van, és nem bírói ítélettel jár, hanem irgalmas szeme és irgalmas szíve van. Ez a szívbéli, szánakozó irgalmasság azonban nem marad meg pusztá szánakozásnál, hanem *cselekvő irgalmassággá* lesz. Milyen részletesen beszél erről a cselekvő irgalmasságról Jézus: „Odament, olajat és bort öntött sebeire, és bekötötte azokat. Azután feltette őt saját barmára, elvitte egy fogadóba és ápolta.” Ilyen az igazi irgalmasság. Nem nagyvonalú, a szónak rossz értelmében, hanem részletekre kiterjedő, áldozatot hozó, időt áldozó, fáradságot vállaló.

Nem olyan mint az hercegnő, akit Jókai így jellemez: „Tekintete méltóságot és jóságot sugárzott, meglátszott rajta a vágy, mindig jót tehetni, csak pénzbe ne kerüljön.”

Az irgalmasság gyakorlatában nem lehetünk személyválogatók, Kálvint idézem: mondom, hogy az egyetemes emberi nemet kell minden kivétel nélkül szívből szeretni és nem szabad különbséget tenni, hogy az illető görög-e, vagy barbár, méltó-e, vagy méltatlan, barát-e, vagy ellenség, mivel Istenben és nem önmagában kell őt tekintenünk... Isten azt parancsolja, hogy azt a szeretetet, amellyel Őt szeretjük, az egész emberiségre kiterjesszük.³²

Az irgalmas samaritánus példázatában is csak annyit tudunk a bajbajutottakról: egy ember... Ha Isten olyan irgalmas volt az emberhez, hogy egyszerűen Fiát valóságos emberként küldötte le hozzánk, nekünk is - ahogyan Kálvin mondja - *Istenben kell néznünk az embert*. Testvér, kérjük Istent, hogy személyválogatás nélkül tudjuk gyakorolni az irgalmasságot, megemlékezve az apostol szavairól: míg időnk van, tegyünk jót mindenkivel.³³

Hogyan nyernek irgalmasságot? Mi nem azért cselekszünk irgalmasan, hogy érte jutalmat kapjunk. Azért vagyunk irgalmasak, mert megtapasztaltuk, elhittük, boldogan átértük az Istennek hozzánk való irgalmát. A keresztyén irgalmasság válasz, felelet az Isten irgalmára.

Mindez azonban nem zárja ki azt sem, hogy az irgalmasok jutalmul irgalmasságot nyerjenek. Jakab apostol így tanít erről: „Az ítélet irgalmatlan ahhoz, aki nem cselekedett irgalmasságot, az irgalmasság ellenben diadalmaskodik az ítéleten.”³⁴

Kálvin is felhívja figyelmünket, hogy az irgalmasok nemcsak Istennél, hanem az emberek között is irgalmasságot nyernek. Egy mai példát mondok el: Az 1960-as években történt Budapesten. Egy nagy akarató magányos özvegyasszony fia elvett feleségül egy leányt. Mint nemsokára kiderült, ingyen cselédnek a mamája mellé. A fiatal asszonyra rettenetes hónapok következtek. Olyan hónapok, amelyből végül a mama fia szökött meg. Egy külföldi útról elfelejtett visszajönni. Ettől a mama agyvérzést kapott, félig bénán feküdt, és az agyonkínzott menyé ápolta, akit tisztulva békésen halt meg, mélyen megszerette menyét, és rajta keresztül Jézus Krisztust. A temetésen azt mondta a fiatalasszony: Olyan boldog vagyok, hogy kaptam elég erőt, hogy otthon halhatott meg, úgy félt szegényke a kórháztól.³⁵

De ha az emberek között nem számíthatnak is irgalomra az irgalmasok, ha -Kálvin szavaival - még oly hálátlan is az egész világ, s még oly gyalázatos módon jutalmazza is az igazi érdemet, meg kell elégednünk azzal, hogy Istennél el van téve a könyörületesekek és emberségesekek számára a kegyelem. Ámen

6. A TISZTA SZÍVŰEK BOLDOGSÁGA I.

Textus: Máté 5,8: *Boldogok a tiszta szívűek, mert ők megtalálják az Istent.*

Lectio: Zsoltár 51,9-19

Boldogok a tiszta szívűek, mondja Jézus. De kik ezek a tiszta szívűek, kérdezhetjük mi. Vajon azok, akik úgy beszélnek Istennel, ahogyan az a jeruzsálemi farizeus? - „Isten, hálát adok neked, hogy nem vagyok olyan, mint a többi ember: rabló, gonosz, parázna, vagy mint ez a vámszedő is.”³⁶ Nem gondolom, hogy az elbizakodottak, az önelégültek, a dicsekedők lennének a tiszta szívűek. Sőt inkább azok, akik elismerik szívük tisztátalanságát.

Mit is tanít a Biblia a szívről? Mindjárt az első lapokon drámai kijelentést olvashatunk: „Az ember szívének minden szándéka és gondolata nap mint nap csak gonosz.” És hogy félreértés ne essék, egy lappal később megismétlődik a kijelentés: „Gonosz az ember szívének szándéka ifjúságától fogva.”³⁷ Ne mondjuk erre, hogy ez az Ószövetség szava, mert ezt a diagnózist megerősíti Jézus is: „Belülről, az ember szívéből jönnek elő a gonosz gondolatok, paráznaságok, lopások, gyilkosságok, házasságtörések, kapzsiságok, gonoszságok, valamint csalás, kicsapongás, irigység, istenkáromlás, gőg, esztelenség.”³⁸ Ez bizony nagyon kemény beszéd.

Ez bizony kétségbeejtő diagnózis. Méltán kérdezhetjük tehát a bölcs Salamonnal: „Ki mondhatja: tisztán tartottam szívemet, tiszta vagyok, nincs vétkem?”³⁹ Azt gondolom, jó, ha őszintén könyörgünk a gyógyulásért, s Dávid imája a mi imánk lesz: „Tiszta szívem teremts bennem, Istenem!” Ezzel elismerjük, hogy ezt a szívet nem lehet gyógyszeres kezeléssel meggyógyítani. Ne feledjük el, hogy hitvalló nagyjaink bűnbánó szívek is voltak. Báthori István imái ma is szívünkhöz érnek. Az öreg Rákóczi György úgy harsogta a bűnbánó éneket, hogy hangja kihallatszott a gyülekezet énekéből. II. Rákóczi Ferencnek pedig önmaga számára írt imádságai között van egy bűnbocsánatért való töredelmesség.

Dávid is ezt kéri: Teremts bennem tiszta szívem! Szívátültetésre van szükség. A mi nemzedékünk már hallott erről: amikor valakinek új szívem adnak. Testvér, Isten igéje félreérthetetlenül mondja: nekünk szívátültetésre van szükségünk. Csak az segít rajtunk, csak azáltal lesz tiszta szívünk.

Jó, alávetem magam a nagy műtétnek: de hol van az a „donor”, aki odaadja ő szívét nekem? Ahhoz valakinek meg kell halni! Igen, pontosan így van. Erről beszél Isten nagy szeretete. Ezt hirdeti néked a Bibliában: Valaki meghalt helyetted, Valaki meghalt érted. Jézus Krisztus, Isten egyszülött Fia szívét adta érted! Benne és Átala lett új szövetség Isten és ember között.

A töredelmes és bűnbánó szív számára Isten diagnózisa az, hogy nem gyógyíthatatlan az ember, nem reménytelen eset. Istennek van hatalma, hogy segítsen, és szeretete is elégséges a Jézus Krisztusban. Megtörténik a csoda. Isten új szívem teremt bennünk. Erről beszél az apostol: „Ha valaki Krisztusban van, új teremtés az: a régi elmúlt, és íme: új jött létre.”⁴⁰ Mindez azért történik meg, mert Jézus Krisztusnak, az Isten Fiának vére megtisztít minket minden bűntől.⁴¹

Egyszer egyik egyházmegyei lelkészi csendesnapon erről az ígéről szolgált egy - röviddel utána fiatalon elhunyt - lelkész testvérünk. Mélyen szívembe vésődtek szavai, melyekben arról szólt, hogy ez az ige örök jelenben van írva: megtisztít. Azt fűzte hozzá, hogy Jézus vére tehát nem alvadt meg. Ma is erő van benne, megtisztító erő.

Még arra a két kérdésre hadd feleljek, hogy milyen lesz a megtisztított szív, és hogyan őrizzük meg tisztán ezt az új szívem? Milyen lesz? Kálvinnal felelek: átlátszó szív! Krisztus azokat mondja boldogoknak, akik őszintén forgolódnak embertársaik között, s akik nem mutatnak mást sem szavaikkal, sem magatartásukkal, mint amit szívükben gondolnak. Ne felejtse Testvér, A Krisztusban kapott új szív átlátszó szív, nincsenek rejtett indokai, önző céljai, amiket ragyogó külsőbe burkolna. Nincs benne kétszínűség, ravaszság!

Hogyan őrizhetjük meg tisztán a szívünket? Hadd felelek Pál apostol szavaival: „Isten kegyelme arra nevel minket, hogy megtagadva a hitelenséget és a világi kívánságokat, józanul, igazságosan és kegyesen éljünk a világban, mivel várjuk a mi boldog reménységünket, aki önmagát adta értünk, hogy megváltson minket minden gonosztságtól, és megtisztítson minket a maga népévé, amely jó cselekedetre törekszik.”⁴² Ennek az apostoli tanításnak a tengelyében ott van három szó: józanul, igazságosan és kegyesen! Erre ügyeljünk Isten igéje és Lelke által szüntelenül. Ehhez kérjük segítségét: józanul, igazságosan és kegyesen éljünk. Szívünk minden hitelensége, kívánsága elől meneküljünk oda Jézus Krisztushoz, és cselekedjünk az irgalmasságot, mint az ő megtisztított népe, akit azért tisztított meg, hogy cselekedhesse a jót.

A méltatlanul elfeledett erdélyi költő, Reményik Sándor szavai legyenek számunkra imádságul e vasárnapon:

*És imára kulcsolom kezemet,
Úgy esedezem szívtelenül - szívért,
Szárazon adom Istennek magam,
Hátha reám bocsátja harmatát,
És kinyílik a kőből egy virág.*

*Mert bajok vettek engemet körül,
És a bajoknak szere-száma nincsen,
És utolértek az én bűneim,
És bűneim beláthatatlanok,
Hajszálaimmal el nem hullanak,
S elhagyott engem az én szívem is.
Nincs, nincs.*

*Elszállt, elillant az évek során.
Ó, bűnök, bajok, ősök, tavaszok,
Gyilkos órák, rabló pillanatok,*

*Suhanó szárnyú nagy sors-madarak,
Hová vittétek az én szívemet?
Hozzátok vissza az én szívemet,
- Szeretni akarok. 43 Ámen*

7. A TISZTA SZÍVŰEK BOLDOGSÁGA II.

Máté 5,8: *Boldogok a tiszta szívűek, mert ők meglátják az Istent.*

Lectio: 2 Mózes 33,11-23

A tiszta szívűeknek azt a boldogságot ígéri Jézus, hogy ők meglátják az Istent Ez a legnagyobb ígélet: meglátni az Istent. Látni a Láthatatlant. Ez lehozza a mennyet a földre. Nemzedékünknek ez lett a megbotránkozás sziklája. Alig van gyakoribb ellenvetés a hittel szemben, mint ez: Láttad az Istent?

Az Isten-látással kapcsolatosan azonban nem szabad eksztatikus állapotra, vagy misztikus egyesülésre gondolnunk. Jézusnak erre a mondására kell ügyelnünk: „Aki engem lát, az látja az Atyát.”⁴⁴ Istent meglátni annyit jelent, mint Krisztusban megismerni Őt, Krisztus által közel lenni. Hozzá és Krisztus által örvendezni Benne. Ez természetesen nem zárja ki azt, hogy a színről színre való látás a jövőben bekövetkezik.⁴⁵

Tehát Jézus Krisztusban láthatjuk meg az Istent. Jézus Krisztust pedig - reformátori hitünk szerint - e világ szegényeiben, elesettejében láthatom meg. Hallgassuk Luthert: „Milyen vakok vagyunk, hogy ekkora szeretetet nem veszünk szívünkre. Mert mégis csak hallatlan: Isten oly mélyre alázkodik, hogy mindent, amit a szegényekkel cselekszünk, úgy vesz, mintha Vele magával tettük volna. A világ tehát telis-tele van Istennel. Nem kell az égbe bámészkodva mondanom: hadd lássam az Űristent, hogy szolgálhassak néki. Hanem ha Istennek szolgálni akarsz, hát ott van a házadban, gyermekeidben s házad népében. Tanítsd meg őket jól Istent félni, szeretni és egyedül benne bízni. Vigasztald kesergő, beteg szomszédaidat, segíts őket javiddal, tudásoddal, ügyességeiddel. Neveld gyermekeidet Isten ismeretében. Ha mindezt megteszed: Istennel teszed s Ő nem marad adós. Jól vigyázz hát, hogy el ne menj az Isten mellett! Minden rád szoruló szegényben Ő közelít hozzád. Egészen kezéd ügyében van, a bármit teszel, Vele teszed...”

Ez a reformátori tanítás is azt mutatja nekünk, hogy a két egymás mellett lévő boldogmondás, az irgalmasok és a tiszta szívűek boldogsága mennyire összetartoznak. A Lélek szerinti istentisztelet két szárnya. Ahogyan Jakab apostol is tanítja: „Tiszta és igazi kegyesség Isten és Atya előtt ez: meglátogatni az árvákat és az özvegyeket nyomorúságukban, és tisztán megőrizni az embernek önmagát a világtól.⁴⁶

Nekünk, magyar reformátusoknak szabad egy másik istenlátásról is tudnunk. Arról, amelyikről a mi világhírű Jókaink beszél. Őt idézem: „Láttam az Istent! Jól tudom én azt, hogy e két szó hadüzenet tölem minden eddigi uralkodó fogalomnak, elkezdve a Buddha imádójától, aki azt mondja: „az enyém az!”, a keresztyénig, mohamedánig és az izraelitáig, aki azt mondja: „láthatatlan az!” - Azonban én nem vagyok próféta, aki új szektát szándékozik alapítani, hanem csak költő, aki sokat átélt, sokat látott és sokat átértett...” Ezután személyes életéről szól, majd áttér nemzetünk történelmére és így folytatja:

„Nézzük végig a mohácsi vést megelőző korszak rettenetes törvényeit; a jobbágy nép millióinak elnyomására, megkínzására kidolgozott cikkelyek egész sorozatát; az egész megyék nemességét proskribáló (törvényen kívül helyező) határozatokat, azért, mert a szegény jobbággal rokonszenveztek; az embernek, a saját magunk vérenek állattá lealjasítására célzó végzéseket, egész addig a hahotával vegyült átkozódásig, hogy „lutherani comburantur!” (a lutheránusok megégetessenek!) Aztán kérdezzük, hogy nem kellett-e ide egy vérözön, mely szennyjeinket lesöpörje, hogy aztán kezdjük a tiszta lapra egy új, fényesebb, dicsőbb történetet írni? Mikor a magyar önmagának lett legrosszabb ellenségévé, adott neki az Isten egy jobb ellenséget. Mert ez ellenség barbár közönye mellett verhetett gyökeret hazánkban a reformáció, virulhatott fel a nemzeti tudomány, erősödhetett meg a szabadságérzet, emelkedhetett fel templomi szentséggé a hazaszeretet. E nagy csapása nélkül az Isten-kéznek, ma ez a nemzet... rég elpusztította volna önmagát.”⁴⁷

Igen, kedves Testvérek, nekünk magyaroknak szabad meglátnunk Istent a mi nemzetünk történelmében is. Aki gondolkodva, lélekkel olvassa történelmünk lapjait, az vallja Jókaiival: *Láttam az Istent!*

Mint múlt vasárnap is említettem, Kálvin a *nyíltszívű* embereket nevezi tiszta szívűeknek. Azt tanítja, azért utalja Krisztus magasabbra őket, az Isten látására, mivel ezek a nyíltszívű emberek itt e földön nem eléggé óvatosak, nincs éles látásuk a csalásra, alattomoságra. - Emlékezzünk meg arról az ígéről is, mely arra tanít minket, hogy az Isten látása erőssé tesz bennünket, ahogyan erős szívűvé tette Mózes: „Hit által hagyta oda Egyiptomot, nem félvén a király haragjától, mert erős szívű volt, mintha látta volna a láthatatlant.”⁴⁸

Végül ne feledjük, hogy ez az ígéret eszkatologikus (*világ végső, utolsó állapotáról szóló beszéd*) is, a jövőre mutat. S ha ezt szívünkben forgatjuk, megőrizz bennünket a tiszta szívűségben: „*Szeretteim, most Isten gyermekei vagyunk, de még nem lett nyilvánvaló, hogy mivé leszünk.*”

Tudjuk, hogy amikor ez nyilvánvaló lesz, hasonlónak leszünk hozzá, és olyannak fogjuk őt látni, amilyen valójában. Ezért akiben megvan ez a reménység, megtisztítja magát, mint ahogyan ő is tiszta.” 49 Ámen

8. A BÉKÉT TEREMTŐK BOLDOGSÁGA

Máté 5,9: *Boldogok, akik békét teremtenek, mert ők Isten fiainak nevezetnek.*

Lectio: 2 Korinthus 5,17-6,2

Talán minden ember érzi ösztönszerűen, hogy a boldogság és a békesség összetartoznak. Úgy összetartoznak, mint a nap és a fény, mint a tavasz és a kikelet. Jézus Krisztus is összekapcsolja a boldogságot és a békességet, amikor a hetedik boldog mondásban így tanít: „*Boldogok, akik békét teremtenek, mert ők Isten fiainak nevezetnek.*”

Három irányban hatoljunk le az ige mélységébe:

**mi a Biblia üzenete a békéről;
mit jelent békét teremteni;
milyen boldogság Isten Fiának nevezetni.**

Mi a béke? A Biblia eredeti szövegében, a héber nyelvben a sálom szó tágabb értelmében volt használatos, mint a magyar nyelv béke, vagy békesség szava. A héber sálom jelentette az egyéni élet teljes boldogságát, beleértve a jó egészséget is, a rendezett anyagi körülményeket, a megelégedést és a biztonságot. A békesség fogalmának lényeges elemei voltak még az embertársakkal, a társadalommal való harmonikus együttműködés, valamint az ellenségeskedések és a háborúk hiánya. Érthető, hogy számos rabbinikus mondás maradt fenn, amely így kezdődik: *Nagy dolog a békesség.*

A Biblia békefogalma tehát nem egy leszűkített, részletes békét jelent, hanem *totális* békét. Nemcsak a szívnek, vagy a „kebelnek” a békéjét, hanem az egész emberét; és nem is csak a külső békét, hanem a szív békességét is.

Ezt a békét a keresztyén ember Jézus Krisztusban találja meg. Valljuk az apostollal: „Mert tetszett az egész Teljességnek, hogy benne lakjék, és hogy általa békéltessen meg önmagával mindent, a földieket és a mennyieket úgy, hogy békességet szerzett a keresztfán kiontott vére által.”⁵⁰

Ez a békesség tehát a Krisztusban való megigazulásunk drága gyümölcse. „Itt tárul fel előttünk a kegyelem világa. Istennel nem mi szerzünk békességet, hanem ő szerezte meg és ő békült meg velünk. Ő kezdte el! Nem várt reánk és nem kívánta, hogy mi menjünk Hozzá...”

Eljött hozzánk Ő - Jézusban. A tiszta jött el a tisztátlanhoz. Nézd azt a két kitárt kart a kereszten: hogy csordul ki ott az irgalom, a megbocsátás, a békesség.

Testvérem, ismered-e ezt a békességet, a „mindenkor, minden tekintetben” való békességet? Így is kérdezem: nem vagy-e haragban Istennel, aki mer másként cselekedni, mint ahogyan megálmodtad, vagy eltervezted? Könyveim között van egy széttépett, sárba taposott Biblia, amit nehéz időkben az utca sarából szedtem fel. Tudom, hogy nem vásott kisgyerek dobta el, hanem haragvó szívű felnőt. Megbízásunk mindig, mindenütt aktuális: „*Krisztusért járva követségben, mintha Isten kérne általunk: Krisztusért kérünk, béküljétek meg az Istennel!*”

Jézus azonban nem a békességet bírókat mondja boldogoknak, hanem azokat, akik *békét teremtenek*. A görög Biblia szava szószerint békesség szerzést, békesség „csinálást” jelent. Tehát aktivitást, tevékenységet, a békesség létrehozását, megvalósítását jelenti. Ez a szó - eirénépointes - csak két helyen fordul elő az Újszövetségben. Itt, és a Kolossébeliekhez írt levélben: „*Békességet szerzett a keresztfán kiontott vére által.*”⁵²

Tehát Jézus Krisztus a békesség szerzést, teremtést annyira komolyan vette, hogy meghalt érte: „A keresztt azért támadt, mert éppen ez a kapcsolat volt megromolva: az ember ellenség volt és nem fiú; az Isten nem atya, hanem bíró. Jézusnak az volt a küldetése, hogy békességet szerezzen a megbántott Isten és a lázadó ember között.”⁵³

Krisztus békét teremtő keresztje azt mutatja nekünk, hogy a béketeremtés áldozatba kerül, nem egyszer súlyos, véres áldozatba. Az nem valami halk, elegáns művelet. Azt nem lehet - Karácsony Sándor szavai szerint - frakkban, lakkban és többszörösen összetett mondatokban végezni. A Lélek tehát azt kívánja szívünkbe vésni, hogy Jézus nem azokat mondja boldognak, akik szentimentális, lágy érzéssel vágyakoznak a béke után. E helyen Jézus nem „valami álmos és tehetetlen jóindulatot dicsér és avat boldoggá.” Azokat mondja Jézus Isten fiának, akik ebbe a béketeremtés nagy munkájába áldozatul vetik életüket s éppen ezáltal van rajtuk a bélyeg, hogy krisztusi emberek.

Még bizonyosságot teszek e boldog-mondás ígéretéről: milyen boldogság *Isten fiának nevezetni*. Kálvin szerint azért hangsúlyozza ezt Jézus, hogy ne függjünk az emberek tetszésétől, hanem irányítsuk tekintetünket az ő atyjának ítéletére, ki a békesség Istene, és fiai közé fog bennünket sorolni, csak ápoljuk a békét még akkor is, ha igyekezetünk nem tetszik az embereknek.

Isten fiainak nevezetni, ez a legnagyobb méltóság és kitüntetés, amit el lehet képzelni. Az ószövetségi Izrael maga volt Isten elsőszülött fia, de ez a tulajdonítás átment az egyes lélekre is. Krisztus előtt egy századdal Alexandriában volt egy szekta, amelynek minden tagja magát Isten fiának tudta és vallotta. Ez azonban inkább kép volt, ami spekulációt pótol az ember eredetéről és méltóságáról. Jézus emelte ki ezt a gondolatot és tette tanításának gyökérgondolatává. Isten Atya, az ember fiú, gyermek, és a köztük való kapcsolat szeretet. Ezt a gondolatot Jézus annyira komolyan vette, hogy meghalt érte.⁵⁴

Áhítatos, boldog lélekkel gondoljunk a János evangéliuma hatalmas prológusának nagy kijelentésére: „Akik pedig befogadták (Jézust), azoknak megadta azt a kiváltságot, hogy Isten gyermekeivé legyenek; mindazoknak, akik hisznek az Ő nevében.”⁵⁵ Ezt a *kiváltságot ígéri* Jézus a békességet teremtőnek. Könyörölgjünk olyan engedelmességért, hogy azok közé tartozzunk! Ámen

9. A BÉKÉT TEREMTŐK BOLDOGSÁGA II.

Máté 5,9: Boldogok, akik békét teremtenek, mert ők Isten fiának nevezetnek.
Lectio: Kolossé 1,9-23

Az előző vasárnap azt hallottuk az igéből, hogy a béke nagy dolog, békét teremteni krisztusi feladat, s a békét teremtőké a nagy kiváltság: Isten fiainak nevezetnek.

Ma konkretizáljuk a béke teremtést. Minden idők egyik legnagyobb protestáns igehirdetőjének a szolgálata alapján szólok arról a *négyféle dimenzióról*, amelyben Isten békességet teremtett a Krisztus által, s amelyekben nekünk is békét kell teremtenünk.⁵⁶ Krisztus által *megbékélt az ember az Istennel*. Megváltónk alávetette magát emberi létünk törvényének, az áldozatnak, az önfeláldozás törvényének. Önmaga feláldozásával, keresztje által megbékéltette Istent az emberrel s az embert Istennel: „*Ő bűnhődött, hogy nekünk békességünk legyen, az ő sebei árán gyogyultunk meg.*”⁵⁷

A keresztyén ember - és egyház - békeszolgálatának első dimenziója: megbékéltetni az embert Istennel. Sok ember van haragban a Teremtőjével. Sok szív békétlen, mert nem tud megpihenni az Istenben. Nekünk, a békesség fiainak, szent küldetésünk, hogy munkáljuk az Istennel való megbékélést.

Krisztusban *megbékélt az ember az emberrel*. Az apostolok közül senki sem érezte olyan világosan, mint Pál, hogy a Krisztus halála az embernek az emberrel való megbékélése. Ő mondja az Efézusi levélben, hogy Krisztus lerontotta a válaszfalat a zsidók és a pogányok között.⁵⁸ Mert „Krisztus nemcsak asszonytól született, hanem törvény alatt is volt, és mint ilyen, nem lehetett a világ szabadítójává, ámde mikor bekövetkezett a halál és többé nem volt a zsidó, hanem az Ember és nem volt többé megkötve sem az idő, sem a tér korlátaihoz, sem egy országhoz, akkor mintegy lélekké lett a világegyetemben, amely tértől és időtől függetlenül az egész emberiségé és a pogányoknak éppen úgy szabadítója, mint a zsidóknak Messiása.”

Ez két dolgot jelent számunkra. Először: Csak a Krisztusban lesznek az emberek testvérek, vagy ahogyan Robertson mondotta „az emberiség testvérek társasága”. Másodsor: az embernek emberrel való megbékélése csak szenvedés által lehetséges. „Értsük ezt meg, Atyámfiai. A Krisztus keresztjén az apostol a kereszt szellemét értette. És mi volt ez a szellem? Az adásnak, a szenvedésnek és a szeretetnek a szelleme volt, mivelhogy ő szenvedett. Mondjatok, amit akartok, ám a szeretet nem hálás érzés, amely a vett jótétemények nyomán támad bennünk. Miért szereti a szülő jobban a gyermekét, mint a gyermek az ő szülőjét? Miért szerette Megváltónk jobban az ő tanítványait, mint ők szerették az ő mesterüket? A

jótétemények nem támasztanak szeretetet, hálát és erre nem is szabad várnunk. Ha szeretni akartok, szenvednetek kell. Jusson eszetekbe, hogy „jobb adni, mint venni.” Pál apóstól érezte ezt, mikor azt mondta, hogy a megengesztelődést Krisztus teste hozta létre a maga halála által.”

Békeszolgálatunk második dimenziója: Megbékéltetni az embert az emberrel! Hinnünk kell, hogy ehhez Krisztushoz kell vezetnünk őket, s vállalnunk kell a szenvedést, az áldozatot.

Krisztus által *megbékélt az ember önmagával*. Szükséges a magunkkal való megbékélés, mert bennünk van az önkínzás szelleme. Ha rosszat tettünk, szükségét érezzük annak, hogy szenvedjünk. Krisztus áldozata szeretetből való szenvedés, az Isten akarata alatt való önmegtagadás volt. Pál apostol megértette ezt, ezért tudott így szólni: Krisztussal együtt én is keresztre vagyok feszítve: többé tehát nem én élek, hanem Krisztus él bennem; azt az életet pedig, amit most testben élek, az Isten Fiában való hitben élem, aki szeretett engem, és önmagát adta értem.⁵⁹ Ebben van a keresztyén ember önmagával való megbékélése. Ez az önmagunkkal való megbékélés pedig akkor erősödik, ha arra szenteljük magunkat, hogy más ember boldogságán, vagy megjobbításán fáradozunk. Ha ezt állandó kötelességünkkel tudjuk tenni, és nem kirándulásszerűen végezzük, akkor az önmagunkkal való megbékélés is állandó lesz, mert tudjuk, hogy olyan áldozatok vagyunk, akiket a Krisztus országának oltárán áldoztak fel a szeretetben; akiket Krisztus áldozott fel, mint az ő áldozata első zsengeit!

Békeszolgálatunk harmadik dimenziója tehát, megbékélni önmagunkkal, s másoknak is megmutatni az önfeláldozásnak, a szeretetnek, az áldozatvállalásnak, a másokért való szenvedésnek azt az útját, melyen állandó lesz az önmagunkkal való békességünk.

Krisztus által *békül meg az ember a kötelességével*. Nincs borzasztóbb egyenlenség, mint amely az ember és a kötelessége között van, tanítja Robertson. És valóban: Kevesen vannak közöttünk, akik megtalálták helyüket az életben. Van az emberben valami nagyratörés, nagyravágyás, ami néha azt képzelheti velünk, hogy nagyobb dolgokra valók vagyunk, hogy képességeinknek más és nagyobb dolgok felelnének meg, mint amit tennünk kell. De forduljunk csak a Krisztus keresztségéhez, és az élet titka világos lesz előttünk. A Krisztus élete és halála által megbékél az ember a kötelességeivel, amelyeket tennie kell. Gondoljunk csak végig Jézus Krisztus életének körülményeit, „alacsony, triviális és nyomorult körülményeit”, s ha Hozzá megyünk, ha az Ő követője leszünk, mi is kibékülünk a kötelességünkkel, mert lelkünk alkalmazkodik azokhoz a körülményekhez, amelyekbe minket Isten helyezett. Ha az előttünk álló kötelességek nem nemesek, nemesítsük meg azokat azzal, hogy nemes lélekkel hajtjuk végre őket. Boldogan tapasztaljuk, hogy ha Annak szellemében élünk, Aki az Isteni életet kiengesztelte, megbékéltette a szolga alacsonyrendű kötelességeivel, mi is megbékélünk az étellel, azaz a kötelességeinkkel.

Békeszolgálatunk negyedik dimenziója: Megbékéltetni az embereket a kötelességükkel; azaz kötelességüket vidám, megelégedett lélekkel végző emberekké tenni őket a Krisztus által. Ámen

10. AZ IGAZSÁGÉRT ÜLDÖZÖTTEK BOLDOGSÁGA

Máté 5,10-12. *Boldogok, akiket az igazságért üldöznek, mert övék a mennyek országa. Boldogok vagytok, ha éniattam gyaláznak és üldöznek titeket, és mindenféle rosszat hazudnak rólatok. Örüljetek és ujjongjatek azért, hogy jutalmatok bőséges a mennyekben, mert így üldözték a prófétákat is, akik előttetek éltek.*

Lectio: Apostolok Cselekedetei 16,11-34

Adjunk hálát Istennek, hogy együtt épülhettünk a boldog-mondásokra figyelésünk által. Máté evangéliuma szerint a boldogságról szóló tanítás volt Jézus igehirdetésének első nagy egysége. Benne kifejezésre jut, hogy Ő nem boldogság ellenes.

Milyen balga is az ember, hogy boldogságát Istentől, Jézustól félti. Sokan így gondolkodnak: Én nem megyek templomba, nem olvasom a Bibliát, nem törődöm Jézus tanításával, mert én boldog akarok lenni. Ó, balga, becsapott emberi szív! Csak Istennél van igaz boldogság: „Boldog az az ember, aki hozzá menekül!” Ma a nyolcadik boldogsághoz érkeztünk. így is mondhatnám: célhoz értünk. S bárki nyugodtan felkaphatja a fejét és megütközhet: Hát ez a cél, az üldözöttek boldogsága? Igen, úgy tűnik, ez a cél. Örüljetek és ujjongjatek azért, hogy jutalmatok bőséges a mennyekben, mert így üldözték a prófétákat is, akik előttetek éltek. Ez a boldog-mondások záró akkordja.

**Ma két kérdésre keressünk választ:
Miért üldözik Isten népét?**

Miért boldogok az üldözöttek?

XXX

Miért üldözik Isten népét?

Csakugyan, miért? Hát miért üldözték Jézus Krisztust? Tett Ő valami rosszat? Népének ellensége volt Ő? Nem úgy van inkább, ahogyan egyik nagyheti dicséretünkben énekeljük:

*Rád nem jöhetett a vádban,
Hogy álnokság volna szádban;
Nem vala több célod ennél,
Hogy széjjel járván, jót tennél. 61*

Miért ítélik el Jézust? Pilátus, mielőtt kimondaná a végső ítéletet, meg is kérdezi: „De mi rosszat tett?” Feleletül csak nagyobb kiabálás hangzik: „Feszítsék meg!”⁶²

Sokszor bizony nem tudják megmondani az emberek, hogy miért üldözik Jézus követőit: Csak kiabálják a feszítsd meg-et.

Mi azonban próbáljunk feleletet keresni a kérdésre: Miért üldözik Isten népét? Jézus így mondja a boldogmondásban: az igazságért. Nagyon vigyázzunk, mert itt személytelenül áll az ige. Nem így van: az igazságomért, az igazságunkért. Mi az igazság? Mi elhittük az Ő szavat: „Én vagyok az út, az igazság, és az élet.”⁶³ Tehát üldözik Isten népét Jézusért. „*Enniattam*”, mondja Jézus. Nem titkolta tanítványai előtt, hogy ha őt üldözték, tanítványait is üldözni fogják. Jézus tanítványait a Krisztus melletti bizonyágtétel megkülönbözteti és elválasztja a világtól. Ennek a válaszvonalnak örökre meg kell maradnia. Ha ez elhalványodik, az mindig annak a jele, hogy a keresztyénség nem Krisztus nyomdokain halad.⁶⁴ Ahol élő keresztyénség van, ott üldöztetés van. Ezt világosan látták a reformátorok. Kálvin azt vallja, hogy a mi Krisztusért való harcunknak nem lehet más törvénye, mint az, hogy a világ nagyobb része fölkelvén ellenünk, ránk támad és üldöz mindhalálig. Luther pedig így prédikál erről: „Aki azt akarja, hogy övé legyen a Krisztus, annak kockára kell tennie testét, életét, javait, becsületét és a világ kegyét. Annak nem szabad megrettennie sem megvetéstől, sem hálatlanságtól, sem üldözésektől. Aki keresztyén akar lenni, annak tudnia kell, hogy az egész világ rá fenekedik s ő mindenki céltáblája.”⁶⁵

„*Miért boldogok az üldözöttek?* Csakugyan miért? S csakugyan, boldogok? Igen, akiket Jézusért üldöztek és üldöznek, azok boldogok. - Amikor először hangzik fel Európában a Jézus Krisztus evangéliuma, ahogyan az Apostolok Cselekedetei 16. részéből hallottuk: Isten Lelke megáldja az apostolok engedelmisségét és igehirdetését. A kikötővárosban kicsiny gyülekezet alakul. De nyomban részük van az üldözésben is: „ Sok ütést mértek rájuk, majd a belső börtönbe vetették őket, és a lábukat kalodába zárták.” Ma így mondanánk: köztörvényes bűnözőkkel egy cellába tették őket. S az a csodálatos, hogy ebben a helyzetben az apostol és munkatársa nem könyörögnek, hanem dicséretet énekelnek: „Éjféltájban Pál és Szilász imádkozott, és énekkel magasztalta az Istent!” Istent magasztalni, csak boldog lélek képes. Bizony a Jézusért üldözöttek közös ismertetőjele a boldogság!

Vajon mi teszi őket boldoggá? Hadd feleljenek erre a mi hitvalló hőseink, a gályarabok, akik 300 évvel ezelőtt a kapuvári börtönben elképzelhetetlen szenvedések és sanyargatások közt így énekeltek:

*Szenvedek békével,
Magamat is ezzel
Biztatom mindenekben:
Szenvedett Megváltóm
Többet, én jól tudom,
Üdvösségemért testben.
Nem egyedül vagyok,
Földön ki nyomorgók:
Szenvedik ezt is többen! 66*

Tehát miért boldogság és öröm, ha Ő érte szenvedünk?, Azért, mert az Ő érette szenvedők beletartoznak abba a diadalmenetbe, amely átvonul a világtörténelmen a paradicsomtól a mennyországig. Ebben a diadalmenetben előttünk járnak a próféták, a vértanúk, a gályarabok, a névtelen hűséges ezrek és ezrek, - középen pedig a töviskoronás Király. - Ki népe vagytok? Ki a királyotok? Azé-e, aki a kereszten életét adta az igazságért? Aki az övé akar lenni, ne feledje, hogy az érette való szenvedés az egyetlen hitelesítő pecsét a keresztyén életben.⁶⁷ Amen

11. AZ IGE ÉS A TETT KETTŐS BIZONYSÁGTÉTELE

Máté 5,13-16: *Ti vagytok a föld sója. Ha pedig a só meg-ízetlenül, mivel lehetetlen ízét visszaadni? Semmire sem való már, csak arra, hogy kidobják, és eltapossák az emberek. Ti vagytok a világ világossága. Nem rejthető el a hegyen épült város. A lámpást sem azért gyújtják meg, hogy a véka alá, hanem hogy a lámpatartóra tegyék, és akkor világít mindenkinek a házban. Úgy ragyogjon a ti világosságtok az emberek előtt, hogy lássák jó cselekedeteiteket, és dicsőítsék a ti mennyei Atyátokat.*

Lectio: Efezus 2,1 -10

Alapigénkben Jézus az ő tanítványainak hivatását jelöli ki. Figyeljünk az üzenetre nyitott és engedelmességre kész szívvel.

Az első nagy üzenet az, hogy örömmel hangzik felénk. Mindig az evangélium szava az első szó. Ez az Isten örök akarata, ezért van templom és istentisztelet. Ne félj eljönni a templomba, itt Isten örömhíre vár. Az örömhír itt most ez: Ti vagytok, - mert nem így van: Ti legyetek! így mondja Jézus: „Ti vagytok a Föld sója, ti vagytok a világ világossága!” Ti egyszerű galileai halászok, ti lenézett lelki szegények, ti alázatosak és szelídek, isten kegyelme után áhítozók, hálából irgalmasak, tiszta szívűek, ti békességre igyekezők, igazság után szomjúhozok és a Jézus nevéért háborúságot szenvedők, ti pápai hívek, - ha Bennem, a Világ világosságában, az Isten áldozati Bárányában hisztek, a Bennem való hit, a bennetek lakozó Szentlélek által só és világosság vagytok.

Só és világosság. Hétköznapi, egyszerű dolgok. S ez az első nagy lecke, amit meg kell tanulnunk: A Szentháromság Istenbe vetett hitünknek ilyen hétköznapi, egyszerű dologgá kell válni az életünkben. Meg kell tanulnunk - pásztornak és gyülekezetnek -, hogy a hit nem vasárnapi torta, vagy ünneplő ruha, hanem hétköznapi valóság, mindennapi kenyér.

Só és világosság., egyszerű, de nélkülözhetetlen tartozékai az életnek. Nyugodtan mondhatjuk, hogy nélkülük nincs élet. Ha lenne egy nép, vagy lenne egy egyház, amely elutasítja magától a sót és a világosságot, az az életet utasította el magától, mert só nélkül, sötétben elpusztul az élet, a fejlődéshez, a növekedéshez só kell és világosság kell. Senkinek ne legyen kisebbségi érzése hite miatt. Igaz, hogy néha csak egy marék só vagyunk a szekularizálódó világ liszt hegyében, de a só izesíti a liszthegyet, a só ad ízt, az óv meg a romlástól; és a világosság hoz pirt a sápadt arcokra.

A só eloszlik, átjár, izesít, megóv a romlástól. A keresztyén ember - és gyülekezet - tiszte: óvni a világot a romlástól, átjárni az életet., a keresztyén ember ezt igéjével és cselekedetével végzi. Ige és cselekedet eggyé válik, mikor az ige cselekedet s a cselekedet ige a bizonyágtételben. 68

Só és világosság. Csendesesen hatnak, nem ütnek zajt, mégis ők a legnagyobb hatalmasság. Mindegyiket az jellemzi, hogy önmagát emésztí fel, miközben másoknak szolgál. Mert ugye nem jó, ha korcog a só a levesben, nem jó, ha a kenyérben mogyorónagyságú sódarabok vannak és nem jó, ha a fény nem egyenletesen oszlik szét a szobában. Csak akkor áldás a só és világosság, ha feloldódnak környezetükben, ha eltűnnek, de hatásuk észrevehető. Azt, hogy e történelmileg megszentelt és felmagasztalt helyen református keresztyén gyülekezet van, azt első renden nem e kéttornyú szép templomról kell észrevenni másoknak, hanem abból a fényt árasztó, tehát derűt, örömet árasztó, a megkeseredett életeket is megízésítő, a maga és mások romlására törekvő embert a romlástól visszatartó hatásból; azaz a kegyelemért hálás és engedelmes életből kell észrevennie mindenkinek.

Ezért jöttem, mert ezért küldött az én Uram, ebbe a gyülekezetbe. Sónak és világosságnak küldött. Nincs semmi más programom. Nem hoztam magammal szép terveket, nagy elgondolásokat és még-nagyobb szándékokat. Nem jártam és nem járok ötletek és jó fogások után. Nem hiszek azok gyülekezeteket megújító erejében. Nem hiszek a modern technikai eszközök egyházi alkalmazásának mindenhatóságában sem. De hiszek a sónak és a világosságnak mindig időszerű erejében és áldásában.

Úgy akarom hirdetni - Isten kegyelméből - e szószékről Isten teljes akarátát, hogy só és világosság legyen maga a gyülekezet. Amikor az én életem csipetnyi sója és gyertyaszál világossága nem elég, amikor marék só kell és reflektorfény kell, akkor lelkész, gondnok, presbíterek, és Istent szerető egész gyülekezet tudjon szolgálni együtt Isten dicsőségére.

Azonban félelmetes dolog történné velünk, ha a nekünk mondott evangélium ítéletes közlését is nem hallanánk meg. Jézus Krisztus ugyanis beszél a megízetlenült sóról és a véka alá rejtett világosságról. A

Biblia tudós ismerői különböző feleletet adnak, miként történhet ez meg. Tekintsünk el a részletezéstől, csak az üzenetre figyeljünk. A rendeltetését betölteni nem tudó, az ízetlen és hatástalan keresztyén élet és keresztyén egyház nem jó semmire, hanem hogy kidobják és eltapossák az emberek. Ezt édes Atyámfiainak nem az egyház ellenségei mondják, hanem az Egyház élő Ura. Tehát jól vigyázzunk, hogy Jézus Krisztust ne csak új lelkülettel, hanem megfelelő új cselekedetekkel tudjuk követni, mint akik megtanultuk az apostoli üzenetet: „*Abból ismerjük a szeretetet, hogy ő az életét adta értünk; ezért mi is tartozunk azzal, hogy életünket adjuk testvéreinkért.*”⁶⁹

Mert csak a szolgálat és áldozatvállalás útján teszi Isten az ő népét hegyen épült várossá. Kálvin szerint a hegyen fekvő város a keresztyéneket jelenti, akiknek úgy kell élniök, mintha mindenki rájuk figyelne. Valóban, úgy kell cselekednünk, hogy az emberek lássák jó cselekedeteinket és dicsőítsék a mi mennyei Atyánkat. Ámen

12. A TÖRVÉNY BETÖLTÉSÉRŐL

Máté 5,17-18: *Ne gondoljátok, hogy azért jöttem, hogy érvénytelenné tegyem a törvényt vagy a próféták tanítását. Nem azért jöttem, hogy azokat érvénytelenné tegyem, hanem hogy betöltsém. Mert bizony mondom néktek, hogy amíg az ég és a föld el nem múlik, egy ióta vagy egy vessző sem vész el a törvényből, míg be nem teljesedik.*

Lectio: Titusz 2,11-14

A boldogságról szóló tanítással lezárult az első rész. Ezt követte a tanítványok hivatásának hármasságának bizonyossága a sóról, világosságról és a hegyen épült városról. Most az Isten országának törvényei következnek. Olyan tanítások, amelyek mind ezzel kezdődnek: *Én pedig azt mondom néktek.* A próféták ezzel kezdték üzenetüket: *így szól az Úr.* Az apostolok arra hivatkoznak: *Meg van írva.* Jézus, az új szövetség szerzője így tanít: *Én pedig azt mondom néktek.*

Ezeket a tanításokat vezeti be mai alapigénk, mely a Hegyi Beszéd központi témája: Jézus nem azért jött, hogy érvénytelenné tegye (eltörölje) a törvényt, vagy a prófétákat, hanem hogy betöltsé azokat.

Kálvin szerint Jézusnak azért kellett hangsúlyoznia, hogy ő nem jött a törvény és próféták eltörlésére, mert az az örömhír, amit ő kezdettől fogva hirdetett, hogy elérkezett az Isten országa, ez az emberek lelkében szokatlan reménységet támasztott. Valószínű, sokan aggódva kérdezték: Mi célja ennek az újításnak? Vajon nem jelenti-e ez az eddigi viszonyok teljes felforgatását? Sokan úgy gondolhatták, hogy a régi és megszokott kormányzás, a törvény és a próféták által való kormányzás megszűnik. Ez pedig ártalmas volt. Ugyanis Isten kegyes tisztelői sohasem fogadták volna el az evangéliumot, ha az a törvénytől való elpártolás lett volna. A könnyelműek és zavargó lelkűek pedig megragadták volna az alkalmat, hogy teljesen felforgassák a vallási viszonyokat. Hogyha Krisztus olyan újfajta tudományt hozott volna, mely a törvényben és a prófétákban való hit megszűnését jelenti, nyomorúságosan összeomlott volna a vallás.

A köztudat ugyanis az volt Jézusról, hogy eltörölte a törvényt, vagy legalább egyes rendelkezéseit. Átlépi a szombat, a böjtölés rendelkezését, a tisztálkodási törvényeket, megigazítja a mózesi házassági törvényt, s azt mondta, hogy lerontja a kézzel csinált templomot és harmadnapra másikat épít helyette.⁷⁰

Ezzel szemben hangsúlyozza Jézus, nem eltörölni jött a törvényt, hanem betölteni. A törvény Isten írásban tett akarata, ennek a világnak az életrendje. Éppen ezért érvényben marad ebben a világban. Nem változik meg azon a legkisebb betű sem. Sőt nem szabad belőle letörni a héber betűknek dekoratív szarvacskáit sem, mert a törvénnyel való visszaélésnek mindig az volt a kezdete, hogy letörnek belőle valamit, meglazítanak, megkerülnek.⁷¹ Mit jelent, hogy Jézus betöltötte a törvényt? Jelentette azt is, hogy Ő nem úgy tanított, mint az írástudók, mert Ő lelkével megelevenítette a holt betűt. De jelenti azt is, hogy Ő életével egyszer s mindenkorra véghezvitte azt, amit Isten az emberrel és az embertől akar, betöltötte a törvényt és minden parancsot megtartott.⁷² Jézus Isten élő akaratát teljesen, lelkéből, szívéből fakadó örömeződéssel teljesítette. A formális megtartás, a rituális tisztaság mellett a lelki tisztaság jelentkezett Jézusnál. Ez az igazi törvénybetöltés, amit Mózesnél és az Ótestamentumnál is jobban tud Jézus. Miért? Őbenne eljött az üdvörszék, az új aeon, az Isten királysága.

Gondoljunk csak a Galata 3,13-14. verseire: „*Krisztus megváltott minket a törvény átkától, úgy, hogy átokká lett értünk, azért, hogy a Lélek ígéretét hit által megkapjuk.*” Ez arra is rámutat, amire eleink tanítanak bennünket: Abból, amit Isten tett értünk, leolvashatjuk azt is, amit velünk és tőlünk akar. Mert ha érvényes, hogy nem önmagamé vagyok, hanem az én hűséges Megváltómnak, Jézus Krisztusnak a tulajdona, akkor ez

jelenti a Tízparancsolat megerősítését a Hegyi Beszédben való magyarázatával és az apostoli utasítások alkalmazásával együtt. Mert ha a Jézus Krisztus vérében való megbékélés nem jelent megszentelődést, akkor nem jelent semmit, mert csak „*hitelenség, tévhit, vagy babona*”

Kálvin is felhívja figyelmünket, hogy Krisztus számúzi országából azokat, akik az embereket a törvény megvetéséhez szoktatják hozzá. Amikor Jézus azt mondja, hogy az ég és a föld elmúlnak, de a törvényből egyetlen pontocska el nem múlik, amíg minden be nem teljesedik, akkor a törvény állandóságáról beszél. Arról, hogy semmi sem olyan állandó, mint amilyen erős a törvény igazsága.

De tartsuk szemünk előtt Kálvinnak azt a tanítását is, melyben arról beszél, hogy ha a zilált viszonyokat rendezni akarjuk, *belátást és mérsékletet kell használnunk*, hogy az emberek megértsék: Isten örök igéje megmarad. Semmi olyan újítást nem erőszakolunk, mely a Szentírást megszüntetné. A hamis vádakat nekünk is Krisztus példájával kell eloszlatnunk. De ugyanakkor bátran meg kell vallanunk az igazságot, még ha méltatlan gyalázkodásoknak van is kitéve.

Jézusban kötött Isten új szövetséget az ő népével, Benne történt meg az, amiről Jeremiás próféta jövendölt: „*Ilyen lesz az a szövetség, amelyet Izrael házával fogok kötni: Törvényemet a belsejükhöz helyezem, szívükbe írom be.*”⁶⁹ így lesz valósággá Jézus által a keresztyének életében az, amiről János apostol tanít: „*Abból tudjuk meg, hogy szeretjük az Isten gyermekeit, ha szeretjük az Istent, és megtartjuk az ő parancsolatait. Mert az az Isten szeretete, hogy parancsolatait megtartjuk, az ő parancsolatai pedig nem nehezek.*”⁷⁴ Ámen

13. A MENNYEK ORSZÁGÁBA SEGÍTŐ IGAZSÁG

Máté 5,19-20: *Tehát ha valaki a legkisebb parancsolatok közül akár csak egyet is eltöröl, és úgy tanítja az embereket, az a legkisebb lesz a mennyek országában; ha pedig valaki ezeket megtartja és tanítja, nagy lesz az a mennyek országában. Mert mondom nektek, ha a ti igazságotok messze felül nem múlja az írástudókét, akkor semmiképpen sem mentek be a mennyek országába.*

Lectio: 1 Péter 1,3 -13

Jézus félreérthetlenné tette, hogy Ő nem eltörölni jött a törvényt, hanem betölteni. Azt is kijelentette, hogy a törvény örök érvényű, e világ minden társadalmi, filozófiai, politikai változását túléli, egy ióta vagy egy vessző sem vész el belőle, míg be nem teljesedik. Mai alapigénk üzenetét két irányban ragadjuk meg:

**központban van a mennyek országa;
mi az a több igazság, ami besegít abba.**

Mára boldog-mondásoknál megfigyelhettük, hogy a mennyek országa körülöleli Jézus mondanivalóját. Ezzel indul a boldogságról szóló tanítás: „*Boldogok, akik szegények lelki értelemben, mert övék a mennyek országa.*” S az egészen ez a záróakkordja: „*Boldogok, akiket az igazságért üldöznek, mert övék a mennyek országa.*” A törvény betöltéséről szóló kijelentésnél ismét a központba kerül a mennyek országról szóló kijelentés. Alapigénkben háromszor ismétlődik, s mindig úgy, mint a törvényhez való magatartásunk ígérete. Azt mondja Jézus, hogy van, aki legkisebb lesz a mennyek országában, van aki nagy lesz; és akinek az igazsága nem múlja felül messze az írástudókét, az nem megy be a mennyek országába. Vegyük észre e kijelentésből azt is, hogy a mennyek országában nincs emberi elménk szerint elgondolt egyenlőség. S ez így is igazságos. Aki Jézusért annyit szenvedett pl. mint a mi gályarabjaink, méltó, hogy nagyobb legyen a mennyek országában.

De a törvény magyarázatánál központba került mennyek országa emlékeztessen bennünket arra is, hogy Jézus teljes kijelentésének központi üzenete a mennyek országról szóló evangélium. Első bizonyágtétele ez volt: „*Térjete meg, mert egészen közel van már a mennyek országa.*”⁷⁵ De ez volt az utolsó is. Pilátusnak ezt mondta: „*Az én országom nem e világból való.*”⁷⁶ A megtérő latornak pedig a kereszten így ígért kegyelmet: „*Bizony mondom néked, ma velem leszel a paradicsomban.*”⁷⁷

Mindebből jól értsük meg, hogyha nem vesszük komolyan a mennyek országról szóló evangéliumot, akkor nemcsak a boldogságról szóló jézusi tanítás, nem is csupán a törvény jézusi értelmezése, de az egész élet jézusi értelmezése értelmetlenné válik. A mennyországról szóló evangélium Jézus evangéliumának fundamentuma és koronája. Jól tudom én, hogy történelme során az egyház nem egyszer rosszul értelmezte, és rosszul alkalmazta a mennyországról szóló evangéliumot, mert mennyországot prédikált ott, ahol szeretetszolgálatot kellett volna gyakorolnia. De ez nem jelentheti azt, hogy mi ezért - vagy azért, mert a világ nevetségesnek tartja a mennyországról szóló evangéliumot - kivessük azt szívünkéből és hitünkéből.

Vagy 20 esztendővel ezelőtt valaki azt mondta nekem: Tudod, egyetlen baja az európai keresztyénségnek, hogy elveszítette a mennyországot. Akkor nem egészen értettem vele egyet, de ma egyre határozottabban vallom én is: egyházi és hitéletünk erőtlenségének, szolgálni nem-akarásunknak, áldozattól, szenvedéstől és haláltól való félelmünknek egyetlen igazi oka, hogy nem öleli körül hitünket, életünket a mennyek országának evangéliuma. Távoll estünk az apostoli vallomástól: „*A mi országunk a mennyekben van, honnét a megtartó Úr Jézus Krisztust is várjuk.*”⁷⁸ De távoll estünk a reformátori hitvallástól is, Luther győzelmi énekétől:

*Kincset, életet,
Hitvest, gyermeket
Mind elvehetik,
Mit ér ez Ő nekik?
Miénk a menny örökre.*⁷⁹

Szolgáljon biznyságul nekünk is Jávor Pál színművész végrendelete, melyet Budapesten a Krisztina téri Rk. templomban 1959. szeptember 9-én, Jávor Pál rekiemjén hirdetett ki a lelkész: „*Az elköltözött megbízásából végrendeletet hirdetek. Arra kérem, hogy halálom után a szószékről hirdesse művészársaimnak, volt kedves közönségemnek és minden magyar testvéremnek, hogy egyedül Krisztust követve érdemes élni; hogy egyedüli igaz érték itt, ami odaát az örökkévalóságban, Isten színe előtt is az. Mert van örökkévalóság, van lélek és van örökélet.*”

S most keressük a feleletet arra a több igazságra, az írástudókét messze felülmúló igazságra, amely besegít bennünket a mennyek országába. Jézus nem új igazságot kér tanítványaitól, hanem több, jobb, az írástudókét messze felülmúló igazságot. Ez azt jelenti, hogy Jézus nem az egyes cselekedetekre tart igényt, hanem az egész emberre. Megszűnik az embernek a *kegyes és profán* részre való szétválasztása.

Az újszövetség egyik legkeményebb fejezete a Máté evangéliuma 23. része. Ez Jézusnak az írástudók és farizeusok ellen mondott beszédét tartalmazza. Belőle megértjük, hogy két nagy vétjük volt az írástudóknak. Először az, hogy kívülről igaznak látszottak, de belül tele voltak képmutatással és törvényszegéssel. Másodszor az, hogy ők csak mondták a törvényt, de nem cselekedték.

Ebből természetesen következik, hogy nekünk milyen igazságra van szükségünk. Először arra, hogy ne csak kívülről legyünk igazak, hanem bent a szívben se legyen képmutatás és törvényszegés. A vallás ne olyan ünnepi nagykabát legyen rajtunk, mely arra való, hogy eltakarjuk vele hétköznapi szennyesünket. Ne legyünk a templomban kegyesek, otthon, munkahelyen, utcán pedig kegyetlenek. Ne akarjunk csak kívülről igazak lenni, mert akkor menthetetlenül elkedélyeskedünk. Napenkénti imádságunk legyen: „*Isten, légy irgalmas nekem, bűnösnek.*”⁸⁰

Ne csak mondjuk, hanem cselekedjük is Isten igéjét. Az emberek közül kevesen olvasnak Bibliát, de sokan olvasnak a keresztyének életéből. Azért jegyezzük meg, amit Szikszai György mond *Keresztyéni tanítások és imádságokban*: Aki szájával jóra tanít, életével pedig ellenkező példát mutat, többet ront, mint épít, mivelhogy az ő életének jobban hisznek az emberek, mint a beszédének." Igen, az ilyen keresztyén nemcsak másokat ront meg, hanem saját magát is kizárja a mennyek országából. A Hegyi Beszéd záró példázata előtt mondja Jézus: „Nem mindenki megy be a mennyek országába, aki ezt mondja nekem: „*Uram, Uram, hanem csak az, aki cselekszi az én mennyei Atyám akaratát.*”⁸¹ Amen

14. AZ ÉLET VÉDELMEBEN

Textus: Máté 5, 21-26 *Hallottátok, hogy megmondattok a régieknek: Ne öl! Mert aki öl, méltó arra, hogy ítélkezzenek felette. Én pedig azt mondom nektek, hogy aki haragszik atyjafiára, méltó arra, hogy ítélkezzenek felette, aki pedig azt mondja atyjafiának: Ostoba! - méltó a főtörvényszéki eljárásra; aki pedig azt mondja: Bolond! - méltó a gyehenna tüzére. Ha tehát áldozati ajándékodat az oltárhoz viszed, és ott jut eszedbe, hogy atyádfiának valami panasza van ellened, hagyd ott ajándékodat az oltár előtt, menj el, békülj ki előbb atyádfiával, és csak azután térj vissza, s ajánld fel ajándékodat. Békülj meg ellenfeleddel hamar, amíg az úton együtt van veled, hogy át ne adjon ellenfeled a bírónak, a bíró pedig a szolgának, és hogy börtönbe ne kerülj. Bizony mondom néked, ki nem jössz onnan, amíg meg nem adod az utolsó fillért is.*

Lectio: 1. Korinthus 13,1 -13.

A törvény jézusi magyarázatának olyan szakasza kezdődik, melyben hatszor hangzik fel az üzenet: „Hallottátok, hogy megmondatott a régieknek... Én pedig azt mondom nektek...” Ezekben a magyarázatokban Jézus nem Mózes törvénye ellen szól, hanem betölti s ezáltal életre kelti, a farizeizmust ellenben halálra ítéli. Kálvint idézem, aki azt mondja, hogy Jézus nem új törvényhozó, hanem hű magyarázó. Jézusnak nem volt szándéka bármit is megváltoztatni, vagy újítani a törvény parancsolataiban. Isten ezekben tette le egyszer az élet zsinórmértékét, amit soha nem is fog megbánni, vagy megváltoztatni.

A Hegyi Beszéd következő szakaszainak magyarázatai a megalázkodás útjára vezetnek bennünket. Jézus törvényt magyarázatát hallva, vége kell hogy szakadjon minden önmagunkban való bizakodásunknak és dicsekedésünknek. Sokszor hallani - éppen templomos, egyházat szerető népüktől: Nem öltem, nem loptam, én nem vagyok bűnös, nekem nincs szükségem megtérésre, én nem félek az ítélettől. Aki ezeken a vasárnapokon nyitott füllel és nyitott szívvel hallgatja, amit a Lélek mond a gyülekezetnek, az bizony együtt imádkozza velünk a tékozló fiú bűnbánó imáját: „Atyám vétkeztem az ég ellen és te ellened, és nem vagyok méltó arra, hogy fiadnak nevezz!”

A törvény magyarázatát Jézus a második tábla magyarázatával kezdi: *az embernek emberhez való viszonya rendezésével*, az élet védelmében hozott isteni paranccsal: Ne ölj! Jézus a gyilkosság gyökerét fedi fel. Arra tanít minket, hogy amíg az emberi törvény csak a gyilkosságot bünteti, addig Isten bünteti a gyilkosság gyökerét, a szívünkben hordozott haragot is. Hitvalló eleink a haragot titokban való gyilkosságnak nevezik.

Ezt kell ma megértenünk. Nem lehetünk elnézőek a szívünkben lévő haraggal szemben. Nem vehetjük könnyedén, amikor a másik embert *személyiségében* sértjük meg. Alapigénk három fokozatot említ: *Harag szavak nélkül*. Amikor csak szemünkön, vállrándításunkon, vagy éppen hallgatásunkon látszik, hogy haragszunk. Erre a szótalán haragra mondja Jézus: méltó a helyi bíróság ítéletére. - *A szóban is megnyilvánuló harag*. Az a belső állapot, amikor lebecsüljük a másik embert: ostobának, üresfejűnek, mihasznának tarjuk és mondjuk. Erre a magatartásra azt mondja Jézus, hogy méltó a legfelső bíróság ítéletére. - *A megvetéssé lett harag*. A másiknak azt mondjuk: bolond. (És milyen könnyen mondjuk!) A Bibliának ez a szava jelent örültet és istentelent is. Ilyenkor a másik embert lényre legbensőbb, legszentebb pontján sértjük és becsméreljük. Ott, ahol az örökkévalóval és az örökkévalósággal összefügg. Erre azt mondja Jézus, hogy ilyenkor méltók vagyunk a gyeheña tüzére. Jó ha tudjuk, hogy a *geenna*, a Hinnom völgye tisztátalannak minősített hely volt Jeruzsálemtől délre. Ez volt az egész város szemétkerakó helye és dögtemetője. Tehát Jézus szavát ma így is érthetjük: Méltó a szemétkerakóra!

Nos, ezeket hallva nem kell-e magunkba roskadnunk? Nem kell-e, hogy mindez előhívja bennünk a kegyelemre utaltságnak azt az érzését, amelyről Pál apostol is beszél: „En nyomorult ember! Ki szabadít meg ebből a halálra ítélt testből?”

De szólnunk kell a titkon való gyilkosságnak *modern* változatáról is, arról, amikor a megfogant életet gyilkolják meg. Az egyik dunántúli nagyváros római katolikus templomának bejáratánál olvasható ez a vers:

*„Ne öljél meg édesanyám,
elférek még, nagy a világ!
Hadd örüljek napsugárnak,
madárdalnak, virágszálnak!*

*Ne öljél meg édesanyám,
szent keresztség boruljon rám.
Ha megnőnek e kis kezek,
friss kenyeret hoznak neked.*

*Ne öljél meg édesanyám!
Bánt majd vétked: az üres ház.
Várd meg, amíg szerethetlek,
Két karommal ölelhetlek*

*Betegségben gyógyítgatlak,
Bánatodban vigasztallak.
Szébb lesz így az élet talán,
Ne öljél meg édesanyám!*

*Éltem magvát Isten adta,
jutalmát is neked tartja.
Ég áldása én velem jár,
Neveljél fel édesanyám!"*

Két példával egészíti ki Jézus az élet védelmében mondott szavait: Ha áldozati ajándékodat az oltárhoz viszed, békülj ki előbb atyádfiával. E tanítás értelme minden írásmagyarázó szerint az, hogy *az erkölcsi kötelességek megelőzik a kultusziakat*. A békesség előbbvaló az áldozatnál. Itt van a gyökere az egyházfégyelemnek. A gyülekezet nem engedi áldozati szertartáshoz azt, akinek gyűlölködése, haragtartása botránkozásra ad okot. Jó református nem megy úrvacsorát venni, amíg nem kér bocsánatot attól, akit megbántott. Bizony istentiszteleteink, úrvacsorával élésünk, sőt bibliaolvasásunk és imádságunk is haszontalanná lehet, ha nem vagyunk készek Újra újra a megbocsátásra.

De nem is csak az atyafival kell békességben élnem. *Ellenfelellemel* is meg kell békülnöm. Károli szerint: jóakarója kell, hogy legyek. Ne feledjük Testvérek, hogy i' mi még a kereszten is jóakarója maradt ellenségeinek, hiszen első imádságát értük mondta ;i kereszten. Ilyen cselekedetet vár Isten tőlünk is. Mindez benne van a hatodik parancsolatban: Ne ölj! - hanem szeress! S mivel a háború intézményes gyilkosság az emberi élet védelmében, a szeretettől vagyunk békességszerzők a magunk helyén, a nekünk adott kegyelmi ajándékok és lehetőségek szerint! Ámen

15. A NŐK VÉDELMEBEN

Máté 5,2 7-30 Hallottátok, hogy megmondattok: Ne paráználkodj! Én pedig azt mondom nektek: aki kívánsággal tekint egy asszonyra, már paráznaságot követett el szívében. Ha a jobb szemed visz bűnre, vágd ki, és dobd el magadtól, mert jobb neked, ha egy vész el tagjaid közül, mintha egész tested vettetik a gyehennára. Ha pedig jobb kezed visz bűnre, vágd le, és dobd el magadtól, mert jobb neked, ha egy vész el tagjaid közül, mintha egész tested vettetik a gyehennára.

Lectio: Zsoltár 51,1-21

Isten teremtő akaratából és szeretetéből lett az ember férfivá és asszonnyá. Tehát Isten teremtő akaratából és szeretetéből fakadt az emberiség életében a szerelem, házasság, gyermekáldás és a családi otthon. Nem szükséges bizonyítanom, hogy földi életünk legnagyobb áldásáról van szó. A férfi és nő viszonyának tisztasága az emberi élet és az emberi társadalom alappillére. Az Ótestamentum szerint Isten különös oltalma és ellenőrzése alatt áll, mint Istennek egyik legnagyobb ajándéka.

Ennek védelmében szól Jézus, amikor a hetedik parancsolatot magyarázza. S hogy magyarázatában keményen szól, az szeretetéből következik. Az igazi szeretet tud és mer kemény lenni. Jézus magyarázata igazolja a Példabeszédek kijelentését: „Aki lágyan viseli magát az ő dolgában, testvére annak, aki tönkretesz.”⁸⁵ Jézus pedig nem tönkretevőnek jött, hanem Megtartónak. E parancsolat magyarázatánál is rámutat Jézus a baj valódi gyökerére, a kívánságra. Megmutatja az egyetlen orvosságot, a megalkuvás nélküli, elszánt küzdelmet. Ezen a vasárnapon szólok tehát én is: a baj igazi gyökeréről; az egyetlen orvosságról.

A baj valódi gyökere. Kezdjük az elején. Jézus azt mondja: Hallottátok, hogy megmondattok... De hallottuk-e? Csakugyan, a régiek, a nagyapák és apák nemzedéke hallotta-e? Csakugyan igaz lenne, hogy régen nem volt annyi paráznaság, mint ma? En nem merném állítani. Es hallották-c az újak, a maiak, a fiak és unokák nemzedéke? Nem azokra gondolok, akik már nem részesültek egyházi nevelésben, hanem azokra, akik templomba jártak, konfirmáltak, házasságukra Isten áldását kérték, ők hallották-e az isteni parancsot: Ne paráználkodj! Vagy ahogyan a legtöbb nyelvben fordítják: Ne légy házasságtörő!

Jézus szerint a baj igazi gyökere a kívánság. S hogy mi ez a kívánság, s azt hogyan kell értenünk, hadd magyarázza azt meg nekünk áldott emlékü Karácsony Sándor: „, nem valami szörnyű, perverz, szexuális kicsapongás. Az, hogy az asszonyt nem megajándékozni, hanem megrabolni akarom. A magam gyönyörűségét van szándékomban elvenni tőle. Akármim az a nő, paráználkodom vele, ha nem odaadom neki magamat, hanem elkívánom magamnak. És milyen csudálatos, egyetlen árva szó sem esik a nők paráznaságáról. Mintha intene bennünket Krisztus: védekezni se próbáljunk azzal, hogy elcsavarták fejünket a nők... nem tehetünk róla...”

De figyeljünk még Karácsony Sándor atyánk tanító szavaira: Előbb teremtetett Ádám, azután Éva. Milyen kedves, kényelmes, urizáló, csak jogokat diktáló férfiálláspontról kerekedett ebből ezen az innenső világon,

történelmi idők óta, közvélemény és közfelfogás szerte. Nos, valóban, előbb teremtett Ádám, és azután Éva. De férfitársaim, elbírnak-e ennek a szívetvidítő ténynek a roppant felelőségét is, ha egyszer a paráznaságról kell számot adnunk, amely szennyes folyamként csap ki medréből, és elárasztja a föld kerekességét?!

Testvéreim, el tudjuk-e fogadni ezt a magyarázatot? Én elfogadom, azért is idéztem. Értjük-e, hogy ezen a ponton lesz Jézus, a szegények és elnyomottak Üdvözítője, a nők Üdvözítője is. Jézus törvényt magyarázata legszebb példája a női egyenjogúság gondolatának. Mert akkor lesz valóban egyenjogú a nő, amikor a paráznaságot nemcsak a nőknél ítéli el a közvélemény, hanem a férfiaknál is.

Jézus egyetlen orvosságnak a megvakulás nélküli, elszánt küzdelmet jelöli meg. Ez az ő magyarázatának értelme. Ha a jobb szemed visz bűnre, vágd ki, és dobd el magadtól, mert jobb neked, ha egy vész el tagjaid közül, mintha egész tested vettetik a gyehennára. Ha pedig jobb kezed visz bűnre, vágd le, és dobd el magadtól, mert jobb neked, ha egy vész el tagjaid közül, mintha egész tested vettetik a gyehennára." Volt idő, amikor ezeket a mondatokat szó szerint értelmezték keresztyén körökben, és valóban megcsönkítették magukat. Pl. Origenes egyházatyja férfiatlanította magát. A katolikus etika a teljes nemi önmegtartóztatást a legfőbb erények közé, sőt fölé emeli. A mi felfogásunk szerint az igazi szüzesség a tiszta házasság, egy férfinak egy nővel egész életre szóló közössége. Ezt jelenti a házassági eskünknek ez a mondata: vele szentül Mit ér mindkettőt kivágnom, ha szívem tovább lát és tovább kíván?

Tehát nem erről van szó, hanem arról, hogy a paráznaság bűne ellen folytass megalkuvás nélküli, elszánt küzdelmet, s e küzdelemben a részt add oda gondolkodás nélkül az egészért. Ne a részletekre nézz, hanem az egészre. Merj annyira férfi lenni, mint amennyire az maradt József Potifár hazában!⁸⁶ Jézus ilyen küzdelmet hirdet a paráznaság ellen. Ilyen férfiakat akar formálni követőiben, s ezeket tudja megáldani nagy terveinek szolgálatában.

Világos, hogy erre csak a lélekben megújult, Krisztusban újjászületett ember képes, aki Krisztussal jár. Ezért olyan forró szívének könnyörgése a tiszta szívért: „Tiszta szívet teremts bennem, Istenem, és az erős lelket újítsd meg bennem!"

Közös imádságunkként fogadjuk el most Jókai Mórnak: Enyém, Tied, Övé c. regényében megfogalmazott egyik imáját, amit a haldokló édesanya ágyánál mondott el egy férfi és egy nő, a gyóntató pap és a haldokló leánya: „Atyám! Mindentudó Isten. Őrizd meg minket a szívünkben lakó kísértetektől. Távoztasd el tőlünk a gondolatokat, mik szent akaratoddal ellenkeznek. Adj erőt mi szenvedélyeinket leküzdőnk. Segíts meg minket erős fogadásunkban, hogy lemondjunk arról, ami elérhetetlen, kitépjünk szívünkől minden oly óhajást, melynek teljesülése a te bölcsességed előtt lehetetlen. Hallgass meg és légy irgalmas hozzánk, hogy tudjunk élni úgy, hogy halálunkkal tehozzád juthassunk. Ne mérj reánk oly nehéz keresztet, mint szent Fiadra mértél, hogy leroskadjunk alatta. Állítsd a te őrző angyalodat közénk és rossz gondolataink közé. Váltsd fel a mi homlokaink töviskoszorúját a te üdvösséged fénykoronájával, melynél kívánatosabbat a mi szíveink ne ismerjenek soha. Légy velünk most és halálunk óráján, Atyánk. Ámen."87

Az egész igehirdetésből azt kívántam elétek tárni, ami ebből a szép imádságból is elének rajzolódott, hogy ugyanis Jézus e kérdésben az önfeláldozás törvényét tanítja és követeli. *Az önfeláldozás törvénye* Krisztus áldott keresztségének igazi törvénye és szelleme.⁸⁸

Mert itt nem tréfáról, vagy szórakozásról van szó, hanem emberi élettekkel való játékról, társadalmi veszélyekről, erkölcsi mocsarakról, esetleg büntényekről.⁸⁹ Ezért kell, hogy naponkénti imánk legyen Szőnyi Benjámin szép énekéből:

*Segíts ezt megfeszítenem, ó Istenem!
Magam nem bírok véle,
Mert ha ma megöldöklöttem, Ura lettem,
Holnap felkél új mérge.90 Ámen*

16. A CSALÁD VÉDELMEBEN

Máté 5,31-32: *Megmondattott ez is: Aki elbocsátja feleségét, adjon neki válólevelet. Én pedig azt mondom nektek, hogy aki elbocsátja feleségét, paráznaság esetét kivéve, az házasságtörővé teszi őt, és aki elbocsátott asszonyt vesz feleségül, az házasságtörést követ el.*

Lectio: Máté 19,1-9

Ma a házassági elválás kérdésében hallgatjuk meg Jézus törvénytárgyát. Mielőtt bármit is mondanék, mindenkit megkérek: hálással, alázattal, együttérzéssel és felelősen hallgassuk az Ige üzenetét. Hálással, hogy mi nem vagyunk elbocsátottak. Sem minket nem bocsátott el hitvesünk, sem mi nem bocsátottuk el őt. Alázattal, hogy mindez nem tőlünk van, hanem a mi Istennünktől, aki kegyelmével velünk volt házasságunk kríziseiben. Együttérzéssel, azok iránt, akik elbocsátásban szenvednek. *Legyen vége annak a magatartásnak, hogy az elváltakat valamiféle silány árunak kezeljük.* Ezt megtehetette Napóleon - de nyilván ezért is bűnhődött -, aki mikor a wagrami csatamezőt járta végig kíséretével, útjába került egy elesett katonájának holtteste; lábával továbbtaszította e szavak kíséretében: *Silány áru.* Nos, a mi testvéreink, férfaink és asszonyaink, fiaink, vagy leányaink, akik az elbocsátásban szenvednek (mert szenvednek!), nem silány áruk. Végül *felelősen* hallgassuk az Ige üzenetét, mert magyar népünk - és nem szólom az ajkamon, ha azt mondom: szeretett magyar népünk - súlyos kérdéséről, afféle népbetegségről van szó. Sajnos, hogy a házassági válások statisztikájában világviszonylatban dobogóra kerültünk.

A Nők lapja legutóbbi négy száma⁹¹ foglalkozott a válások okaival. Onnan idézem a statisztikai adatokat. A megkötött házasságoknak 8-10 százaléka felbomlik már az első két esztendőben. Majd a válások száma ugrásszerűen emelkedik. 5-9 év között ez a szám 25,9 százalék. Ez tehát azt jelenti, hogy tíz esztendő alatt minden negyedik házasság válással végződik. A válóoknál legfeltűnőbb az egymás iránti türelmetlenség. Otthon, a családban nem tanulták meg az alkalmazkodás ábc-jét. Az elválók között elgondolkodtatóan sok az egyke, az elkényeztetett gyerek. Reánk, férfiakra nem hízog: az a gyakoribb, amikor a férj hagyja el családját az új szerelemért, és az anya neveli egyedül, áldozattal, lemondással gyermekeit.

Most pedig figyeljünk arra, mit tanít Jézus a házassági elvárásról. Ahhoz, hogy crlsük Jézus magyarázatát, jó ha tudjuk, hogy *mi volt a helyzet Jézus korában.* Abban a korban is égető kérdés volt a válás. Jézus idejében a házasságfelbontások szinte napirenden voltak.

Alapigénkben Jézus az V Mózes 24,1-4 versekben található rendelkezést idézi. Ennek alapján az írástudók az olyan férfitől, aki elbocsátotta feleségét, mindössze azt kérték, hogy adjon neki elválólevelet. Ez jogot adott a nőnek az újabb férjhezmenetelre. A válólevél bevezetésével Mózes nem az elválás megkönnyítését, hanem éppen fordítva, a válás megnehezítését akarta elérni. A gyakorlatban azonban éppen a válólevél lett a bajok fő forrásává. Jézus idejében két híres írástudó felfogása állt egymással szemben. *Sammai*, a szigorú rabbi a házasságtörés esetén látott okot az elválásra. *Hillel* rabbi szerint az is elég ok volt, ha az asszony odakozmástitotta az ételt.

Ilyen körülmények között jöttek a rabbik követői Jézushoz: Ő, a híres názáreti rabbi, vajon ki mellé áll? Jézus azonban egyik mellé sem áll, mert Ő nem Mózes törvényét magyarázza, hanem *a teremtés tiszta rendjét hirdeti.* Azt hirdeti meg, hogy amiként bűn megkívánni a másikat, ugyanúgy bűn elbocsátani a magamét. Jézus itt is lehatol a gyökérig, s közben három nagy kijelentést ad a házasságról. Kijelenti, hogy a házasság szerzője Isten, célja az egység, eszköze a ragaszkodás. Nézzük ezeket bővebben!

A házasság szerzője Isten. A házasság nem emberi intézmény. Nem okos, bölcs emberek kitalálása, hanem a kegyelmes, embert szerető Isten szerzése. Pál apostol az egykorintushétben őszintén kimondja: azért van házasság, hogy ne áradjon el a világon a paráznaság. Tehát a házasságnak szerzője az Isten. Az enyémnek is. A házasságok az égben kötöttek, mégha ez a tétel ma mosolyra indító is. Nagy baj volt, amikor a múltban nemcsak a királyi udvarokban kötöttek diplomáciai érdekből házasságot, hanem az egyszerű népnél is. Mai szóval mondom, *gazdasági érdekből*, hogy a vagyon együtt maradjon, vagy növekedjék, az öregek, a szülők szerezték a házasságot. De ugyanilyen nagy baj, amikor ma a fiatalok senkit meg nem kérdezve, a saját eszük, vérük szerint szereznek maguknak házastársat. A keresztyének sem így, sem úgy nem cselekedhetnek. Életem osztályos társát Istentől kell kérni és elfogadni. A keresztyén szülőknek pedig kedves kötelességük, hogy jó korán kezdjenek el imádkozni az ó menyüért, vagy vejüért: azaz azért, akit Isten az ő leányuk, vagy fiuk mellé teremtett, s aki az ő gyermekük is lesz.

A házasság célja az egység. Mi nem vagyunk rajongók, a házasság kérdésében sem. Tudjuk az ígét: „lesznek ketten egy testté.” De tévednek, akik ezt a testi eggyé létet úgy gondolják el, hogy abban nincs szerepe a lelki eggyé léteinek. Az ember nem osztható sem két, sem három részre. Az ember egy teljes egység. S hogy *azzal a másikkal* ezt az egységet meg tudja valósítani, ahhoz szükséges az is, hogy lélekben is egyek legyenek. Nem lehet igazi eggyé létéről beszélni ott, ahol az egyik kimosolyogja, vagy ostobaságnak tartja, ami a másikkal szent!

Testvérek, ne feledjük, hogy a házasságban az eggyé lételnek a magvalósítása egy életen át tartó feladat, amikor Pál apostol beszél az egységről, alázatosan hozzáteszi: „Nagy titok ez.”⁹² Ez az eggyé léte alázatban,

szeretet útján, a másik szabadságának elismerésével történhet meg, valóban csodaképpen, ahogy Reményik Sándor írja:

*Kicsi leány, hidd el nekem.
Nincs olyan férfi,
Aki egy lány tökéletes
Szerelmi szent-áldozását megéri.
S ha volna is: hogy követelheti,
Hogy megtagadd magad?
Te Lélek vagy: kiolthatatlan Fény,
Megsemmisíthetetlen külön-lény,
Isten-gondolta külön-gondolat.
S kötötte is szabad.
Szabad.*

*„Semmiért Egészen”??
Istenkísértő örült akarat
Képzelt csak el így, rabnőjeképpen.
S hiába úgyszólván:
Nem lehet egészen.
Megíratott, hogy: „Az egyén szabad
Érvényre hozni mind, mi benne van,
Csak egy parancs kötvén le: szeretet.”
De szeretni csak szabadon lehet.
Egyenlő méltósággal.
Külön világ, szemben külön világgal.
Az eggyéolvadásuk: csoda, ünnep,
s nincs embernek emberen hatalma.
És semmi sincsen, amit követelhet.
Azért, ha jönne modern Fáraó,
Ki lelked vágyik leigázni,
Az Isten képét benned megalázni
S gúlához követ hordani marasztal:
Pattanj vissza acélos daccal!*

*Kicsi leány, akárki lesz a párod:
Te önmagad vagy, és ő önmaga.
Együtt: Isten két iker-csillaga.*

*Kicsi leány, akárki lesz a párod:
Szegény, szánandó embertársad ő
Nem urad és királyod.93*

A házassági egység eszköze a ragaszkodás. Jézus így idézi a teremtés igéjét: „A teremtő kezdettől fogva férfivá és nővé teremtette őket. Ezért elhagyja a férfi atyját és anyját, ragaszkodik feleségéhez.” - Az utóbbi esztendőkből különösen örült a szívem ennek a szónak: ragaszkodik. Örültem, hogy nem így van: szereti. Ugyanis a szeretet fogalmát lejárattuk, még az egyházban is. Olyan szépen prédikáltunk a szeretetről és olyan szeretetlenül viselkedtünk. Ne csodálkozzunk, ha a szeretetről szóló egyházi beszéd is csak érzéseket felkavaró, hangulatot keltő beszéd lett, amelyből a legkritikább esetekben lesz életformáló, új, szép gyümölcsöket termő magatartás. Ezért örültem én itt ennek a szónak: ragaszkodik.

Megnéztem, hogy ez a fogalom tizennégyszer fordul elő az Újszövetségben. Jelent ragadást, tapadást, egyesülést. Tehát, ha van rossz értelmében vett ragadás (mert van!), akkor a házasságban Jézus szerint egy nemes, tiszta értelemben értendő ragadás, tapadás kell, hogy legyen. Azaz, ragaszkodom akkor is, amikor a szerelem már kirepült az ablakon.

Jézus a teremtés tiszta rendjére utalással a házasság felbonthatatlanságát hirdeti. Csak a halál bonthatja fel a házasságot: vagy a testi halál, vagy a lelki halál, a paráznaság. Karácsony Sándor e szakasz magyarázatát ezzel a kérdéssel zárja: „Kell-e hát az Isten kegyelme?” Feleljünk rá a 33. zsoltár záró könyörgésével: Legyen Uram a te kegyelmed rajtunk! Ámen

17. A TÁRSADALOM VÉDELMEBEN

Máté 5,33-37: *Hallottátok azt is, hogy megmondattok a régieknek: Ne esküdj hamisan, az Úrnak pedig add meg, amit esküvel fogadtál. Én pedig azt mondom nektek, hogy egyáltalán ne esküdjetek: se az égbe, mert az az Isten királyi széke, se a földre, mert az lábainak zsámolya, se Jeruzsálemre, mert az a nagy Király városa; de ne esküdj saját fejedre sem, hiszen egyetlen hajad szálát sem tudod fehérré vagy feketévé tenni. Ellenben a ti beszédeitekben az igen legyen igen, a nem pedig nem, ami pedig túlmegy ezen, az a gonosztól van.*

Lectio: Jakab 3,1-12

Vannak írásmagyarázók, sőt vannak keresztyén közösségek, akik számára ezekben a versekben az a nagy kérdés: szabad-e esküdni? A központba a 34. verset teszik: „Én pedig azt mondom nektek, hogy egyáltalán ne esküdjetek...” Közben magyarázatukban és magatartásukban ugyanolyan szörszálhasogatók lesznek, mint a légiek, akik számára az volt a kérdés, hogy melyik eskü érvényes: az-e, amit a templomra tettek, vagy az, amit a templom aranyára.

Mi ebben a kérdésben is teljes szívvel elfogadjuk az atyák tanítását. Kálvinnal valljuk mi is: olyankor, amikor azt Isten dicsősége, vagy felebarátaink érdeke vétkesen megköveteli, esküdhetünk, sőt esküdnünk is kell, mert az a fődolog, hogy az esküt nem egyéni szeszélyből, hanem a közjó érdekében tesszük. Az az eskü, melyet valamely hatóság felszólítására, vagy rendeletére teszünk, nem ütközik bele a parancsolatba, mivel a hatóságnak egy más helyen Isten megadta a hatalmat az eskü kivételére⁹⁴ - Heidelbergi Káténk pedig így tanít e kérdésben: Esküdhetik-e valaki keresztyén módon is az Isten nevére? - Igenis, ha ezt alattvalótól a világi felsőbbség vagy valamilyen szükség követeli, hogy így tartsuk fent és biztosítsuk hitelünket és igazságunkat Isten dicsőségére és felebarátaink javára. Az ilyen esküvés ugyanis Isten ígéjén alapszik és ezért azt Istennek szentjei mind az ó-, mind újszövetségben helyesen gyakorolták is.⁹⁵ Egyházi életünkben érvényes esküformánkhoz tegyünk egy szerény megjegyzést. Amikor az eskü végén azt mondjuk: *Isten engem úgy segítjen!*, ezt nem abban az értelemben kell gondolnunk, hogy úgy segítjen, ha úgy cselekszem; hanem Isten engem úgy segítjen, hogy úgy cselekedhessem. Mert az eskü megtartásában is csak Isten kegyelme segíthet, nekem nincs semmim: ég, föld, szentségek, saját fejem, semmi sem az enyém, egyiket sem hívhatom segítségül fogadásom megtartásához. Csak az Isten kegyelme segíthet rajtam, hogy az igenem igen, a nemem pedig nem legyen. Mert nem az tölti be Jézus parancsát, aki megtagadja az eskü letételét, hanem az, aki megbízható szavaiban és hűséges Ígéretei teljesítésében akkor is, amikor nem esküszik.

Ezzel már mai ígéhirdetésünk tételénél vagyunk, aminek fókuszába a 37. verset állítjuk: „Ellenben a ti beszédeitekben az igen legyen igen, a nem pedig nem, ami pedig túlmegy ezen, a gonosztól van.” - A beszéd Isten drága ajándéka. Csak Isten és a szellemi lények képessége. A látható teremtett valóságok között csak az ember tud beszélni.

A beszéd forrása Jézus szerint a szív: „Amivel csordultig van a szív, azt szólja a száj.⁹⁶ S mivel romlott az ember szíve, romlott a beszéde is. Előbb a szívnek kell meggyógyulni, hogy meggyógyuljon a beszéd. Jézus ugyanis feltétlen becsületességet és szavahihetőséget kér a beszédünkben. Vagy ahogyan Kálvin mondja: *őszinteséget és állhatatosságot*. Ezek azok az alapelvek, amelyekben nyugszik minden emberi közösség, elsősorban a tanítványok közössége: az eklézsia. De ez a társadalmi együttélés alapja is. Ahol ugyanis az igen és a nem helyét a talán, hátha, lehet, valószínű értelmezés foglalja el, ahol gondolatokkal és fondorlatokkal kell számolni, ahol az emberek járása hasonlít a szelek járásához, ott alapjaiban van megtámadva az emberi együttélés lehetősége, békessége és boldogsága. Tehát amikor Jézus azt kéri, hogy az igen legyen igen és a nem legyen nem, akkor az emberi társadalom védelmében emel szót, de egyben szót emel az egyén védelmében is. Igaza volt Arisztotelésznek, az ókori görög filozófia legegységesebb gondolkodójának, aki amikor megkérdezték, hogy mit nyer az ember azzal, ha valótlan szót mond, így felelt: „Azt, hogyha igazat mond, akkor sem hisznek neki.”

S most nézzük meg közelebbről, ***mire mondtunk mi igent, és mire mondtunk nemet:***

Igent mondtunk gyermekünk *keresztelésekor* arra, hogy őt hitben neveljük. Igent lett-e az igenünk? - Igent mondtunk *konfirmációnk* alkalmával arra, hogy Jézus Krisztus igaz követői, református egyházunk holtig hűséges, engedelmes, áldozatra kész tagjai leszünk. Igent-e az igenünk? *Házasságunkra áldást kérve*, életünk osztályos társával kéz a kézben igent mondtunk melegezésre, szeretetre, hűségre, egyszóval a házasságban való szent életre. Igent-e az igenünk? Minden úrvacsora-osztás alkalmával igent mondtunk arra, hogy hálából egész életünket igyekszünk az Úrnak szentelni és igyekszünk az Ő dicsőségére élni. Igent-e az igenünk? - S egyházunk vezetőivel együtt becsületesen igent mondtunk magyar népünk alkotó jövőjére, ahogyan azt

nevünkben is megfogalmazták: „Egyházunk itt él ezen a földön, s földi sorsa egy a magyar nép sorsával. Szolgálni, szeretni, a békéért, a munkáért, az életért küzdeni csak itt lehet, ezen a földön. Az egyház nem teheti, hogy hallgasson, félrehúzódjon, vagy éppen hamis reményekkel engedje ámitani magát és a népet, amelynek sorsáért és jövődjéért Isten előtt felelősséget hordoz.”⁹⁷ Igen-e az igenünk?

S mire mondunk nemet? Gondoljunk Heidelbergi Káténak arra a kérdésére, hogy miért hívnak minket keresztyénnek? A feleletben ott van ez a félmondat: *a bűn és ördög ellen ez életben szabad lelkiismerettel harcoljak?*⁹⁸ Erre mondunk mi nemet, ahogyan Losonczi István énekében énekeljük:

*Hát világ, test, bűn tőlem távozzál,
Bennem nincs részed, bármit okozál!
Uram pecsétjét én reám vettem,
Már kegyelméből tagjává lettem,
Fejedelmeknek csak őtet esmérem,
Igéje s Lelke lesz holtig vezérem.”⁹⁹ Ámen*

18. A BÉKÉS EGYMÁS MELLETT ÉLÉS VÉDELMEBEN

Máté 5,38-42: *Hallottátok, hogy megmondattok: szemet szemért, fogat fogért. Én pedig azt mondom nektek, hogy ne szálljatok szembe a gonosszal, hanem annak, aki arcul üt jobb felől, tartsd oda másik arcodat is. Ha valaki pereskedni akar veled, és el akarja venni alsó ruhádat, engedd át neki a felsőt is. Ha pedig valaki egy mérföldnyi útra kényszerít, menj el vele kettőre. Aki kér tőled, annak adj, és aki kölcsön akar kérni tőled, attól ne fordulj el.*

Lectio: Róma 12,9 – 21.

A természetes emberben féktelen bosszúvágy lakik. Példa erre Nagy Lajos király Feleségének szörnyű számlája: Középső ujjamért veje, lánya vérét, piros vérem hullásáért minden nemzetségét!

Ez a leszámolás lett egész nemzedékeket kiirtó vérbosszúvá. Az Ószövetség ezt a féktelen bosszúvágyat igyekezett korlátok közé szorítani. Ezért állapította meg a Bitorlás jogát, az u.n. ius talionis *rendelkezését*. Ezt Mózes könyvében így olvashatjuk: „Ha valaki testi sértést követ el honfitársán, azzal úgy bánjanak, ahogyan ő cselekedett: törést törésért, szemet szemért, fogat fogért. Amilyen testi 11 lést követett el, olyat kövessenek el rajta is.”¹⁰⁰

Jézus korában ezt az ószövetségi törvényt talán már nem hajtották végre minden alkalommal betű szerint. Az elkövetett sérelmet pénzbírsággal váltották meg. De az együttélés elve, a ius talionis volt. Viszont nyilvánvalóvá lett, hogy éppen a megtorlásra való törekvés tette lehetetlenné a testvéri viszony helyreállítását, mai fogalommal: a békés egymás mellett élést.

Jézus e parancs magyarázatában nem azt mondja, hogy a rosszért ne adjunk rosszat; hanem azt, hogy a rosszért jót adjunk. Kálvin szerint e hely legjobb értelmezője Pál apostol, amikor azt tanítja: Ne győzzön le téged a rossz, hanem te győzd le a rosszat a jóval: Ugyancsak Kálvin mondja, hogy Jézus itt a *szenvedés útját* állítja a tanítványok elé, mert csak így valósítható meg a békés egymás mellett élés. Egész életünkben magunkra kell vállalnunk a sok méltatlanságot. Jézus kiterjeszti itt a türelem törvényét, hogy túrve tanuljunk meg türelmesek lenni.

Jézus három példán szemlélteti a tanítványok követendő magatartását. Az egyikben a testünk, a másikban vagyonunk, a harmadikban szabadságunk van megtámadva. Nézzük e három példát egyenként: „Annak, aki arcul üt jobb felől, tartsd oda másik arcodat is.” Itt a *testünk van megtámadva*, brutálisan, bántóan, megalázóan. Erre Jézusnak ez a válasza: tartsd oda másik arcodat is. Azaz, ne csak oda üss, ide is üss! - „Ha valaki pereskedni akar veled, és el akarja venni alsó ruhádat, engedd át neki a felsőt is.” Itt a *vagyonunk van megtámadva*, kíméletlenül, minden emberi érzés nélkül. Az eredeti szöveg ugyanis itt azt az ingszerű alsóruhát említi, ami utolsó darabja öltözetünknek. Jézus erre azt válaszolja, hogy az ilyen kíméletlen pereskedésben a tanítvány engedje át köpenyszerű felsőruháját is, amelyet a mózesi törvény szerint¹⁰¹ legalább éjszakára vissza kellett adni, mert az takaróul is szolgált. - „*Ha pedig valaki egy mérföldnyi útra kényszerít, menj el vele kettőre.*” Itt a *szabadságunk van megtámadva*. Az eredeti szövegben perzsa eredetű szó van, mely a kényszerszolgáltatások követelését jelenti: kényszerszolgálat. Itt Jézus olyan esetet említ, amikor valakinek jogtalanul lefoglalták az állatát előfogatul. Gazdája csak úgy kaphatta azt vissza, ha maga is elment vele. Jézus azt tanítja, hogy aki egy mérföldnyi, azaz 1478, 5 méter útra kényszerít, azzal menjek el két mérföldre. Ravasz Lászlót idézem: Ez a második mérföld az élet nagy ráadása. A kötelesen felül való

életkézlet. Az anyának, a hősnek, a szentnek, a barátoknak boldog, de halálos áldozata. Ezek az életnek azok a területei, ahol nem érvényesek a józan észnek, a jognak a szabályai, mert ez az önfeláldozás világa. Mindezekben egy önarckép vonásait fedezzük fel, mely a kereszten alatt, a nagy sötétben kezd teljes fényben ragyogni.

E három példához Jézus csatol egy negyediket is: Aki kér tőled, annak adj, és aki kölcsön akar kérni tőled, attól ne fordulj el. Amíg az első három példa arra tanít, hogyan kell a bántalmakat elviselnünk, e negyedik azt mutatja meg, hogy kell készen lennünk a segítségre. Mert a bántalmakat elviselő szív és a segíteni kész ugyanaz - ezt keresi Jézus az övéiben, bennünk.

Mondjuk ki őszintén: Mindez nagyon szép itt a templomban. Sőt annyira szép, hogy a mindennapi életben megvalósíthatatlan, De van-e jogunk így gondolkodni? Van-e jogunk félretolni Jézus parancsait, amelyek azért adtak, hogy az emberi együttélés alapelvevé váljanak. Erre azt válaszolhatja bárki: Mutassak olyan emberreket, akik így élnek, akik a gonoszt jóval akarják legyőzni. Nos mutatok. Az Anyaszentegyház történelme azt mutatja, mindig voltak, akik Jézusnak ezt a parancsát komolyan vették. Erre megint azt lehet felelni: Nem történelmi példát kérünk, minket a jelen érdekel. Nos, Istennek legyen hála, a 20. században is voltak és vannak Ilyen emberek, két nevet említek: Mahátmá Gandhi (1869-1948) indiai politikus, a nemzeti felszabadító mozgalom kiemelkedő vezetője. A másik pedig Marthin Luther King - amerikai baptista lelkész. Az ő nevéhez fűződik az erőszakmentesség. Mindkettő erőszakos halállal halt meg, akárcsak Jézus! (Gandhi a másik orca odatartásának jézusi tanítását alkalmazta népe és nemzete szabadságáért vívott harcában, ezt hirdette: „Lehet, hogy sok vérnek kell folynia, amíg, szabadságunkat elnyerjük, de az a mi vérünk legyen.” Gandhi felismerte, hogy hogy a meg nem érdemelt szenvedés megvált. Mindazt, ami alapvető jelentőségű egy nép számára, nem lehet csak ésszel elérni, szenvedéssel kell azt megszerezni, tanítja. A szenvedés végtelenül erősebb hatalom, mint a vadon törvénye. Megváltoztatja az ellenfelet és megnyithatja fülét, amit az értelem szava bezár.

Martin Luther King pedig arra mutatott rá, hogy ez az út valóban szélsőséges út: De nem arról van szó, hogy szélsőségesek vagyunk-e, hanem arról, hogy miben vagyunk azok. A gyűlöletben, vagy a szeretetben? Az igazságtalanság fenntartásában, vagy az igazságban. Példának a golgotai eseményeket állítja elénk. A Golgotán történt drámai eseményeknél három embert feszítettek keresztre. Ne felejtsük el, hogy mind a három ugyanazért a vétekért jutott a keresztfára: szélsőségesek voltak. Kellőjük a romlottságban volt szélsőséges, s ezért mélyen az emberi színvonal alá süllyedtek. De egy, Jézus Krisztus, a szeretetben, az igazságban és a jóságban volt szélsőséges, s ezáltal mérhetetlenül magasra emelkedett embertársai fölé. Ilyen teremtő szélsőségesekre van égető szüksége a világnak.

Mit felelhetünk erre? Csak ezt: Jövel Uram Jézus, és tégy bennünket ilyen teremtő szélsőségekre képes emberekké. Mondjuk együtt Karácsony Sándorral: „Nagyon kicsi probléma az alsóruháké annak, aki megtapasztalta, hogy az ő bűneiért egyszer megosztzkodtak Valakinek a köntösén. Egy mérföldet menjek-e, vagy kettőt: édes mindegy már nekem, akinek a kedvéért kereszttel a vállán a Golgotáig vánszorgott Istennek Szent Fia. Adjak neked? Adok jó szívvvel, úgyszincs már nekem magamnak semmim, úgy el vagyok adósodva: elengedték minden bűnömöt. Ne kérjem vissza? Dehogy kérem, dehogy, jaj volna nekem, ha az ártatlanul ontott vért megkérnék rajtam, a halálnak és pokolnak gyermekén!” Ámen

19. AZ EMBERISÉG VÉDELMEBEN

Máté 5,43-47: *Hallottátok, hogy megmondattok: Szeresd felebarátodat, és gyűlöld ellenségedet. Én pedig azt mondom nektek: Szeressétek ellenségeiteket, és imádkozzatok azokért, akik üldöznek titeket, hogy legyetek mennyei Atyátoknak fiai, aki felhossa napját gonoszokra és jókra, és esőt ad igazaknak és hamisaknak Mert ha azokat szeretitek akik titeket szeretnek mi a jutalmatok? Nem ugyanazt teszik-e a vámszedők is? És ha csak atyátokfiaiit köszöntitek tesztek-e valami különbet másoknál? Nem ugyanezt teszik-e - a pogányok?*

Lectio: Lukács 6, 27-36

Jézus törvénytárgyarázatának befejező szakasza következik. Ezzel hét emelkedőn át bizony a felhők fölé értünk. Onnan felülről, az éteri tisztaságból hangzik felénk az utolsó üzenet: „Szeressétek ellenségeiteket!” Mert szeretni ugyan a természeti ember is tud, de az a szeretet egyszerű üzleti számításra alapszik. Adok-veszek szeretet ez. Esetleg előbb én adok, de elvárom, hogy azután viszonzod. Sokszor ilyen a hitvesi szeretet is. Szeretlek, mert szeretsz, és szeretlek, ameddig te is szeretsz. Ilyen a szülői szeretet is: Szeretlek benneteket édes gyermekeim, hogy majd ti is szeressetek. Sőt ilyen legtöbbször a gyermeki szeretet is:

szeretlek anyám, mert te előbb szeretted! És mennyi szomorúság van az emberek szívében, amikor még ezt a szeretet sem kapják vissza. Amikor azt kell tapasztalni, hogy akit szerettem, akire életem erejét áldoztam, az elfordul tőlem, magamra hagy, fájó szívemnek még egy csókot sem ad...

Jézus pedig félreérthetetlenül arról beszél, hogy az övéinek ennél többet, különbet kell cselekedniük. Szeretetüknek fölé kell emelkednie az egyszerű üzleti számításon.

A törvény magyarázatának kezdetén azt mondta Jézus, hogy ha az övéinek igazsága nem múlja messze felül az írástudók igazságát, semmiképpen nem mehetnek be az Isten országába; most itt a befejezéskor azt mondja, hogy ha az övéinek szeretete nem múlja messze felül a vámszedők és pogányok szeretetét, semmiképpen nem mennek be a mennyek országába, nem lehetnek a mennyei Atya fiai.

Pedig Ő azért jött. Küldetésének nagy célja éppen az, hogy az ember a mennyei Atya gyermeke lehessen. Ezért öltött testet, ezért halt kereszthalált és ezért támadott fel. Ha ezt az Ő egyszerű és tökéletes áldozatát hittel elfogadjuk, Őérette a mennyei Atya gyermekei leszünk. S egyben az isteni természet részesei is leszünk. Jézus Krisztusnak bennünk lakozó Lelke cselekszi meg velünk az újjászületés csodáját, hogy megújulunk lelkünkben és elménkben, és felöltjük az új embert, aki Isten tetszése szerint valóságos igazságban és szentségben teremtett.¹⁰² Az új ember cselekszi bennünk, hogy erkölcsi hasonlóságra törekszünk Istenhez. Isten pedig szeretet. Ezért mondja János apostol: „Aki szeret, az az Istentől született, és ismeri az Istent; aki pedig nem szeret, az nem ismerte meg az Istent; mert az Isten szeretet.”¹⁰³ Milyen az Isten szeretete? Alapigénkre utalva egy szóval felelhetünk most: egyetemes. Ennek az egyetemes, az egész világra kiterjedő isteni szeretetnek Jézus két példáját mondja, a napfényt és az esőt. Ha ezt így mondom, hogy az ózondús tiszta levegőt és a nem szennyezett vizet, akkor talán jobban odafigyelünk s megértjük, hogy itt az emberi élet legnagyobb ajándékairól van szó. Azt mondja Jézus, hogy nincs külön napja a hívőknek és hitetleneknek. Nincs külön napja a jóknak és a gonoszoknak. Egy napunk van. Egy nap árasztja ránk áldott, életadó sugarait. Egy ég harmatozza jóknak és hamisaknak határait az aranyat érő májusi esőt.

Ehhez a jézusi példához oda kell tennünk Jézus cselekedetét is. Rá kell mutatnunk az Ő kereszten való áldozatának egyetemességére is: de nemcsak a mienkért, hanem az egész világ bűnéért is.”¹⁰⁴ Félreérthetetlenül hangzik felénk az üzenet, a parancs, hogy a Jézust követők szeretetének is ilyen egyetemesnek, mindenre és mindenkire kiterjedőnek kell lenni. Mert szeretni azt, aki minket szeret, aki szolgál nekünk, akiből hasznunk van, ezt a pogányok és a vámszedők is tudják. De szeretni mindenkit, ez a Jézus tanítványainak tiszte és próbája. A keresztyén ember ezen az úton követheti az Ő urát, és ebben hasonlíthat Hozzá. Ő nemcsak tanított az ellenség szeretetéről, hanem cselekedte is azt, mindhalálig. Jót tett azokkal, akik gyűlöltek, áldotta azokat, akik átkozták és imádkozott azokért, akik keresztre juttatták.

Az Ószövetség két fogalmat ismert: felebarát és ellenség. Jézus ezt a két fogalmat eggyé teszi. Kálvin szavai szerint: „Semmi sem világosabb és bizonyosabb, minthogy összefoglalja az egész emberi nemet, mikor felebarátainkról beszél.” Vagy hadd idézzem áldott emlékü professzoromat, aki így fogalmazta ezt meg: Krisztus itt elsöpör minden kazuisztikus megkülönböztetést felebarát és ellenség között. Az újszövetség felebarátjának magában kell foglalnia az ellenséget is.¹⁰⁵

Szeressétek ellenségeiteket, és imádkozzatok azokért, akik üldöznek titeket. Késői kéziratok hozzáteszik: áldjátok azokat, akik átkoznak titeket, tegyetek jót azokkal, akik gyűlölnek titeket. Az ellenség üldöz, átkoz, gyűlöl. Hol vannak a mi ellenségeink? Talán nem is kell messze keresni őket. Talán ott vannak a házadban, a munkahelyeden, az utcában. Ha vannak ilyenek, akik téged üldöznek, átkoznak, gyűlölnek, neked az a tiszted és tanítványságodnak az a próbája, hogy te imádkozz értük, áldjad őket és jót tégy velük. Csak ezen a Jézusi úton lehetsz a mennyei Atya gyermeke. Mikor Gandhit átlótték, még volt annyi ideje, hogy gyilkosa felé megtette azt a kézmozdulatot, amely náluk megbocsátást és áldást fejez ki. Gandhi nem volt egyik keresztyén egyháznak sem tagja, de az egyetlen államférfi volt, aki Jézusnak éppen ezeket a szavait politikája és a világtörténelem egyik legnagyobb és legeredményesebb forradalmának alapelvevé tette. Így tegyünk mi is. Segítsen erre bennünket Isten kegyelme! Amen

20. LEGYETEK TÖKÉLETESEK

Máté 5,48: *Ti tehát legyetek tökéletesek, mint ahogy mennyei Atyátok tökéletes.*

Lectio: Filippi 3,7-21

Legyetek tökéletesek! Bizony Jézus nagyon magasra teszi a mércét. Az ember lámára nagyobb követelménnyel senki nem lépett fel, mint Ő. De megvalósítható ez? Érdemes egyáltalán elindulni ezen az

úton? Érdemes megpróbálni, hiszen ugysem fogunk a végére érni? Nincs ebben valami lehangoló? Testvérek, Jézusnak ez az igénye nem lehangoló, hanem felemelő; nem bátortalanító, hanem örvendeztető. Két nagy tanítást nyerünk belőle: megmutatja mi a keresztyén ember célja; s megmutatja, hogy miért törekedjék a keresztyén ember erre a célra.

Mi a keresztyén ember célja? A tökéletesség. Nem más, és nem kevesebb: „Legyetek tökéletesek, mint ahogy mennyei Atyátok tökéletes!” Amikor Jézus ezt kívánja tőlünk, nem valami hitvallással való megegyezést kíván, nem bizonyos számú kötelességek végrehajtását kéri, hanem azt mondja, hogy legyetek. Azaz személyiségünknek valamire - a tökéletességre - való törekvését kéri.

Jézus azért nem kér lehetetlenséget, mert a mi természetünk rokon az Istenével. Miben találjuk meg az emberi természetben az Istenével való rokonságot? Először abban, hogy az ember *tud alkotni*. Amilyen értelemben mondjuk, hogy az Isten teremtette a mindenséget, azt mondjuk az emberről is, hogy tud teremteni: a világ teremtése valóságra vált örök eszme. A gondolat valóságra válása is teremtés. Ahol tehát élő eszmével találkozunk, amely szóban, vagy kőben alakot ölt magára, ott teremtés van.

Az emberi természetnek Istenével való rokonságát mutatja az is, hogy az ember *tud a végtelenségről*. - Vágyai is határtalanok és végtelenek. Lelkünknek ezt a határtalan vágyát semmivel sem lehet kitölteni, csak Istennel. A modern embernek, a szekularizálódó embernek az a tragédiája, hogy a lelkében lévő végtelen vágyat véges dolgokkal akarja kielégíteni, s mivel nem sikerül, nyugtalan és ideg kimerült lesz.

De végtelenek a lélek képességei is. Az ember értelmi képességeinek sincs határa. Az erkölcsi és szellemi képességeinkről különösen elmondhatjuk, hogy azok határtalanok. Ezt a határtalanságot a szeretet mutatja bennünk. A jézusi szeretet határtalan, ezt hallottuk a múlt vasárnap. - Az emberben lévő végtelenség harmadik bizonyosága az a képesség, amellyel magát másokért feláldoztatja. Ez igazolja legjobban az embernek Istennel való rokonságát. Az önfeláldozás képessége nemcsak a legnagyobbak és a legkiválóbbak képessége. Az önfeláldozásra példát bőségesen találunk a mindennapi életben. Néha egy ember egész élete nem volt más, mint önfeláldozás. Mi az édesanya élete? Egyetlen önfeláldozás! S mi annak az élete, aki fiatalságát, életének legszebb esztendeit, nyugalmát, kényelmét, szabad idejét odaadja valaki számára, akit betegségében, erőtlenségében hűségesen gondoz?

Ha nem volna bennünk bizonyosága isteni eredetünknek és Istenhez hasonló természetünknek, akkor Istennek még a gondolata is fájdalmas volna ránk nézve. Isten dicsősége és végtelen nagysága fölötti félelmünket csak az az evangélium gyógyítja és vigasztalja, hogy mi Jézus által gyermekei vagyunk, akiknek hasonlókká kell lennünk mennyei Atyánkhoz. Az a mi áldott feladatunk és nagy kiváltságunk, hogy a szeretet és kötelesség útján közelítsünk Hozzá!

Ezzel elérkeztünk ahhoz a kérdéshez, hogy mit jelent a tökéletesség? A tökéletes görög értelme hibátlan, ideális, befejezett, hiány nélküli. Ószövetségi értelme szentet jelent, vagyis az egész embernek mindenestől Isten szolgálatára való rendelését. Újszövetségi értelme a mi mostani nyelvünkre lefordítva osztatlan szívűséget jelent, olyan valakit, akiben Jézus él, akinek egy célja van, hogy testestől-lelkestől az övé legyen, és őt szolgálja. Vajon nem ennek a belső egységnek, egycélúságnak a hiánya magyarázza-e a modern ember szétforgácsoltságát, aminek következménye az a sok idegbetegség?!

Miért törekedjék a keresztyén ember erre a célra? Testvérek, ne önzésből. Mert önzésből is lehet erre törekedni. Van olyan önzés, mely világi elismerésre spekulál: legyetek becsületesek, mert ezzel csak nyertek, az emberek megbecsülnek titeket. A becsületességre soha nem fizet rá az ember. A keresztyének közt is van ilyen önzés, de ez már nem világi elismerésre spekulál, hanem az örökkévalóságra: veszítetek itt, hogy majd nyerjétek ott. Testvérek, ne azért törekedjünk tökéletességre, hanem azért, mert a mi Atyánk tökéletes. A keresztyénség lényegét két pontban összefoglaljuk: az érdektelen jóságot tanítja. Azt a jóságot, mely nem a jutalomért jó, hanem magáért a jóért. - Az önfeláldozás törvényét tanítja és követeli, mert ez Krisztus áldott keresztyének igazi törvénye és szelleme.

Végül két dolgot ne felejtsünk el: végső célunk nem a boldogság. Régóta mondogatják és annyiszor ismétlgetik, mintha elvitathatatlan alapigazság volna, hogy az emberi élet végső célja a boldogság. Nem, nem a boldogság a végső cél, hanem a tökéletesség. Isten minden gyermekében kell lenni abból a szellemből, amely a Mestert jellemezte, abból a szent szomorúságból, abból a különös nyugtalanságból, abból a nagyszerű és fenséges szomorúságból, amely az elérhetetlen magasságok felé törekvő lélek sajátja.

A másik, amit meg kell tanulnunk, hogy itt a földön az ember számára nincs nyugalom. A nyugalom alatt olyan állapotot értek, amelyen túl semmi változást nem óhajtunk. Sem a politikai, sem az erkölcsi, sem a

szellemi élet terén nem lehet a földön soha végső megnyugvás, mert az a haladás, a fejlődés, a tökéletesedés kizárását jelentené. Az egyházra is érvényes ez. Minden keresztyén zászlóra ez a jelszó van írva: *Előre!* Ezért a mi jelszavunk is csak az lehet, ami Pál apostolé volt: „*Egyet teszek, ami mögöttem van, azt elfelejtve, ami pedig előttem van, annak nekifeszülve futok egyenest a cél felé...*”¹⁰⁶ Ámen

21. AZ ADAKOZÁSRÓL

Máté 6, 1-4: *Vigyázzatok: a jó-cselekedeteket ne az emberek előtt gyakoroljátok, hogy mutogassátok nekik magatokat, mert így nem kaptok jutalmat mennyei Atyátoktól. Amikor tehát adományt adsz, ne kiüvöltess magad előtt, ahogyan a képmutatók teszik a zsinagógákban és az utcákon, hogy dicsérjék őket az emberek. Bizony, mondom néktek: megkapták jutalmukat. Te pedig amikor adományt adsz, ne tudja a bal kezed, mit tesz a jobb, hogy adakozásod titokban történjék; a te Atyád pedig, aki látja, ami titokban történik, megfizet neked*

Lectio:2 Korinthus 9,1-15

Jézus tanítványainak több igazsága nemcsak az emberekkel való viszonyra terjed ki, hanem kiterjed az Istennel való viszony ünnepélyes megnyilvánulására, a kultuszra, az istentiszteletre is. A Jézus-korabeli kegyesség megnyilvánulásának három legfőbb formája volt: az adakozás, az imádság és a böjt. Ezekben mutatja meg Jézus, hogy az ő tanítványainak kegyességi élete milyen legyen.

A soron következő három bizonyágtételt egy közös figyelmeztetés vezeti be: Vigyázzatok!. Tehát Jézus óvja tanítványait, vigyázzanak, mert a kegyesség gyakorlásában is nagy kísértéseknek vannak kitéve. Erre a figyelmeztetésre nagy szükségünk is van, mert - ahogyan Kálvin mondja - az erényekben való nagyravágyás félelmetes. Ha visszataszító, amikor valaki azzal dicsekszik, hogy mije van, még visszataszítóbb, ha azzal dicsekszik, hogy ő milyen: ő mennyit adakozik, mennyit imádkozik és mikor böjtöl. Jézus említ egyik példázatában egy ilyen visszataszító kegyes embert, aki nem nyer kedveséget Istennél, pedig böjtölt kétszer egy héten, tizedet adott mindenből, nem volt olyan, mint a többi ember: rabló, gonosz, parázna.

Tegyünk egy olyan észrevételt, mely az általában használatos két bibliafordítás által lesz számunkra üzenetté. Az un. Károli fordítás ezt mondja: „Vigyázzatok, hogy alamizsnátokat ne osztogassátok az emberek előtt.” Az új fordítású Bibliánkban ugyanez így áll: „Vigyázzatok: a jó cselekedeteket ne az emberek előtt gyakoroljátok.” Első hallásra is észrevevessük, hogy e két megfogalmazás nem ugyanaz. Mintha két világ állna szemben egymással. Sőt nemcsak mintha, hanem valóban két világot jelent a két fordítás. Mert ugye az alamizsna szóban azt értelmezzük, hogy itt koldusnak adott fillérekről van szó. A jó cselekedet ellenben nem alamizsnanyújtásra vonatkozik, hanem az emberi élet egész területét körülöleli. Testvérek, az eredeti szöveg és az írásmagyarázók szerint e helyen a jó cselekedetek gyakorlása a helyes fordítás, mert Izraelben is beletartozott e fogalomba a betegek meglátogatása, idegenek megvendéglése, gyászolók vigasztalása. Egyszóval: az irgalmasság és szeretet munkái.

Hogyan gyakoroljuk mindezt? Ne alamizsnaként adó lelkülettel. Jézus nem azt várja az övéitől, hogy Isten országa céljaira alamizsnát adjon, koldus filléreket juttasson. Mert sokszor ugye életünket, erőnket, időnket akkor adjuk át Istennek, amikor már semmit sem ér.

A jó cselekedetek gyakorlását az egyházban diakóniának hívjuk, s e mai vasárnapon egy friss példát mondok. Ma ugyanis Afrika-vasárnap van hazánkban az evangéliumi keresztyének gyülekezetében, amikor imádságunkkal és jó cselekedeteinkkel, adakozásunkkal Afrika felé fordulunk. S éppen na kell megértenünk, mit jelent a megelőző diakónia. Új fogalom ez közöttünk, de méltó a megtanulásra. Azt jelenti, hogy nemcsak a sebeket kell gyógyítani és bekötözni, hanem meg kell akadályozni, hogy sebek legyenek. Nemcsak a háborúk szenvedőit kell segíteni, de küzdeni kell, hogy ne legyen háború. Nemcsak perselyforintokat kell juttatni Afrikának, de segíteni kell olyan társadalmi rend kialakulását, amelyben nincsenek éhezõ milliók és dúsgazdag tízezrek ugyanabban az országban, népben.

A kegyesség megnyilvánulásának három használatos módjában, az adakozás, az imádkozás és a böjt kérdésében Jézus mostani tanításában a hogyanra teszi a hangsúlyt. Arra tanítja tanítványait, hogy miközben ezeket gyakorolják, ne önmagukat mutogassák az embereknek. Mindezt ne azért tegyék, hogy az emberek lássák és az emberek megdicsérjék őket. Ilyenkor történik meg az, amiről Kálvin azt mondja, sokszor az emberek nem Istennek áldoznak, hanem önmaguknak. Saját hiúságuk oltárára teszik le az áldozatokat.

Ezt tették Jézus korának zsidó kegyesei. Nagyon törekedtek a szabályok pontos betöltésére. S minél jobban betöltötte vagy túlhaladta a kegyességi élmunkás a normát, annál nagyobb volt a dicsérete, a haszna. Annál

inkább adott biztató vagy bosszantó példát társainak, annál nagyobb volt a rendezőbizottság, a munkaverseny intézőinek az öröme. De ehhez milyen közel állott a hivalkodás, a képmutatás. Milyen könnyen megtörtént - amiről szoltam -, hogy az adakozás nem Isten dicsőségére, hanem az ember dicsőségére szolgált. Pedig az adakozás „aranyhíd az istentisztelet és erkölcsi élet között. Gyűrűváltás, csók, a hívő és mennyei Atyja között.”¹⁰³

Ezért tanítja Jézus, hogy a te adakozásod titokban történjék. Még legközelebbi barátjuk se tudjon róla, sőt maguk is elfelejtkezzenek róla és ne emlegessék. Ezt jelenti a jobb kéz és a bal kéz példája. A jó cselekedetnek ilyen módon való gyakorlásához segíti Jézus az övéit azzal a kijelentéssel, amit itt tesz a mennyei Atyáról: „A te Atyád pedig, aki látja, ami titokban történik, megfizet neked.” Késői kéziratok hozzáteszik: nyilvánosan.

Jézus e helyen nem részletezi, hogy milyen jutalmat ad a mennyei Atya a jót cselekvőknek. Itt csak a tény hirdeti meg. Azt a tény, hogy a mennyei Atya egyrészt látja azt is, ami titokban történik; másrészt nyilvánosan megfizet azoknak, akik Tőle várják a jutalmat. Most mi se térjünk ki azokra a bibliai helyekre, melyek ezt részletezik és magyarázzák. Maradjunk meg az alapüzenetnél és azt zárjuk szívünkbe mélyen: merjünk, akarjunk titokban jót cselekedni, nem keresve emberek dicséretét, de bízva a mennyei Atya jutalmában. Ámen

22. AZ IMÁDKOZÁSRÓL

Máié 6,5-15: *Amikor imádkoztok, ne legyetek olyanok, mint a képmutatók, akik szeretnek a zsinagógákban és az utcasarkokon állva imádkozni, hogy mutogassák magukat az embereknek. Bizony, mondom néktek: megkapták jutalmukat. Te pedig amikor imádkozol, menj be a belső szobádba, és az ajtódat bezárva imádkozzál Atyádhoz titokban; Atyád pedig aki látja, amit titokban teszel, megfizet neked. Amikor tehát imádkoztok, ne szaporítsátok a szót, mint a pogányok, akik azt gondolják, hogy bőbeszédűségükért hallgattatnak meg. Ne legyetek tehát hozzájuk hasonlók, mert tudja a ti Atyátok, mire van szükségetek, mielőtt még leérnétek tőle. Ti tehát így imádkozzatok:*

*Mi Atyánk, aki vagy a mennyekben,
szenteltessék meg a te neved,
jöjjön el a te országod,
legyen meg a te akaratod,
mint a mennyben,
úgy e földön is;
a mi mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma,
és bocsásd meg a mi vétkeinket,
miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek;
és ne vígy minket kísértésbe,
de szabadíts meg a gonosztól;
mert tied az ország, a hatalom és a dicsőség mindörökké. Ámen.*

Mert ha az embereknek megbocsátjátok vétkeiket, nektek is megbocsát mennyei Atyátok. Ha pedig nem bocsátotok meg az embereknek, Atyátok sem bocsátja meg a ti vétkeiteket.

Az adakozás mellett a kegyesség második csoportja az imádság. A róla szóló tanításában Megváltónk alapelveket, majd példát is ad a helyes imádkozáshoz. Kétféle vétkekre mutat rá: a képmutatásra és a bőbeszédűségre. Az előbbi a zsidók, míg az utóbbi a pogányok kísértése volt.

Kora legkegyesebbnek tartott embereinek, a farizeusoknak a bűnére mutat rá, amikor elítéli az imádságban a számító, feltűnni vágyó lelkületet. A Jézus-korabeli zsidóság kötelezettségszerű imái voltak az un. tamid-ima, reggel 9 óra tájban, és a mincha-ima, du. 3 óra körül. S mivel a kegyesek ragaszkodtak a meghatározott időponthoz, gyakran előfordult, hogy az imádság órája az utcán érte őket. Vagy néha szándékosan úgy alakították dolgukat, hogy ebben az időben a forgalmas utcán legyenek. Ezt a számító, feltűnni vágyó lelkületet ítéli el Jézusa komoran ismétlődő kijelentéssel: „*Bizony mondom néktek: megkapták jutalmukat.*”¹⁰⁹

Az imádság a léleknek a vőlegénnyel való közössége. Ki áll ki ezzel a piacra? Ezért küldi Jézus az ő követőit az imádság idejére a belső szobába, ahol egyedül van a mennyei Atyával. Jézus is egyedül szokott imádkozni. Az ötezer ember megvendégelésének csodája ezzel a mondattal járul: „Jézus azonnal

kényszerítette tanítványait, hogy szálljanak hajóba, és menjenek át előtte a túlsó partra, amíg ő elbocsátja a sokaságot. De miután elbocsátotta a sokaságot, felment a hegyre, magánosan imádkozni. Amikor beesteledett, egyedül volt ott.¹¹⁰

S gondoljunk csak a szenvedés kezdetére, amikor a Gecsemáné-kertben azt mondta tanítványainak: „Üljetek le itt, amíg elmegeyek, és amott imádkozom.”¹¹¹

Jézus ezzel nem törölte el a közös istentiszteletet, a gyülekezetben való közös imádkozást. Ő maga is gyakorolta azt. Nagy hiba volna kijátszani egyiket a másik ellen. Nem az a baj, hogy *egymással* imádkozunk, hanem az, amikor egymásnak imádkozunk. Azaz, imádság ürügye alatt mondjuk meg *egymásnak* azt, amit másként nem mondunk meg.

Az imádság másik veszedelme, amikor gépies és babonás gyakorlattá lesz. Ez volt a pogányok kísértése és bűne. Az ilyen bőbeszédűséggel ellentétben parancsolja Jézus: imádság közben, imádság ürügyén ne beszéljete sokat. Ne akarjuk kifárasztani Istent a mi sok beszédünkkel, mert tudja a mi Atyánk, mire van szükségünk.

A *bőbeszédűség* megfelelő görög szavának eredete vitás. Egyesek szerint Battus-ra, Cyrene alapítójára lenne visszavihető, aki hebegett, s így, mint hangutánzó szó, azt jelentené: Ne ismételjétek újból és újból ugyanazokat a szavakat. Mások a héber *batél* igével hozzák kapcsolatba, s így ez volna a jelentése: imádkokban ne használjatok üres, értelmetlen szavakat. Mivel azonban ez a szó csak a köznapi nyelvben fordul elő, inkább a közmondásszerű kifejezésre kell gondolnunk, s jelentése így ez: a csipkebokor szűrős, tövises ágait összegyűjteni, azaz magát hiába kínozni, haszontalanul gyötörni. Ezt az utóbbi értelmet támogatja a rabbik felfogása is, akik szerint az imádság nem egyéb, mint a kegyesekre nehezedő „teher” egyik része¹¹²

Jézus az imádságban a fecsegéstől, a fölösleges és unalmas ismétléstől, a hosszadalmasságtól, az üres szószátyárságtól óvja az övéit. Imádságunk ne legyen hosszú mint a szentiváni ének. Zárjuk szívünkbe Kálvin intelmét is: „Ahol komoly érzéssel kezdenek imába, ott a nyelv nem előzi meg a szívet.” Ha csak két-három szót tudok is mondani gyarló, töredezett nyelven, mondjam hitből, szívből, gyermeki alázattal!

A keresztyén imádságban a *gyermek beszél az Atyával* - a Krisztus nevében. Ezért Jézus, amikor feltárta az imádság általános alapelveit, konkrét példán be is mutatja, hogyan kell imádkozniok az Ő tanítványainak. Figyeljük meg, nem azt mondja: Ti *ezt* imádkozzatok, hanem így szól: Ti *így* imádkozzatok. Ez azt jelenti: Nem az az igazi keresztyén imádság, amikor valaki - esetleg lélektelenül - elmondja a Miatyánkot hússzor, harmincszor, hanem amikor annak alapvonalait, lelkületét szem előtt tartva imádkozunk.

Egyik áldott emlékéü igehirdetónktől úgy tanultam: Akkor imádkozzuk jól a Miatyánkot, amikor legalább fél óráig imádkozzuk. Meg is magyarázta, mit ért ez alatt. Azt jelenti ez: Úgy imádkozzuk, hogy szinte minden szavánál megállunk, elgondolkodunk, elcsendesedünk s csak akkor megyünk tovább. Még nagy vonásaiban sem „magyarázom” ez alkalommal a Miatyánk üzenetét. Isten segítségével külön sorozatos igehirdetésben kívánok róla szólni. Most csak két észrevételt engedjek meg, a kezdetéről és végéről.

A Miatyánk ezzel a szóval kezdődik: *Mi*, s nem ezzel, hogy *én*. Azt jelenti ez, hogy a Miatyánk közösségi ima, az imádkozó közösségi ember kell hogy legyen, mert a mi Istenünk közösségi Isten: *Mi* Istenünk. S ha belegondolunk újra és újra abba, hogy ki mindenki tartozik bele ebbe a „*mi*” fogalmába, mindjárt kezdjük érezni, valóban nehéz még félóra alatt is elimádkozni a Miatyánkot. Ebben a megszólításban benne lüktet az a kijelentés is, hogy az igazi embertestvériség nemcsak a teremtés tényén alapszik, hanem a megváltás bizonyosságán is. Isten előtt csak egyféle ember van - olyan, aki atyai irgalmára és szeretetére rászorul, s akire azt a Krisztusban ki is terjesztette: „Mert megjelent az Isten kegyelme minden ember üdvösségére.”¹¹³ A vége pedig mintha nem ott lenne a Miatyánknak, ahol mi abbahagyjuk. Igaz ugyan, hogy az imádság a doxológiával zárul: „Tied az ország, a hatalom és a dicsőség mindörökké. Ámen.” - De Jézus nyomban hozzáfűzi a következő szavakat: „Mert ha az embernek megbocsátjátok vétkeiket, nektek is megbocsát mennyei Atyátok. Ha pedig nem bocsátok meg az embereknek, Atyátok sem bocsátja meg a ti vétkeiteket.” Távol legyen tőlem, hogy liturgiái reformot vezessek be a gyülekezetben, vagy azt ajánljak a különböző felekezeteknek. De azért érdemes elgondolkodnunk - ismerve az emberi szívekben, az imádkozó szívekben megbújó sokféle haragtartást, megnevelést -, vajon nem kellene-e a gyülekezeti imádság után a lelkésznek az elhangzott Ámen után elolvasni ezeket a záró szavakat: „Mert ha az embereknek megbocsátjátok vétkeiket, nektek is megbocsát mennyei Atyátok. Ha pedig nem bocsátok meg az embereknek, Atyátok sem bocsátja meg a ti vétkeiteket.”

Segítsen bennünket Jézus Lelke jól imádkozni, és jól élni a kegyelemmel! Ámen

23. A BÖJTRŐL

Máté 6,16-18: *Amikor pedig böjtöltök, ne nézzetek komoran, mintaképmutatók, akik eltorzítják arcukat, hogy lássák az emberek böjtölésüket. Bizony, mondom néktek: megkapták jutalmukat. Amikor pedig te böjtölsz, kend meg a fejedet, és mosd meg arcodat, hogy böjtölésedet ne az emberek lássák, hanem Atyád, aki rejtve van; és Atyád, aki látja, ami titokban történik, megfizet neked.*

Az adakozás és az imádkozás mellett a kegyesség harmadik megjelenési formája a böjt. Jézus a Hegyi Beszédben nem azt tanítja az övéinek, hogy ne böjtöljenek, hanem azt mutatja fel, hogy az Ó több, teljesebb igazsága szerint a böjtben is el kell - és el lehet - kerülni a képmutatást. Az ő korának kegyesei, a farizeusok úgy böjtöltek, hogy az emberek észrevegyék az böjtölésüket. A görög szövegben szójáték van, amit így lehetne visszaadni: „Láthatatlanná teszik arcukat, hogy éppen ezáltal lássák meg az emberek, hogy ők böjtölnek.”

Az emberek elismerésére vágyó böjtre Jézusnak ugyanaz a kemény ítélete van, ami az ilyen adakozásra és imádkozásra volt: „Megkapták jutalmukat.” Sikerült magukra vonni az emberek elismerését: elégedjenek meg ennyivel; több jutalmuk nem lesz.

A böjt az Ószövetségi népnél a bűn miatti szomorúságnak a jele volt. Ezért a böjttel szorosan összefüggött a sírás és az imádság. Pl. Zsoltár 35,13: „Zsákruhát öltöttem, böjttel gyötörtem magamat, újra meg újra meg újra szívőből imádkoztam.” A törvény évenként egyszer, a nagy engesztelési ünnep napján - tisri hónap 10. napja - írt elő böjtöt. Később böjtöl az egész nép még a szentély elpusztulásának emléknapján, Ab hónap 9. napján. A hivatalos böjttől eltekintve szinte általános volt Izraelben a böjt. Böjtöltek az egyes emberek: Jonatán, Dávid, Akháb, Ezsdrás, Márdokeus. De néha böjtölt az egész nép is.

A böjtnek nagy szerepe volt Izrael életében. Jézus korában nem voltak érvényben a kötelező böjtök, de annál jobban elterjedtek az un. magánböjtök. Voltak, akik hetenként kétszer böjtöltek: hétfőn és csütörtökön. Azért ezeken a napokon, mert Mózes e napokon ment fel, illetve jött le a Sínai hegyről. Tudjuk, hogy böjtöltek Keresztelő János és a tanítványai is. Jézus nem kívánta meg tanítványaitól a böjtöt,¹¹⁴ de nem helyteleníti és néni is tiltja meg azt: „Jönnek olyan napok, amikor elvételük tőlük a vőlegény, és akkor böjtölni fognak.” Mai szakaszunk kezdő szavai „amikor pedig böjtöltök”, egyenesen arra enged következtetni, hogy Jézus tanítványai is megtartják a böjtöt. Ne feledjük, hogy mind a három reformátor: Luther, Zwingli és Kálvin egyaránt hangsúlyozza a testi böjt hasznos és szükséges voltát.

Mint mondtam, Jézus nem arról beszél itt, hogy a tanítványoknak böjtölniük kell, hanem arról, hogyan böjtöljenek. Az ószövetségi népnél a böjtölés szigorítását jelentette a zsákszerű ruhában járás, a fej meghintése hamuval és hamuban ülés, a mosakodás mellőzése, tartózkodás a testnek illatos kenőccsel való megkenésétől, mezítláb járás stb. Jézus követelménye a böjtnél is az, mint az előbbieken: böjtünket tartsák titokban, kegyességünkkel ne akarjanak feltűnést kelteni. Ahelyett, hogy komor, keserű arccal járnának, inkább örvendező arccal böjtöljenek.

Jézusnak azokat a szavait, hogy az övéi böjtöléskor kenjék meg a fejüket és mossák meg az arcukat, Kálvin szerint úgy kell értenünk, hogy magatartásukban ne legyen semmi mesterkélt. Mintha ezt mondaná Jézus: úgy böjtöljünk, hogy semmit ne változtassunk megszokott életmódunkon. Azt is tanítja Kálvin, hogy a böjt csak annyiban tetszik Istennek, amennyiben más célt szolgál: pl. hogy gyakoroljon bennünket az önmegtartóztatásra, hogy fékezze a test zabolázatlanságát, hogy az imádságban való buzgalomra indítson, vagy hogy bizonyítéka legyen bűnbánatunknak. Tehát a böjt nem öncél, hanem eszköz, ahogyan erre Jézus utal is egy helyen: „Ez a fajta pedig nem távozik el, csak imádságra és böjtölésre.”¹¹⁵

Befejezésül összefoglalom nagy tanítónknak, Kálvin Jánosnak a keresztyén vallás rendszere c. nagy munkájában írottakat a böjtről. Kálvin szerint a böjtnem egyszerűen az önmegtartóztatást és az élelem megvonását értjük, hanem valami mást. A kegyesek életét állandóan mértéktartás és józanság kell, hogy irányítsa, tehát a böjtnek némi látszatát állandóan magán viseli. De van ezen kívül más, időhöz kötött böjt is, amikor megszokott életmódunkból valamit visszavonunk vagy egy napra, vagy bizonyos időre „s az élelemben a rendesnél szűkebb és szigorúbb tartózkodást szabunk magunkra.” Ennek három jellemzője van: idő, minőség és mennyiség. Az időn azt kell értenünk, hogy böjtölve végezzük el azokat a cselekményeket, amelyekért a böjt rendelkezett. A minőség abban áll, hogy távol legyen tőlünk minden ínycség,

közönségesebben, hitványabb ételekkel meglelégszünk. A mennyiség alatt azt értjük, hogy a szokottnál szűkebben és könnyebben táplálkozunk.

De egyáltalán szükséges-e böjt, protestáns ember böjtöljön-e, kérdezhetné bárki, így felelek: igaz, hogy a protestantizmus nem ír elő kötelező böjtnapokat, de ezt csak azért teszi, mert kerülni akarja annak intézményessé válását, vagyis azzal járó veszélyeket. De emlékezzünk csak Megváltónkra: „Rávehetnétek-e a násznépet, hogy böjtöljön, amíg velük van a vőlegény? De jönnek majd napok, amikor elvételük tőlük a vőlegény, akkor azokban a napokban böjtölni fognak.”¹¹⁶

Erre a kijelentésre támaszkodva valljuk egyértelműen Kálvinnal: „Egyszóval azt kell megtartanunk, hogy valahányszor a vallás tekintetében ellentmondás merül fel, melyet vagy zsinattal, vagy egyházi ítélettel kell eldönteni; valahányszor egyházi szolgálta választásáról van szó, valahányszor végül valami nehéz és nagy jelentőségű ügy tárgyalatik; ismét midőn Isten haragjának jelei mutatkoznak, mint pl. döghalál, háború, éhínség: szent és minden időkre nézve üdvösséges intézkedés az, hogy a pásztorok nyilvános böjtölésre és rendkívüli könyörgésekre buzdítsák a népet.”¹¹⁷

Hadd hirdessem néked, pápai gyülekezet összefoglalásul Jézus szavával: „Kend meg a fejedet, mosd meg az arcodat, hogy böjtölésedet ne az emberek lássák, hanem a te Atyád, aki látja, ami titokban történik, és nyilván megfizet.” Amen

24. AZ IGAZI KINC SRŐL

Máté 6,19-21: *Ne gyűjtsetek magatoknak kincseket a földön, ahol a moly és rozsdá megemészti, és ahol a tolvajok kiássák és ellopják, hanem gyűjtsetek magatoknak kincseket a mennyben, ahol sem a rozsdá nem emészti meg, és ahol a tolvajok sem ássák ki, és nem lopják el. Mert ahol a kincsed van, ott lesz a szíved is.* Lectio: 2 Mózes 32,1-11,31-35

Nem lehet elégszer hangsúlyozni, hogy a Jézus Krisztus evangéliuma nem a természeti ember vallása. Nem úgy van, hogy csak jóindulat és józan ész kell a Jézus Krisztus tanításának elfogadásához. Nem, ahhoz minőségi változásnak kell történnie az ember életében. Isten Lelkének dolgait a nem lelki ember bolondságnak tekinti, sőt megismerni sem képes azokat, mert azokat csak lelki módon lehet megítélni, tanítja az apostoli levél.¹¹⁸

Gondoljunk csak a Hegyi Beszéd nagy nyitányára, a boldogságról szóló tanítására. Jézus azokat tartja boldogoknak, akiket mi szerencsétleneknek szoktunk mondani: a szegényeket, a sírókat, a szelídeket, az üldözötteket. De így van ez a szeretetről szóló tanításával is. Az ember úgy gondolja, elég ha azokat szereti, akik őt szeretik. Jézus világosan megmondja, hogy erre a vámszedők és pogányok is képesek; az övéinek az őket gyűlölőket, üldözőket, az ellenségeiket kell szeretniök, mert csak így lesznek a mennyei Atya gyermekei.

Most pedig itt van előttünk a kincsgyűjtésről szóló tanítása. Ne mondjátok, hogy ez kedves beszéd a mi fülünknek. Mai alapigénkben Jézus az ember ősi vágyát, gyűjtőszenvédélyét helyezi Isten Lelke világosságába. Ha most Kálvin Jánost idézem, alig fogjátok elhinni, hogy e szavakat a 16. században írta le nagy reformátorunk. Úgy hangzanak, mintha a ma emberéről, a 20. századról írta volna e jellemzést: „A világban széltében uralkodik az a főbenjáró veszedelem, hogy az emberek őrvöngenek a telhetetlen birtokvágytól.” S ne mondjuk, hogy ez reánk, magyarokra nem vonatkozik, mert közöttünk az emberek nem őrvöngenek a telhetetlen birtokvágytól. Bizony nálunk is sokak életében uralkodik ez a főbenjáró veszedelem! Jézus, az Anyaszentegyház Ura, Aki itt jár a hét arany gyertyatartó között, hirdeti nekünk az ő örök evangéliumát: Ne gyűjtsetek magatoknak...

Vigyázzunk, úgy ne járjunk Jézus tanításával, mint más beszéddel. Mivel az első félmondat felidegesít bennünket, a végére már nem is figyelünk. Jézus nem csak azt tanítja itt, hogy ne gyűjtsünk, hanem azt is megmondja határozottan, hogy mit gyűjtsünk. E kijelentés kettős üzenetére figyeljünk:

***Ne gyűjtsünk mulandó kincseket!
Gyűjtsünk maradandó kincseket!***

Xxx

Ne gyűjtsünk mulandó kincseket!

Jézus meg is magyarázza, miért ne gyűjtsünk földi kincseket. Azért, mert nem érdemes. Azért nem érdemes, mert romlandóak, vagy ha lényegük nem vész is el, ránk nézve megszűnhetnek létezni; továbbá azért, mert

nagy árat kell értük adni: a szívünket, s nincs földi kincs, ami ezt az árat megérné. A földi kincsek belső és külső veszedelemnek vannak kitéve. Egyfelől önmagukban hordozzák romlandóságukat, ez a rozsdá és a moly; másfelől külső ellenségek is megfosztanak tőle bennünket: jönnek tolvajok, akik kiássák és ellopják. Ki meri mondani, hogy a kétezer évvel ezelőtti kincseknek árthatott a rozsdá és a moly, kiáshatták tolvajok; de a mai kincsek maradandóak? Mi a kincseket két nagy részre szoktuk osztani: ingóságok és ingatlanok. Ez igaz, mint jogi meghatározás. De mikor tanuljuk már meg, hogy minden földi kincs az ingóságok kategóriájába tartozik!? Nem láttuk, hogy házak, földek, ezer holdak és paloták, nagy kevély ingatlanok milyen ingókká váltak s hogy megindultak azok a birtokok, melyekről gazdáik valamikor azt gondolták, azok meg nem inognak soha! Testvérek, a földi kincsek mulandók, romlandók.

De még-ha nem lennének is romlandóak a földi kincsek, akkor sem érdemes gyűjteni őket, mert nagyon nagy árat kell fizetni értük. Gondoljunk itt egy percre azokra az árakra is, amelyeket az emberek odaadnak a telhetetlen birtokvágyért: sokszor egészségük feláldozásával, idegrendszerük idő előtti tönkrevetésével és becsületük odaáldozásával gyűjtik a kincseket. Pedig nincs olyan kincs, ami ezeket megérné! - De gondoljunk csak Jézus szavára: „Ahol van a ti kincsetek, ott van a ti szíveitek is!” S ez ugye így igaz? Nem vetted még észre Testvér, hogy szíved, eszed, gondolatod, minden idegszálad a „kincsednél” van? S jaj, ha szíved egyszer a földhöz tapadt! Jaj, ha egyszer rád is érvényes Jézus másik szava: „Bolond, az éjjel elkéri tőled a lelkedet, kié lesz akkor mindaz, amit felhalmoztál?”¹¹⁹ S van-e félelmetesebb sors, mint amikor valakire Isten azt mondja: Bolond!?

Gyűjtsünk maradandó kincseket!

Különböző teológusok különböző módon magyarázzák Jézusnak ezt a felhívását. Ne részletezzük most ezt, hagyjuk ezt a tudósoknak. Fogadjuk el jó szívvel Kálvin magyarázatát: „De hogy az égben helyezik el kincseket, ezt azokról mondhatjuk, kik kibontakozva e világ kötelékeiből, gondjukat és igyekezetüket a mennyei élet megfontolására fordítják. „Tehát, bontakozzunk ki e világ kötelékeiből; gondunkat és igyekezetünket fordítsuk a mennyei élet „megfontolására”.

Három ige világosságában magyarázom ezt:

- 1) Maradandó kincs az Isten által szívünkben gyűjtött világosság. Olvasom a 2 Kor 4,6-7. verseit. Sötétségből világosság ragyogott fel szívünkben. Ez a kincsünk pedig cserépedényben van, hogy az erő nagy volta Istené legyen. Úgy igaz a szép ének vallomása: „De a hit drága kincse örök és fő javunk...”
- 2) Az Isten Lelke által gyűjtött világosság, az igaz hit, a Jézus Lelke szerint való diakóniában folytatódik. Olvasom Máté 19,21. versét. „Aki szétosztja azt, ami je van, kincset nyer a mennyben.” Nekünk nem szabad felednünk a Példabeszédek félreérthetetlen - és a Jézus evangéliumával egyező - kijelentését: „Aki könyörül a nincstelenen, az Úrnak ad kölcsön.”¹²⁰
- 3) Az igazi hit és igaz szeretet Jézussal gyűjt - reménységben „lelkeket”. Már régebben mélyen szíven ütött Megváltónknak Máté 12,30-ban mondott kijelentése: „aki nincs velem, ellenem van, és aki nem velem gyűjt, tékozol.” Elgondolkodtam: Mit lehet Jézussal gyűjteni? Mit gyűjtött Jézus? Embereket az Isten királysága számára. O azt ígérte tanítványainak, hogy emberhalásszá teszi őket. Azaz, olyan halászokká, akik az embereket a bűn és kárhozat tengeréből az üdvösség és örök-élet tengerébe halásszák ki.

Így lesz világos számunkra, hogy mennyei kincset gyűjteni a hit, remény és szeretet szent hármasságában lehet és kell. Isten Lelke segítsen bennünket, hogy így gyűjtsünk maradandó kincseket. Utolsó mondatként engedjete meg egy - mindnyájunk számára - személyes vallomást. 1944-48 nehéz, sorsdöntő esztendőiben mint igehallgató főiskolás itt ültem vasárnaponként a pápai templom kórusán. S mélyen szívembe vésődött, hogy áldott emlékü lelkipásztorunk kívánsága szerint igehirdetés előtt sokszor énekelte ez a gyülekezet a 73. zsoltár 13. versét:

*„A mennyekben te vagy nekem
Csak egyedül én Istenem;
Ez egész földön senki nincsen,
Kit kívüled lelkem kedveljen.
Ha elfogy testem és lelkem,
Mégis vigasztalsz szívemben;
Egyéb részem nekem nincsen
Te náladnál én Istenem!”*

Így legyen nekünk maradandó kincs - a mi Istenünk! Ámen

25. A TEST LÁMPÁSÁRÓL

Máté 6,22-23: *A test lámpása a szem. Ezért ha a szemed tiszta, az egész tested világos lesz. Ha pedig a szemed gonosz, az egész tested sötét lesz. Ha tehát a benned levő világosság sötétség, milyen nagy akkor a sötétség!*

Lectio: János 3,16-21

Isten segítségével a 25. igehirdetést halljuk a Hegyi Beszédről. Már eddig is volt néhány olyan alapige, amely nem került volna sorra a gyülekezeti istentiszteleten, ha nem sorozatos - reformátori - igehirdetés hangzik közöttünk. Ilyen ez a mostani alapige is. Végignéztem az utolsó 35 esztendő nyomtatásban megjelent fontosabb prédikációs köteteit, s egyben sem találtam mai alapigénkről való prédikációt. Lehet, hogy évtizedek óta nem hangzott róla biznyságtétel a mi gyülekezetünkben sem. Amolyan „elfelejtett”, elhanyagolható ige lett belőle. De hogy csakugyan elhanyagolható-e, azt mindjárt megtudjuk.

Jézus a *szemet* négyszer említi a Hegyi beszédben. Először a hetedik parancsolat magyarázatánál: „Ha a jobb szemed visz bűnre, vájd ki, és dobd el magadtól...” Másodszer a megtorlás elvének magyarázatánál: „Hallottátok, hogy megmondatott: Szemet szemért, fogat fogért. Én pedig azt mondom néktek...” Harmadszor itt alapigénkben említi a tiszta és a gonosz szemet; negyedszer pedig az ítékezésről szóló tanításában: „Miért nézed a szálkát atyádfia szemében, a magad szemében pedig miért nem veszed észre még a gerendát sem?”

A szem becses voltát mutatják azok a mondások is, amelyek általában ismertek az emberek előtt. Ilyenek: A szem a lélek tükre. - Szemünk fénye, a gyermek. - Úgy vigyázok rá, mint szemem fényére. - Istennek az ő népe iránti szeretetét is így fejezi ki a szentírás: „Pusztta földön talált reá, kietlen vad sivatagban. Körülvette, gondja volt rá, óvta mint a szeme fényét.”¹²¹ A szem tárja fel előttünk az egész külvilágot. Ezért is nevezi Jézus Krisztus a test lámpásának. De a szem nemcsak a külvilágot tárja fel előttünk, hanem - ha Isten könyörül rajtunk, és megvilágítja *értelmünk szemeit*, akkor megismerjük - isten elhívásának reménységét is. „Világítsa meg lelki szemeteket...”¹²²

S itt emlékezzünk arra is, hogy Isten kegyelmének jelei mind az ó-, mind az újszövetségben a látások, látomások; s a prófétákat is kezdetben látóknak nevezték. Az Isten kegyelmének megszűnését, a Lélek megszorítását jelzi az az idő, amikor látván látnak és nem ismernek, amikor szemeiket behunyják, hogy szemükkel ne lássanak.¹²³ Máskor meg a szomorúság miatt nehezedik meg a tanítványok szeme, és nem tudnak vigyázni Mesterükkel egy óráig sem. ¹²⁴

Alapigénkben Jézus Krisztus kétféle szemről beszél: a tiszta és gonosz szemről. Úgy is fordíthatjuk, hogy Jézus a szemet egészségesnek és betegnek nevezi. A görög szöveg jelentése ez: egyszerű. Ha ezt erkölcsi térre alkalmazzuk: mesterkéletlen, őszinte, mellékgondolatok nélküli. Az újabb magyarázók nagy része amelletts száll síkra, hogy ebben a versben a népnyelvben gyakran használt közmondásszerű kifejezést kell látnunk. Jó szem annyi, mint bőkezűség; rossz szem pedig irigység, zsugoriság. Aki tehát bőkezű, a szegények részére adakozó, és mint ilyen nem a földön gyűjt kincset, az alkalmas a magasabb fény elnyerésére, aki pedig fukar, zsugori, annak szíve a földi kincsekhez tapad és így a benne lévő világosság is sötétség lesz. Az imént mondottakhoz példaként két bibliai ígét mondok: „A jóságos tekintetű ember áldott lesz, mert ad kenyereből a nincstelennek.” - „Ne nézd rossz szemmel szegény testvéredet, mert ha nem adsz neki, az Úrhoz kiált miattad és véték fog terhelni téged.”¹²⁵

Összegezve elfogadjuk Kálvin megállapítását: „Világos a test, mely úgy van megvilágítva, hogy cselekedetei jól vannak rendezve. Sötét pedig az, melyet rendetlen indulatai különböző tévedésekbe visznek.”

S most a templom csendjében, szívünkben elcsendesedve, nézzük meg: milyen szemünk van? Vajon tiszta, őszinte, egyszerű, irgalmas szemünk van-e, vagy pedig gonosz, parázna, fősvény szemünk van?! - ítéljétek meg ti magatok, Testvérek!

Alapigénknek van még egy fontos üzenete a *bennünk lévő* világosságról. Amíg a szem a külső világosságot juttatja el hozzánk, addig itt Jézus a bennünk lévő világosságról mondja, vigyázzunk, nehogy az sötétség legyen. Vajon mire gondolt itt Megváltónk? Sokan sokfélét mondanak. Beszélnek a szívről, lelkiismeretről, gondolatról. Mi itt az ígét igével magyarázzuk. Pál apostol szavaira gondolunk: „Mivel nem méltatták Isten

arra, hogy megtartsák ismeretükben, kiszolgáltatta őket Isten az erkölcsi ítéletre képtelen gondolkodásnak."¹²⁶

Tehát mi a belső világosság Isten gyermeke életében? Az erkölcsi ítéletre képes gondolkodás. Az, hogy meg tudja ítélni mi a jó és mi a rossz, „mi az Isten akarata, mi az ami jó, ami neki tetsző és tökéletes. ”

Arra, hogy az erkölcsi ítéletre képes gondolkodás el ne sötétedjék bennünk, azaz ki ne szolgáltasson bennünket Isten erkölcsi ítéletére képtelen gondolkodásra, mai vasárnapon - Hiroshima vasárnapján - szomorú példát lehet mondani. A bennünk lévő világosság elsötétedését jelenti, hogy ma, az atom korszakban vannak művelt kultúreberek és keresztyén egyházi vezetők, akik nem a békességen, a békés egymás mellett élésen, hanem a háború kiterjesztésén munkálkodnak. Pedig mindenkinek oda kell figyelni arra a belső világosságra, amivel Isten Szent-Györgyi Albert Nobel-díjas tudóst ajándékozta meg, aki ezt írta: „Itt az ideje, hogy kis űrhajónkra (a Földre) végre kifüggeszük a táblát:

*Atombombákkal játszani
és szemetelni
szigorúan tilos.
Maximális befogadóképesség
3,5 milliárd személy.’¹²⁸*

Könyörögjünk Megváltónkhoz, az Anyaszentegyház Urához, hogy a bennünk lévő világosság valóban világosság, azaz erkölcsi felelősségtudat, másokért szolgálni tudó olyan magatartás legyen, mely jó gyümölcsöt terem - Isten dicsőségére. Ámen

26. ISTENRŐL ÉS A MAMMONRÓL

Máté 6,24: Senki sem szolgálhat két úrnak, mert vagy az egyiket gyűlöli és a másikat szereti, vagy az egyikhez ragaszkodik, és a másikat megveti: nem szolgálhattok Istennek és a mammonnak.

Lectio: Józsué 24,1-2.11-28

Alapigénket némely írásmagyarázók - így Kálvin is -, a 21. vers „Mert ahol a kincsed van, ott lesz a szíved is”, folytatásának tekinti. Kálvin szerint ott azt mondta Jézus, hogy az ember szívét leköti és lebilincseli a kincs, itt pedig arra figyelmeztet, hogy elidegenedik az Úrtól a gazdagság rabszolgáinak szíve. Nagyobb részük ugyanis hamis ürügy alatt gyönyörűséget keres, azt képzelve, hogy megoszthatják magukat Isten és a saját vágyaik között.

Más magyarázók e verset az első parancsolat jézusi magyarázatának tekintik. Az első parancsolat így szól: Én az Úr, vagyok a te Istened, aki kihoztalak Egyiptom földjéről, a szolgaság házából. Ne legyen más Istened rajtam kívül! Nos, ezt Jézus úgy magyarázza, hogy az ő tanítványainak nem is lehet más istenük az Úron kívül, mert Ő csak akkor Isten, ha számukra Ő a minden. Aki megosztja szívét Isten és valaki, vagy valami között, annak a számára Ő már nem Úr többé. Ott már mammonszolgalat van. „Isten annyira ajánlja mindenütt a nyíltszívűséget, csalódnak mindazok, kik azt gondolják, hogy megelégszik Isten a szívük felelősségével.”¹²⁹ Először is azt kell világosan tudnunk, hogy mi a mammon. Ez a fogalom nincs lefordítva magyarra, mint ahogyan az Ámen, az Abbá szavak sincsenek lefordítva, vagy ahogyan Jézus keresztfán elhangzott egyik imája is eredetiben maradt magyar Bibliákban: „Éli, éli, lamá sabaktáni! azaz: Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engemet?”¹³⁰

- A mammon szó az ószövetségben nem fordul elő, az Újszövetségben is csak itt a Hegyi Beszédben. Viszont a rabbinusi és nyugati arám nyelvű emlékekben megtalálható. Augusztinus szerint a pun nyelvben is megvolt. A mammon jelenti mindazt, ami a földön tulajdonunk, ami értékes előttünk. Jellemző, hogy Jézus úgy beszél róla, mint valami bálvánnyá nőtt hatalmasságról, amely Istent megillető jogokat követel a maga számára. Ez is, akárcsak Isten, az egész embert akarja. Innen ered a döntés szükségessége: Vagy Isten, vagy a mammon.

Mit tanít tehát Jézus? Általános szegénységet? Azt, hogy ne legyen semmink és ne törekedjünk semmire? Nem. Határozottan hirdetjük, hogy nem. Ez nyilvánvaló abból is, hogy Jézus is dolgozott 30 éves koráig, amíg teljesen át nem adta magát küldetésének. Az övéinek is volt vagyona. Sőt volt Jézusnak egy asszonyköre, amelyben az asszonyok vagyonukból szolgáltak neki, ahogyan erről Lukács evangéliuma 8. fejezetében olvashatunk. Sőt azt is tudjuk, hogy mennybemenetele után az övéi - akik már 120-an voltak Jeruzsálemben -, egy emeletes ház felső szobájában gyűltek össze imádkozni.

Mindezeket figyelembe véve - megemlítve még az ószövetségi példákból Ábrahámot és Jóbót, akik nemcsak a legnagyobbak közé tartoztak a hitben és engedelmességben, de akik a leggazdagabbak is voltak -, biblikusnak, Isten szerint valónak tartjuk, hogy a reformáció, egyik társadalmi áldásaként kialakította a takarékos, szorgalmas, egyszerűen élő, puritán ember típusát. Az igazi kálvinista ember ilyen volt a múltban, és ilyen a jelenben is. Magyar történelmünkben szép példa erre - hogy csak egyet említsek - az öreg Rákóczi György és felesége, Lorántffy Zsuzsanna, akik puritánul éltek, de bőségesen adakoztak iskolákra, nyomdákra, kórházakra, templomokra. Ez a lelkiület jellemzi ma is az igazi kálvinista keresztyén embert.

De akkor mit tanít Jézus? Mit jelent az alapige üzenete: „Senki sem szolgálhat két úrnak, mert vagy az egyiket gyűlöli, és a másikat szereti, vagy az egyikhez ragaszkodik, és a másikat megveti: nem szolgálhattok Istennek és a mammonnak.”

Hogy ez mit jelent számunkra, hadd magyarázzam áldott emlékü Karácsony Sándor szavaival: Nagyon könnyen megtudhatjuk, hogy Istentől van-e a vagyonunk, a pénzünk, tanítja. Az a kérdés, hogy pénzünk birtokában Istennek vagyunk-e a szolgálói, vagy a pénzünknek, a vagyonunknak. Rendkívül egyszerűen, egy kérdésen meglátszik, melyik esettel van dolgunk. Arról van szó, hogy hajlandó vagyok-e pénzem, vagyonomat - ami lehet az időm, az erőm, az egészségem is -, Isten parancsainak a szolgálatába állítani minden vonakodás és kikötés nélkül, vagy nem. De megfordítva is fel lehet tenni a kérdést: Hajlandó-e a pénzem, a vagyonom szabadságot, Isten rendelkezési állományába elbocsátani, vagy nem?

Ezzel mai egyházi életünk egyik lényegbevágó kérdéséhez érkeztünk el: miért nem jönnek az emberek a templomba? A leggyakoribb kifogás így hangzik: nem érünk rá. (Természetesen tudom, hogy ez sok esetben csak üres kifogás. Nem merik, vagy - lelkeszüket kímélve - nem akarják megmondani, hogy őket nem érdekli az egyház, a Biblia tanítása.) De most azokkal foglalkozunk, akik csakugyan azért nem jönnek, mert nem érnek rá. Miért nem érnek rá? Hát nálunk nincsenek szabad szombatok, nem hogy szabad vasárnapok ne lennének? Igaz az, hogy a mi társadalmunkban nem lehet megélni hat napi munkából? Csakugyan életszükséglet a hetedik napot is munkában tölteni? Azt hiszem mindenki érzi, milyen képtelen kérdések ezek. Hát akkor miért hajtják magukat az emberek? Nem ők hajtják már magukat, hanem a mammon hajtja őket. Hogyan is mondta Karácsony Sándor? „Hajlandó-e a pénzem, a vagyonom szabadságot, vagy nem? Ez a kérdés.” Az emberek - sajnos - sokszor későn veszik észre, hogy kegyetlen úrhoz szegődtek, mint a tékozló fiú - moslékkal sem lakhatnak jól...

Testvérek, Jézus Urunk félreérthetetlenül arról beszél, hogy az emberi szívet nem lehet megosztani. Vagy az egész adom oda, vagy semmit sem adtam. A nagy erdélyi költő, Reményik Sándor vall erről: Én a szívemet szétszakítottam, - Ahány darabja, annyi fele van, - Jaj az egész nem jutott senkinek, nem jutott senkinek...

Testvér, vizsgálj meg a templom csendjében szívedet: Ki a te Urad, kihez ragaszkodsz, kit szeretsz?! Kétfelé sántikálni nem lehet - neked sem... nekem sem...Ámen

27. ISTEN GONDVISELÉSÉRŐL

Máté 6,25-34: *Ezért mondom nektek ne aggódjatok életetekért, hogy mit egyetek, és mit igyatok, se testetekért, hogy mivel ruházkodjatok Nem több-e az élet a tápláléknál, és a test a ruháznál? Nézzétek meg az égi madarakat: nem vetnek, nem is aratnak, csűrbe sem takarnak, és mennyei Atyátok eltartja őket. Nem vagytok-e ti sokkal értékesebbek náluk? Aggódásával pedig ki tudná közületek megnyugtani életét csak egy arasznyival is? Mit aggódtok a ruháztartásért is? Figyeljétek meg a mezei liliomokat, hogyan növekednek: nem fáradoznak és nem fonnak, de mondom nektek, hogy Salamon teljes díszében sem öltözködött úgy, mint ezek közül akár csak egy is. Ha pedig a mező fűvét, amely ma még van, és holnap a kemencébe vetik, így öltözteti az Isten, nem sokkal inkább titeket, kishitűeket? Ne aggódjatok tehát és ne mondjátok: Mit együnk? - vagy: Mit igyunk? - vagy: Mit oltsunk magunkra? Mindezt a pogányok kérdezzétek; a ti mennyei Atyátok pedig tudja, hogy szükségetek van minderre. De keressétek először az ő országát és igazságát, és ezek is mind megadatnak nektek. Ne aggódjatok tehát a holnapért, mert a holnap majd aggódik magáért: elég minden napnak a maga baja.*

Jézus Krisztus az Atya szeretetét hozta. Minden szava mögött szeretet van. Ahogyan óvja az embert a kincsgyűjtéstől, a mammonimádástól, úgy óvja e versekben az aggodalmaskodástól. Jézusnak ez a beszéde a szorgalmatoskodás hiábavalóságáról és a haszontalan aggodásról, az evangélium legszebb drágagyöngyei közé tartozik. Isten gondviselésének hűsége és nagysága, a gyermeki hit bizalmának haszna olyan megragadó szépségű, hogy alig találjuk párját az egész Újtestamentumban.

Az aggodalmaskodás gyökérszava annyit jelent: az egésznek egy része, (merosz - merimnan) Ebből következik az a felismerés, hogy az aggodalmaskodót Jézus kishitűnek nevezi. Találón mondja az egyik írásmagyarázó,¹³¹ hogy az eredeti szöveg nem is kishitűt, hanem rövid hitűt jelent; a hívő és hitetlen magatartás közti ingadozást jelenti. Hittek a tanítványok, de csak addig, amíg szóba nem került a kenyérvkérdés. Vajon nem így vagyunk-e? Nem rövid hitűek vagyunk-e?

Jézus szemléletes szép példákon mutatja fel, hogy az ő követői ne aggódjanak. Három okból ne tegyék:

1. Az aggodás pogány dolog.

2. Az aggodás nem használ semmit.

3. Az aggodás elvonja a figyelmet a fontos tennivalóról: Isten országa kereséséről

xxx

1. Az aggodás pogány dolog.

Olyan az aggodó ember, mint aki hordóra áll és onnan kiabálja másoknak: Nincs Isten. Életével és aggodásával ezt teszi az ember, aki nem hagy helyet Isten gondviselésének. Az aggodás az Isten gondviselő szeretetében, atyai gondoskodásában való kételkedés, a bizalom teljes hiánya.

Három példával gyógyítja Jézus a mi aggodásra szüntelen hajlamos pogány szívünket. Először az égi madarakra mutat, amelyek nem vetnek, nem aratnak, csűrbe sem takarnak, és a mennyei atya eltartja őket. Krisztus hivatkozhatott volna e helyen a pusztában vándorló és a mannával táplált zsidókra, vagy a hollók által táplált Illés próféta példájára. De Ő most a senkitől nem gondozott, szabadon tenyésző madarakat említi, melyek még a fészükbe sem gyűjtenek eleséget, mint némely emlősök és rovarok. S mindezt azért teszi, hogy az isteni gondviselés nagysága annál feltűnőbb legyen. Ha Isten így gondoskodik az oktalan állatról, mennyivel inkább gondoskodik gyermekéről, a teremtés koronájáról, az emberről.

Második példában a mezei liliomokra irányítja figyelmünket. Ezek nem fáradoznak és nem fonnak. Keleten - akkor - gondozatlanul, szabadon tenyésztek s így példái minden mezei virágnak. S valóban, hol marad a virág szirmainak finomsága mellett a legdrágább szövet? Hol az a királyi palást, mely a virágok színpompájával versenyezhetne? Isten tehát nemcsak teremtményeinek szükségleteiről gondoskodik, de azokat még fel is ékesíti, köztük még a legkisebbeket és legsilányabbakat is. Mert a pazarul díszített liliom és a legtöbb mezei virág csak haszontalan gaz, mely sokszor még takarmánynak sem jó, csak tűzre való. Ha Isten ezt a gatz is ily díszesen ruházza, mennyivel inkább a teremtés koronáját, az embert!¹³²

Így következtet Krisztus a kisebbről a nagyobbra, és harmadszorra világosan beszél a mennyei Atyáról, aki tudja, hogy mire van szükségünk. Ezzel mutatja meg Jézus Krisztus, hogy nem vagyunk a véletlen szeszélyének odadobva, nem vagyunk gazdtalan jószág, melyre senkinek nincs gondja. Nekünk Atyánk van a mennyben, aki gyöngéd szeretettel örökösödik felettünk és gondoskodik rólunk. Ez az alapja a keresztyén optimizmusnak, melynek az a jellemzője, hogy megteszi a magáét, elvégzi, amit Isten tőle vár s a többit rábízta Istenre.

Testvér, ha nem akarsz pogány lenni, ha nem akarsz azokhoz tartozni, üzd ki szívedből az aggodást. Könyörögj gyermeki bizalomért, mely Jézus Krisztus kegyelmére tekintve el tudja mindig mondani: „Gondviselő jó Atyám vagy, ó én édes Istenem...”

2. Az aggodás nem használ semmit.

Újabb türelmes példa az aggodás gyógyítására: „Aggodásával ki tudná közületek megnyújtani életét csak egy arasszal is? - tanítja Megváltónk. Az e helyen használt görög szónak kettős jelentősége van: jelent életkort és jelent testnagyságot is. Az egyházatyák és a középkori magyarázók a szó etimológiájára hivatkozva inkább időtartamot értenek alatta. Azt jelenti, hogy Isten az Ura az életünknek. Mi nem rendelkezünk sem születésünk, sem halálunk felett. Isten az Úr felettünk. Életünk ideje az Ő kezében van. Nincs hatalmunk sem térben, sem időben meghosszabbítani az életünket. Jó elménkbe idéznünk, hogy Lukács evangélista mindezt így adja elénk: „Aggodalmaskodásával ki tudná közületek akár egy arasznyival is megnyújtani életkorát? Ha tehát a legcsekélyebbet sem tudjátok megtenni, miért aggodtok a többi miatt?”¹³³

De ne feledjük azt sem, hogy az aggodalmaskodás nemcsak értelmetlen és haszontalan dolog, hanem káros is. Kifelé afféle „negatív bizonyágtétel”, mely lerontja másokban a bennünk lévő és mások előtt megvallott hitnek a komolyságát, valódiságát; befelé pedig amolyan „szú a lelken”, mely napról-napra rágja, emészti

bensönket, elárasztja vidámságunkat, felszabadult örvendező életünket. Legyen nekünk is kedves énekünk: „Ne aggodalmaskodjál, nézz Istenedre fel!...”

3. Az aggodás elvonja a figyelmet a fontos tennivalóról: Isten országa kereséséről.

Amikor arra a kérdésre keresünk választ, hogy mi a keresztyén ember feladata, hogyan kell élni néki, akkor Jézus azt mondja, az övéinek is kereső embereknek kell lenniük, mint a többieknek. Ők azonban eltérően a mindennapi ember életcéljától Isten országát és annak igazságát keresik. Mégpedig - s éppen ez különbözteti meg őket másoktól - először keresik Isten országát s minden egyéb másodrangúvá válik számukra. 134

Isten országa alatt Isten élő személyes uralmát értjük. Ezt Jézus Krisztus hozta le a földre. Ennek az Isten személyes uralmának a keresése és várása a mi feladatunk, ahogyan Jézus mondja, mindent megelőző feladatunk.

Ez nem jelenti azt, hogy a keresztyén ember nem teljesíti napi kötelességét, nem végzi mindennapi munkáját. Számunkra az is isteni kötelesség; amiről Pál apostol beszél: „Mert akkor is, amikor nálatok voltunk, azt parancsoltuk néktek: ha valaki nem akar dolgozni, ne is egyék. Mert halljuk, hogy némelyek tétlenül élnek közöttetek, nem dolgoznak, hanem haszontalan dolgokat művelnek. Az ilyeneknek pedig megparancsoljuk, és lelkükre kötjük a mi Urunk Jézus Krisztusban, hogy csendben dolgozva, a maguk kenyerén éljenek.”¹³⁵ Ne aggódjunk a holnapért, éljünk a jelennek, de nem annak örömeinek, hanem a jelen munkájának, feladatának. Amen

28. A KÉPMUTATÓ ÍTÉLKEZÉSÉRŐL

Máté 7,1-5: Ne ítéljetez, hogy ne ítéltessetek! Mert amilyen ítélettel ítélték, olyannal ítéltettek; és amilyen mértékkel mértek, nektek is olyannak mérnek. Miért nézed a szálkát atyádfia szemében, a magad szemében pedig miért nem veszed észre még a gerendát sem? Vagy hogyan mondhatod akkor atyádfiának: Hadd vessem la szemedből a szálkát! - mikor a magad szemében ott a gerenda. Képmutató, vedd ki előbb saját szemedből a gerendát, és akkor majd jól fogsz látni ahhoz, hogy kivettesd atyádfia szeméből a szálkát.

Lectio: János 13,1-17

Amíg az előző fejezet tanításaiban Jézus a tanítványok egyéni életének alapelveiről adott útmutatást, addig a következőkben a másik ember iránti magatartásunk ilolgában ad szabadító evangéliumot Megváltónk. A fejezet ítélettel kezdődik és ítélettel zárul. Ezáltal gondolatainkat a Hegyi Beszéd elmondásának napjáról az utolsó ítéletre irányítja.

Ezekkel az általánosan ismert szavakkal indul Jézus tanítása: „Ne ítéljetez, hogy Ne ítéltessetek! Mert amilyen ítélettel ítélték, olyannak ítéltettek; és amilyen mértékkel mértek, nektek is olyannal mérnek.”

Vajon az ítéletalkotást, a véleményformálást tiltja meg Jézus az ő tanítványainak? Nem. Nem arról van itt szó, hogy nem szabad véleményt formálnunk, ítéletet alkotnunk események és dolgok, történések és tanítások, személyek és közösségek Időit. Jézus nem öntudatlan, meggondolás és vélemény nélküli embereket nevel. Ő maga is ítéletet mondott kortársai magatartása, vallási felfogása és gyakorlata felől, éppen az elmúlt héten olvastuk bibliaolvasó kalauzunk szerint, hogy a jeruzsálemi templomban, a lombsátor ünnepén, milyen éles ítéletet mondott a szombatról való felfogásukról: „Ha körülmételésben részesítek az embert szombaton, hogy ne sértsétek meg Mózes törvényét, akkor miért haragszotok énrám, hogy egy embert teljesen meggyógyítottam szombaton? Ne ítéljetez látszat szerint, hanem hozzátok igazságos ítéletet.”¹³⁶ Jézus tehát nem azt várja tőlünk, hogy ne tudjunk ítéletet alkotni, hogy ne legyen meggyőződésünk. Sőt, aki Őt követi, az nem lesz szélingatta nádszál, az a meggyőződés embere lesz, mint az Ő Ura, aki inkább meghalt, mintsem megváltoztatta volna meggyőződését.

Mire tanít akkor minket Jézus? E tanítás igazi értelmét akkor találjuk meg, ha megkeressük, mi a görög szöveg alapjelentése. Ez pedig annyi, mint: kiválasztani, elkülöníteni, valaki felett bírói tevékenységet gyakorolni. Tehát „ne ítéljetez” azt jelenti, ne ítélkezzetek mások felett, ne kárhoztassatok másokat. Arra a magatartásra gondol Jézus, amely magának a bíró szerepét igényli. - Kálvin szerint két dolgot kárhoztat itt Jézus: a túlságos éleslátást, amely mindig a szeretet hiányából ered, és az önszeretetet, amellyel saját bűneinket takargatjuk. Az igazi szentek - mint Bougaud mondja - szinte botránnyosan engedékenyek mások hibái iránt, csak maguk iránt szigorúak. A farizeusok ellenben mások tetteit ítélik meg nagyon szigorúan, míg önmagukkal szemben engednek az erkölcsi szigorúságból. Tehát összegezve, ez az alapige - ahogyan új-fordítású Bibliánk fordítói írták a szakasz fölé -, a képmutató ítélkezésről tanít.

Ezek után figyeljünk a János tizenháromból olvasott történetre, arra, amely leírja, hogy Jézus megmossa tanítványai lábát. Én ugyanis azt az üzenetet kaptam, hogy ebben a ne a fejét mossuk meg annak a másiknak, hanem a lábát. Mert nem a fejmosást bízta ránk az Úr, hanem a lábmosást! Nem az ítéletet, hanem a szeretetet!

Ítéljetek meg ti, vajon nem akkor cselekszünk-e legigazabb módon, ha most mindannyian meghajtjuk fejünket és bocsánatért esedezünk; feloldozásért és irgalomért, mert annyiszor tévesztettük el a tennivalót: fejet mostunk ott, ahol a lábakat kellett volna mosni. Szálkával bajlódtunk ott, ahol pedig a gerenda rontotta a látást. Megszűrtük mások életében a szúnyogot, amikor a magunkéban lenyeltük a tevét. Elfelejtettük, hogy az Atya az ítéletet egészen a Fiúnak adta.

Hogyan tudunk meggyógyulni képmutató és szeretetlen ítélkezésünkből? Önmagunkon kell kezdenünk a bírálatot. Csak az foglalkozik mindig a mások hibáival és gyengeségeivel, aki könnyen elsiklik a sajátja felett. Kálvin szerint „majdnem mindenkit csiklandoz a vágy mások hibáinak a nyomozására..” Ezt a mások marásában, rágásában, ócsárolásában megnyilvánuló kéjt rójja meg Krisztus, mikor ezt mondja: Ne ítéljetek!"

S hogy az új életben, a Krisztus követésében ne essünk a képmutató ítélkezés bűnébe, ahhoz - Karácsony Sándor megfogalmazásával - *átértékelő folyamatnak* kell végbemenni bennünk. így legömbölyödik rólunk a saját magunk felől táplált illúzióink. Észre kell vennünk a magunk szemében a gerendát. Sőt nemcsak észre kell vennünk, hanem ki kell vetnünk azt. Szigorúnak kell lennünk önmagunkkal szemben, ezt tanítja Jézus. Legyen vége az önszeretnek, az öntetszelgésnek, az önudvarlásnak, a saját magunkban való gyönyörködésnek.

A szálka és a gerenda példája, mint a kisebb és nagyobb bűnök jelképe annál szembeűnőbb, mivel a görög nyelvben a gerenda a kereszt- vagy oromgerendát jelenti, míg a szálka szalmaszálat, fadarabkát jelent. A képmutató mindig ezeket Kóktá összetéveszteni. Spurgeon ezt így mondja: A képmutató hasonlít az olyan emberhez, aki kis adósságát pontosan megfizeti, hogy aztán hitelezőjét nagy ösz-neggel megcsalhassa. A képmutató a kis dolgoknak nagy jelentőséget tulajdonít, hogy nyugodtan követhessen el nagy bűnöket. Az ilyenek megadják a tizedet, de megrabolják az Isten dicsőségét. Hozzátehetjük, mind ilyen, aki a maga szemében a gerendát nem veszi észre, míg „nagy jelentőséget tulajdonít” a másik szemében lévő” szálkának.

Kálvin szerint, mint említettem két dolgot kárhoztat alapigénkben Jézus: a túlságos éleslátást, amely mindig a szeretet hiányából ered és az önszeretetet, amellyel saját bűneinket takargatjuk. Előbb önmagunkat kell megismernünk, elítélnünk s amikor ez megtörtént, akkor irányíthatjuk tekintetünket másokra. Aki azonban megismerte önmagát, az tudja, hogy ő maga is kegyelemre szoruló bűnös, éppen ezért alázatosan fog embertestvére elítéléséhez.

Jézus tanításával teljesen megegyezően tanít Pál apostol, amikor a Galatához írt levélben, ezt mondja: „Testvéreim, ha valakit tetten is érnek valamilyen bűnben, ti akik lelki emberek vagytok, igazítsátok helyre az illetet szelíd lélekkel. De azért vigyázz magadra, hogy kísértésbe ne ess... Mert ha valaki azt gondolja, hogy ő valami, jóllehet semmi, megcsalja önmagát. Mindenki a maga tetteit vizsgálja meg, és akkor csakis a maga tetteivel dicsekedhet, és nem a máséval."

Higgyétek el Testvéreim, nem ott él elevenen a Krisztus tanítása és Lelke, ahol jól meg tudják mosni egymás fejét a gyülekezeti tagok, ahol túlságos éleslátással tudnak ítéletet mondani egymásról; hanem ott, ahol Mesterük példáját követve, egymás lábát kezdik mosni. Hallottuk, így mondta Jézus: „Ha tudjátok ezeket, boldogok lesztek, ha így cselekszettek." Ámen

29. A SZENT DOLGOK MEGBECSÜLÉSÉRŐL

Máté 7,6: *Ne adjátok a kutyának azt, ami szent, gyöngyeiteket se dobjátok a disznók elé, mert eltapossák lábukkal, azután megfordulnak, és széttépnek titeket.*

Lectio: Máté 10,11-20

Mai alapigénk; az írásmagyarázók többsége szerint különálló egység. Nem függ össze sem az előzővel, sem a következővel. Ne azt kutassuk, hogy így van-e, vagy hogyan került ide; hanem köszönjük meg Istennek, és azért könyörögjünk, hogy megértsük a benne kijelentett örök evangéliumot.

Mert erre a kijelentésre is érvényes az aranyjánosi szó: „Az együgyű is érti részben, de a tanult se teljesen.” Bizony így igaz. Mert az első percre olyan egyszerűnek tűnik a felénk hangzó jézusi üzenet: „Ne adjátok a kutyáknak azt, ami szent, gyöngyeiteket se dobjátok a disznók elé, mert eltapossák lábukkal, azután megfordulnak, és széttépnek titeket.” Ugye milyen egyszerűnek tűnik? Még a gyermek is tudja, mi való a kutyának és a disznónak, illetve, mi nem való a kutyának és a disznónak.

De ha gondolkodunk, mindjárt nem olyan egyszerű. Mert ki tudja közülünk, hogy mit ért Jézus a szent és a gyöngyök alatt? És ki tudja közülünk bizonyossággal, hogy kikre gondol Jézus, amikor kutyákról és disznókról beszél? Csakugyan, mikre és kikre gondol Jézus? Az igehirdetésnek az a feladata, hogy megkeresse, fáradtsággal, „mindennek pontosan utánajárva”,¹³⁷ tudománnyal és hittel megértesse esélhirdesse, mi a Jézus Krisztusnak, az Anyaszentegyház élő Urának üzenete ma élő népe számára. Ezért mai igehirdetésemben szólok:

1. Arról, hogy mit mond Jézus a szentről, gyöngyről, kutyákról és disznókról.

2. Hogyan értette ezt az ígét Kálvin János;

3. Mit jelent ez a kijelentés számunkra itt és most.

1. Mit mond Jézus a gyöngyről, szentről, kutyákról, disznókról.

Nézzük az egyes fogalmakat: Szent. Az Újszövetség elég gyakori szava. Jézus azonban nem használja gyakran. Megrendülten vettem tudomásul, hogy Megváltónk, szinte alig használja ezt a fogalmat. A Hegyi Beszédben csak itt és a Miatyánkban - Szenteltessék meg a Te Neved! - fordul elő. Ezen kívül tanítása során három vonatkozásban használja, Isten nevével, a templommal és az ő dicsőséges visszajö-vetelével kapcsolatosan. Szinte csak a legünnepélyesebb kijelentésekben hangzik fel ajkán a fogalom: szent. - „Mi a nagyobb: az arany, vagy a templom, amely megszenteli az aranyat?” - „Amikor pedig meglátjátok a pusztító utálatosságot ott állani a szent helyen...” - „... azt az Emberfia is szégyellni fogja, amikor eljön Atyja dicsőségében a szent angyalokkal.” Utána már csak a főpapi imában hangzik fel ajkán a szent fogalma: „Szent Atyám, tartsd meg őket a te neved által...”¹³⁸

A gyöngyöt csak itt és egyik példázatában említi Jézus, amikor szól arról a kereskedőről, aki az igazgyöngyért eladja mindenét és megvásárolja azt. A kutyák a kananeus asszony történetében szerepelnek., amikor azt mondja Jézus, hogy nem jó elvenni a fiak kenyerét, és odadobni a kutyáknak. Még egyszer szó van a kutyákról a gazdag és Lázár történetében, mint amelyek irtalmasabbak voltak a gazdag embernél. A disznók ezen a helyen és a tékozló fiúról szóló példázatban jelennek meg Jézus tanításában.

2. Hogyan értette ezt az Igét Kálvin János?

Nagy lelki örömmel mondom el a lényegét Kálvin tanításának. Szerinte alapigénkben arra inti Krisztus az apostolokat, s az ő személyükben az evangélium valamennyi tanítóját, hogy a mennyei bölcsesség kincsét csakis Isten fiai számára tartsák fenn, s ne állítsák Istennek méltatlan és gonosz megvetői elé. Itt azonban az a kérdés áll elő - mondja Kálvin -, hogy Jézus később azt mondta: az evangéliumot hirdessék minden teremtménynek. Erre így válaszol: Mivel az evangélium szolgálja, s általában a tanítás tisztére hívatottak nem képesek különbséget tenni Isten fiai és a disznók között, az ő feladatuk az, hogy különbség nélkül mindenkinek felajánlják az üdvösség tudományát. Mert ha eleinte sokakat makacsoknak és taníthatatlanoknak látnak is, a szeretet mégsem engedi, hogy őket rögtön elveszetteknek tartsák. Tudnunk kell ugyanis - mondja Kálvin -, hogy Jézus nem bármiféle tisztátalan embereket nevez kutyáknak és disznóknak, hanem azokat, akik a határozott bizonyítékokkal szemben is nyakas megvetést tanúsítanak, úgy hogy betegségük gyógyíthatatlannak tűnik fel, mivel ők semmiféle orvosságot nem fogadnak el. így összegzi Kálvin e tanítását: Senkitől sem szabad megtagadnunk az üdvösség eszközét, legföljebb azoktól, akik ezt - bár nekik felajánlották - olyan gyalázatosan utasították vissza, hogy kétségtelenül megátalkodottak és önmaguk ítélték el magukat.

Kálvin szerint Krisztus tilalmának kettős oka van. Egyik az, hogy Isten titkait nyilvánosan megszejtelenítjük mi magunk, ha ezeket az istentelenek gúnyjainak tesszük ki. A másik ok pedig az, hogy Krisztus vigasztalni akarta tanítványait: az evangélium hirdetésében el ne csüggedjenek akkor sem, ha azt látják, hogy ezt a gonosz és istentelen emberek szemtelenül visszautasítják. Szerinte egyébként a szent és a gyöngy fogalma alatt az üdvösség tudományát kell értenünk.

3. Mit jelent ez a kijelentés számunkra itt és most?

a. Félelemmel és rettegéssel vigyük véghez a mi üdvösségünket. Könyörögjünk a mi Urunkhoz, hogy mi magunk soha ne legyünk kutyák, vagy disznók. Mert bizony azzá lehetnek a Jézus követői is. Szívemből kívánom, hogy döbbsen meg mindnyájunkat Péter apostol szava: „Mert ha az Úrnak és Üdvözítő Jézus Krisztusnak megismerése által elkerülték a világ fortéimét, de ismét belekeveredve azokba legyőzettek; ez az utóbbi állapotújuk rosszabb lesz az elsőnél, mert jobb lett volna nekik, ha meg sem ismerik az igazság útját, minthogy azt megismerve elforduljanak a nekik adott szent parancsolattól. De betelt rajtuk az igaz példabeszéd: „A kutya visszatér a maga okádására”, és: „A megfürdött disznó sárban hempereg.”¹⁴²

b. Ne feledjük, sőt tartsuk szemünk előtt, hogy Isten dolgaival, az üdvösség tudományával szemben bizony vannak kutyák és disznók. Pál apostol így inti az ő kedves filippibeli gyülekezetét: „Óvakodjatok a kutyáktól, óvakodjatok a gonosz munkásoktól, óvakodjatok a megmetéltéktől!”¹⁴³ A thesszalónikabelieket pedig arra kéri, hogy imádkozzanak értük, hogy megszabaduljanak az elvetemült és gonosz emberektől, mert nem mindenkié a hit.¹⁴⁴

c. Azt se feledjük, amit Megváltónk akkor mond tanítványainak, amikor kiküldi őket. Jézus nem csak azt mondja, hogy menjenek Izrael elszéledt juhainhoz és hirdessék, hogy egészen közel van már az Isten országa. Azt is mondja: „Ha pedig valaki nem fogad be titeket, meg sem hallgatja szavaitokat: menjetek ki abból a házból vagy városból, még a port is verjétek le lábatokról. Bizony, mondom néktek: Elviselhetőbb dolga lesz Sodorna és Gomora földjének az ítélet napján, mint annak a városnak.”¹⁴⁵

Összegezem a nekünk adott üzenetet: a) Igenis misszió. Igenis hirdetniük kell a Krisztus evangéliumát, és nem szabad azt szégyellniük akkor sem, ha némelyeknek bolondság, másoknak megbotránkozás, b) Azt se feledjük viszont, hogy van olyan Istentől való elszakadás és eltávolodás, mellyel szemben a tanítványok csak szótlan tiltakozással juttathatják kifejezésre más voltukat. Ehhez lássuk Apostolok Cselekedetei 13,45-51 és 17,32-33. verseit. Ezt azonban soha nem tehetjük személyes sértődöttségünk, vagy emberi lustaságunk indoklásául és védelméül! Testvér, nem vallásos és nem is hívő keresztyéneket vár az Úr, hanem hitvallókat, akik szavaikkal, magatartásukkal, Jézus Krisztusban való életük jó illatával, az alázat, szeretet és szolgálat lelkével forgolódnak az emberek között, szerényen, de öntudatosan, mint akik tudják, drága kincs és drága gyöngy birtokába jutottak! Ámen

30. A NAGY LEHETŐSÉG ÉS A NAGY IGÉRET

Máté 7,7-11: Kérjétek és adatik nektek, keressetek, és találtok, zörgessetek, és megnyitattik nektek. Mert aki kér, mind kap, aki keres, talál, és aki zörget, annak megnyitattik. Ugyan ki az közöttetek, aki ha kenyeret kér a fia, követ ad neki, vagy ha halat kér, kígyót ad neki? Ha tehát ti gonosz létekre tudtok jó ajándékot adni gyermekeiteknek, mennyivel inkább ad jókat a ti mennyei atyátok azoknak, akik kérik tőle ?

Lectio: Lukács 11,1.5-13

A Hegyi Beszéd magyarázatában egyszer hallottuk már Jézus tanítását az imádságról. Ott, akkor arra tanította Jézus minden idők tanítványait, hogy mit kérjünk, 'in >>',yan kérjük. Itt, most ismét az imádságról tanít Megváltónk. Ennek a tanításnak Ul nagy üzenete van: az imádság nagy lehetőség és nagy ígélet. Nagy lehetőség, HUH gyermek módjára kérhetünk, kereshetünk és zörgethetünk. Nagy ígéretei y>nnak az imádságnak, mert Isten Jézus Krisztusban atyánk, aki nem tagadja meg • ' lókat gyermekeitől. Ezért ezen az istentiszteleten figyeljünk a alapigénk kettős Qnnetóre:

1. Az imádság nagy lehetőség.

2. Nagy ígéreteink vannak.

xxx

1. Az imádság nagy lehetőség.

Milyen kitartóan és szinte unszolva biztat bennünket a mi Urunk, nagy lehetőségünk kihasználására: Kérjétek, keressetek, zörgessetek. Mintha csak azt mondaná: Itt van előttetek van a nagy lehetőség, éljétek vele, ne hagyjátok ki számításotokból!

Kérjétek! Benne van az a kijelentés, hogy szükségben vagytok. Ne gondoljátok, hogy mindenetek megvan. Ne legyetek olyanok, mint a laodiczeabeliek, akik azt gondolják magukról: „gazdag vagyok, meggazdagodtam, és nincs szükségem semmire”¹⁴⁵ Én tudom - mondja Jézus -, hogy ti szükségben vagytok, hiányában vagytok az igazán jó ajándékoknak. Én tudom, hogy minden gazdagságotok mellett

is szegények vagytok. De kérjétek! Benne van az az üzenet is, hogy hagyjatok fel az erőlködéssel. azzal a gondolattal, hogy majd én megmutatom, mire vagytok képesek.

Nem, ne erőlködjétek - kérjétek! És Végül benne van az az üzenete, van kitől kérnetek, van kihez mennektek bizalommal. Nem úgy vagytok, mint az a bajbajutott ember, akinek nincs kihez fordulni segítségért, mert senki nincs, aki megkönyörülne rajta, aki bizalommal, szeretettel lenne hozzá.

Keressetek, mert még nem találtátok meg az igazi jót. Talán sokszor gondoltátok már, hogy most megtaláltuk az élet igazi értelmét, a lélek békességét. Talán úgy véltétek, hogy ezt megtaláltátok a munkában, a hivatásban, vagy a harmonikus családi életben, gyermekeitekben és unokáitokban. De lássátok be, ezek ugyan drága ajándékai az életnek, de ezek nem maga az élet. Nagy ajándékai Istennek, de Ő ennél nagyobbakat akar adni, a legfőbb Jót, önmagát, mennyei királyságában való részvételt. A keresés emlékeztet bennünket egy nem régen hallott jézusi kijelentésre: „Keressétek először Isten országát és igazságát!” Keresnünk kell az elrejtett dolgokat, a Krisztusban való megigazulást és a jó cselekedetekben való állhatatosságot. - Benne érzem azt az üzenetet is: Ne adjátok meg magatokat a lemondásnak, a csüggedésnek, hogy ti már úgysem találjátok meg a legfőbb jót, vagy a szabadulás útját: keressetek!

Zörgessetek! Ha úgy érzitek, hogy ti ki vagytok rekesztve a jóból; amolyan útszélére vetett ember lett belőletek, aki csak kíváncsiskodó a lakodalmas nép között, ne nyugodjatok bele ebbe a kirekesztettségbe, zörgessetek! De benne van az az üzenet is: Ha úgy érzitek, hogy ti be vagytok zárva gondjaitok, szenvedélyeitek, csüggedésetek sötét kamrájába - zörgessetek! Ne erőlködjétek, hogy a magatok erejéből lyukat véstek ezen a sötét kamrán, mint nem egyszer a rabok a börtön falán. Ne erőlködjétek és ne lázadjatok, ezek nem vezetnek igazi eredményre. Adva van számotokra a nagy lehetőség: Zörgessetek! Itt jár a Szabadító s meghallja, hogy szabadulni akartok.

Ebben a hármasszóval - kérjétek, keressetek, zörgessetek - fokozat van. Jézus arra figyelmeztet ezzel, hogy az imaélet növekedő, fejlődő valami, mint minden élet. Azt kérdezi: haladsz-e benne előre? Rámutat, hogy megvannak a maga akadályai és kísértései, de a hívő és engedelmes imádság megküzd minden akadállyal és kísértéssel. Arra is int bennünket ezáltal, hogy ne restüljünk meg, mert sokan kérnek, de nem keresnek, sokan keresnek, de nem zörgetnek. A keresés és zörgetés állhatatos, fokozott, ismétlődő, sűrített és ostromló kérdés, amit Isten akarátának megismerésére és elfogadására fordítunk.¹⁴⁶

2. Nagy ígéreteink vannak.

Már az is sok jót rejt magában, hogy a keresés, kérés és zörgetés kimozdít bennünket a tehetetlenség, önmegadás, csüggedés állapotából. De a nagy jót az imádság nem önmagában hordozza, hanem abban a nagy ígéretben, amiről Jézus beszél: „aki kér, mind kap, aki keres talál, és aki zörget, annak megnyitják.” Egyszerű, magyarázatra nem szoruló ígéret. Mondjuk csak nyugodtan: szédítő, szinte hihetetlen ígéret. Emberi szívünk és értelmünk magyarázatot keres, még akkor is, ha ezeket az ígéreteket Jézus mondja. Ezt jól tudja Jézus is, hiszen közbevetőleg tesz egy rövid, velőnkig látó megállapítást az emberről („ti gonosz létekre”), és megadja a magyarázatot.

Ezeknek a hallatlanul nagy ígéretnek az a magyarázata, hogy nekünk Isten -Atyánk. Az Isten Atya Isten. Ez volt az a nagy kijelentés, amit Jézus hozott az Örökkévalóról. Nékünk pedig az az egyik alapvető nagy bajunk, hogy ezt természetesnek tartjuk. Nem csodálkozunk rajta és nem ujjongunk fölötte. Mert micsoda hallatlanul nagy kijelentés: Az Ég és Föld Ura, mindenség Teremtője, Igazgatója, az Urnak Ura és a Királyoknak Királya, Aki ha kiereszti hangját, megszeppen a Föld;¹⁴⁷ az az Isten, Aki hatalmas dolgokat művel, kikutathatatlanul, csodás dolgokat, megszámlálhatatlanul,¹⁴⁸ ez az Isten nekem atyám, a Jézus Krisztus által.

Emlékezzünk arra, hogy milyen hallatlanul - új korszakot nyitó, - nagy kijelentés volt Izrael számára, amikor Mózes meghirdette, hogy az az Isten, Akinek nevében jött, Aki küldte őt, hogy népét megszabadítsa, Az a VAGYOK. „Így szólj Izrael fiaimhoz: A Vagyok küldött engem hozzátok.”¹⁴⁹ Milyen hatalmas üzenet ma is, hogy a mi Istenünk nem a Volt és nem a Lesz, hanem az Örök Jelen, az Örök Vagyok; Aki ha megszólal a csipkebokorból és elküldi szolgáját, akkor hiábavaló a fáraó minden makacs ellenszere, s kevély kérdése „Kicsoda az az Úr, hogy hallgassak a szavára és elbocsássam Izraelt?”¹⁵⁰ akkor a nép megszabadul nagy jelek és retetések által. Mennyi vigasztalás és erő van abban, amikor Dávid énekl: „Világosságom és segítségem az Úr, kitől félnék? Életemnek ereje az Úr, kitől retetnék?”¹⁵¹ Amikor Luther szívében kivirágzott ez az ősi dallam, a reformáció indulójává tette azt: Erős vára mi Istenünk, Jó fegyverünk és kardunk!

Jézus pedig hozta azt a hallatlanul nagy, végső kijelentést az Istenről, hogy ez az Isten, Ábrahám, Illés és Dávid Istene - Atya. Mennyei Atya, aki jókat ad azoknak, akik kérik tőle. Ezért mehetünk hozzá bizalommal, ezért lehet és érdemes imádkozni. Nem szükséges, hogy az imádságra nézve itt kapott ígéretek mi gyöngítsük - okos, vagy oktalan - teológiai észrevételeinkkel. Az azonban szükséges, hogy bele állítsuk azokat alapigénk befejező mondatába: „mennyivel inkább ad jókat a ti mennyei Atyátok azoknak, akik kérik tőle?” Húzzuk alá ezt az egy szót: *jókat*. Mert Isten csak *jókat* ad.

Tehát mindent megad az Isten, minden imádságot meghallgat az Isten, minden kérést teljesít az Isten? Nem, erről szó sincs. Ha ezt tenné, nem lenne irgalmas Isten, nem lenne szerető mennyei Atya; mint ahogyan nem szerető szülő az, aki gyermeke minden kérését teljesíti. Higgyétek el, hogy a szeretet tud ellenállni, tud megtagadni. Miért? Mert mi, gyerekek sokszor kérünk követ és kígyót. Aki ezt nem érti, vagy nem ismeri el, annak saját példamon magyarázom meg: visszatekintve imádkozó életemre, azt kell vallanom, én is sokszor kértem az én mennyei Atyámtól követ, kenyér helyett és kígyót, hal helyett. Testvérek, nem csupán meghallgatott imádságaimért van szívem csordultig hálával az én Istenem és Uram iránt, hanem meg nem hallgatott imádságaimért is. Ezek is nagy bizonyítékai az én szívem számára Jézus kijelentésének: a mennyei Atya jókat ad az ő gyermekeinek. E ponton egyetlen mondat erejéig emlékeznünk kell református Hitvallásunk, a Heidelbergi Káté tanítására: „*Mit hiszel, amikor ezt mondod: „Hiszek egy Istenben, mindenható Atyában, mennynek és földnek teremtőjében?” - Felelet: hiszem azt, hogy a mi Urunk Jézus Krisztusnak örökkévaló Atyja, aki a mennyet és a földet minden bennünk lévő dolgokkal egyetemben semmiből teremtette és örök tanácsa és gondviselése által most is fenntartja és igazgatja, az Ő Fidéért, Jézus Krisztusért nekem Istenem és Atyám, akiben én annyira bízom, hogy semmit sem kételkedem afelől, hogy minden testi és lelki szükségemet be fogja tölteni, sőt mindazt a rosszat is, amit e siralomvölgyben rám bocsát, javamra fogja fordítani, mert ezt megcselekedheti, mint mindenható Isten, és meg is akarja cselekedni, mint hűséges Atya.*” Ámen

31. AZ ARANYSZABÁLY

Textus: Máté 7,12: *Amit tehát szeretnétek, hogy az emberek veletek cselekedjenek, ti is ugyanazt cselekedjétek velük, mert ez a törvény, és ezt tanítják a próféták.*

Lectio: Róma 13,7-12

Mai alapigénk első üzenete az, hogy Jézus Krisztus evangéliuma egyszerű és modern. Milyen egyszerű az evangéliumnak ez a summázása: „Amit tehát szeretnétek, hogy az emberek veletek cselekedjenek, ti is ugyanazt cselekedjétek velük, mert ez a törvény, és ezt tanítják a próféták.” Ezt a tanulatlan ember és a gyermek is megérti azonnal. Nem kell hozzá sem filozófiai, sem teológiai előképzettség. - És modern is ez az evangélium. Igaz, hogy régi, kétezer esztendő, de nem múzeumba való régiség. Széchenyivel együtt valljuk mi is: „Nem minden rossz, ami régi, és nem minden jó, ami új.” Természetesen ennek fordítottja is áll: nem minden jó, ami régi, és nem minden rossz, ami új. Ez a régi evangélium azonban ma is jó, használható. Hasonló megfogalmazásokkal találkozunk a mindennapi életben. Pl.: annyi megbecsülést dolgozóinknak, amennyit magadnak megkívánsz.

Jézusnak ez az aranyszabálya a világban való eligazodásunkat foglalja össze. Ez a szabály örök erkölcsi törvény, mely minden időre, minden emberre és minden helyzetre érvényes. Ilyen summázással találkozunk az Ószövetség számos helyén. Én csak egyet említek: „Ember, megmondtam neked, hogy mi a jó, és hogy mit kíván tőled az Úr! Azt, hogy élj törvény szerint, törekedj szeretetre, és légy alázatos tőled az Úr! Azt, hogy élj törvény szerint, törekedj szeretetre, és légy alázatos Isteneddel szemben.”¹⁵³ Az ilyen prófétai mondásoknak a csoportjába tartozik Jézusnak ez az igéje is: „Amit tehát szeretnétek, hogy az emberek veletek cselekedjenek, ti is ugyanazt cselekedjétek velük, mert ez a törvény, és ezt tanítják a próféták.”

Azt is megmutatja Jézusnak ez az aranyszabálya, hogy Ő ismeri az embert. János, a szeretett tanítvány így vall erről: „Jézus tudta, hogy mi van az emberben.”¹⁵⁴ Jézus tudta, hogy mire vágyik az ember. Valóban, mire vágyunk, mit szeretnénk? Ezt mély emberséggel és egyszerűséggel a 20. század magyar költészetének forradalmi megújítója, a legnagyobb magyar költők egyike, Ady Endre fogalmazta meg a legőszintebben:

**„Ezért minden, önkíznás, ének:
Szeretném, hogyha szeretnének.”**

Hát mondjuk ki mi is nyíltan, őszintén, erre vágyik kimondatlanul is minden ember: szeretné, ha szeretnék. A szeretet olyan az emberi lélek számára, mint a napfény a didergőknek, mint a falat kenyér az éhezőknek, mint a gyógyító orvosság a betegnek. Ugye Testvérem, Te is szeretnéd, ha szeretnének, amolyan Isten Lelke szerint való - türelmes, jóságos, mindent elfedező szeretettel? Nos, Jézus arra tanít ma bennünket, hogy ha mi ezt szeretnénk, hát induljunk el, és így szeressünk, így cselekedjünk a többi emberrel, minden emberrel.

Ennek a jézusi arany szabálynak három megjelenési formáját mutatom fel előttetek: a barátságot, a megértést, és a megbecsülést.

A barátság. Ki nem szereti, ha barátságosak hozzá az emberek? A barátságtalan ember olyan, mint a hideg zuhany. Ha tehetjük, kikerüljük messzire. De ha nem kerülhetjük ki, ha együtt élünk és együtt dolgozunk vele, akkor állandó szenvedést jelent számunkra. Jézus arra tanít bennünket, hogy mindenkihez legyünk barátságosak. Számos bibliai példával lehetne bizonyítani, hogy Jézus barátságos egyéniség volt. Másként nem vonzódtak volna hozzá az élet kicsinyei és megvetettjei a gyerekek és a bűnösök. Jézus egyik legszebb neve ez: a vámszedők és a bűnösök barátja.

Megértés. Ki nem szereti, ha az emberek megértőek, méltányosak vele szemben? Kálvin egyenesen azt tanítja, hogy Jézus ezen a helyen méltányosságra oktatja tanítványait. „Csakis azért van a világon annyi ellenségeskedés s azért vannak az emberek oly sok módon ártalmára egymásnak, mivel tudva és akarva lábbal tapossák a méltányosságot, melynek megtartását pedig önmagával szemben ki-ki szigorúan követeli. Mikor a saját hasznunkról van szó, mindegyikünk pontosan és érthetően mondja el, mi a helyes. A saját hasznát illetőleg tehát a méltányosság éleseszü mesterének mutatkozik mindenki: mi az oka tehát - kérdezi Kálvin -, hogy nem oly könnyen ismerik fel ugyanezt, amikor másnak a haszna, vagy kára kerül szóba, ha nem az, hogy csak a magunk számára akarunk belátók lenni, a felebarátainkról azonban senki sem gondoskodik? Nemcsak, hanem rosszakaratilag és szándékosan zárkózunk el a méltányosság törvénye elől, mely a szívünkben világít. Krisztus tehát arra tanít bennünket, hogy ki-ki maga lehet a felebarátjával való helyes és igazságos élet szabálya, ha másokkal szemben azt teszi, amit önmagának kíván. Megdönt tehát Jézus minden üres kifogást, melyeket az emberek gondolnak ki saját igazságtalanságuk eltakarására vagy kiszínezésére. Mert kétségtelenül a tökéletes méltányosság uralkodnék közöttünk, ha olyan hűséges tanítványai volnánk - hogy úgy mondjam -, a tettekben meg nyilvánuló szeretetnek, mint amilyen elmés hirdetői vagyunk a szenvedőleges szeretetnek.”¹⁵⁵

A Nobel-emlékérem egyik mondata így fejezi ki Nobel végakarátát: „Szép dolog az életet találékony művészetekkel nemesíteni.”¹⁵⁶ Testvérek, mindnyájunk előtt ott van a nagy lehetőség és a nagy feladat: nemesítsük az életet találékony megértéssel! Mondjuk és valljuk: szép dolog az életet tettekben meg nyilvánuló találékony szeretettel nemesíteni!

A megbecsülés. Már a rabbinusi irodalomban találunk ilyen mondást: „Amint a saját becsületedre ügyelsz, úgy ügyelj a felebarátod becsületére is. S amint nem akarod, hogy becsületedet rossz hírbe hozzák, ne akard te se felebarátod becsületét rossz hírbe hozni.” Jézus is erre tanít bennünket: amint szeretnénk, hogy az emberek minket megbecsüljenek, ugyanúgy becsüljük meg őket mi is. S hogy ez számunkra, református keresztyének számára mit jelent, Heidelbergi Káténk 112. felelete mondja meg szép tömörséggel. (Elmondom.)

112. Mit akar Isten a kilencedik parancsolatban?

Azt, hogy senki ellen hamisan ne tanúskodjam, szavát ki ne forgassam, ne rágalmazzam, hitelét ne rontsam, meghallgatása nélkül könnyelműen el ne ítéljem. Ha Isten haragját magamra vonni nem akarom, kerüljem a hazugságot és a csalást, mint az ördög mesterkedéseit. A törvény előtt és más hivatalos eljárásban az igazságot kedveljem, őszintén kimondjam és megvalljam, felebarátom tisztességét és jó hírnevét pedig tőlem telhetően megoltalmazom és előmozdítom.

XXX

De ha elég lenne csak tudni, hogy mi a jó, akkora művelt népek között nem volna annyi bűn, romlás és romlottság! De nem elég tudni a jót, azt cselekedni is kell. Nem elég tehát megtanulnunk Jézus arany szabályát: „Amit tehát szeretnétek, hogy az emberek veletek cselekedjenek, ti is ugyanazt cselekedjétek velük”, eszerint is kell élnünk. De tudunk-e? Áldott emlékü Karácsony Sándor atyánk szerint ezt a végrehajtási utasítás nélkül képtelenség megtartani.

A végrehajtási utasítás az alapige befejező szavaiban van: „mert ez a törvény, és ezt tanítják a próféták.” Íme, Jézus itt az egész Ószövetséget, a törvényt és a prófétákat foglalja össze. Ez mutatja meg, hogy ebben az arany szabályban - ahogyan régtől fogva nevezik alapigénket - nem csupán vélekedésről, emberi bölcs beszédről, filozófiai tételről van szó, hanem az Isten által adott törvényről és prófétai üzenetről, amelyet Jézus nem eltörölt, hanem betöltött.

Így vezet el bennünket ez az ige az Isten előtti megalázkodáshoz, őszinte bűnbánathoz. Mert őszintén meg kell vallanunk: oly sokszor vétkeztünk ez arany szabály ellen. Oly sokszor vártuk, igényeltük a szeretetet, ahelyett, hogy mi lettünk volna a kezdeményezők, a szeretetet adók. Aki velünk együtt magát megaláztatva eljut Jézus gólgotai keresztségéhez, az elnyeri a feloldozást Attól, Aki helyettünk is betöltötte a Hegyi Beszédet, s Aki kész Lelkét adni nekünk, hogy a Lélek által megtagadjuk régi énünket, s teljes szívvel meghódoljunk Isten királyságának, engedelmeskedve a Jézus Krisztusban nyert kijelentésnek: „Amit tehát szeretnétek, hogy az emberek veletek cselekedjenek, ti is ugyanazt cselekedjétek velük...” Ámen

32. SZOROS KAPU, KESKENY ÚT

Máté 7,13-14: *Menjete be a szoros kapun. Mert tágas az a kapu, és széles az az út, amely a kárhozatba visz, és sokan vannak, akik azon járnak. Mert szoros az a kapu, és keskeny az az út, amely az életre visz, és kevesen vannak, akik azt megtalálják.*

Lectio: V Mózes 30,11-20

Már az előző prédikációban is summázásról volt szó: az erkölcsi törvény egyszerű summázásáról. Most újra összefoglalással állunk szemben. Van írásmagyarázó, aki arra hívja fel figyelmünket, hogy ebben a két versben összecsomósodik, össze-luglaltatik minden tanítás, intés, óvás, amely a Hegyi Beszédben elhangzott a tanítványokhoz. Hiszem, hogy akkor történik jó dolog velünk, ha azzal a belső szorongással tudunk együtt lenni ezen az istentiszteleten, mint diák korunkban ;ímiylen szorongással ültünk az összefoglalások idején, amikor „minden fel volt adva”. Jól mondtam, hogy szorongó diákként kell most együtt lennünk, mert most nemcsak az összefoglalás, hanem a felelés ideje van. A Mester nem magyaráz. Ez a kijelentés nem filozófiai, vagy teológiai magyarázkodásra adatott nekünk. Jézus kijelenti, mi az ismertető jele a keskeny útnak, és mindezt megelőzve mondja a felhívást: menjete be a szoros kapun! Ne tanakodjatok, ne tépelődjete, ne gondolkodjatok, hanem menjete be!

Ez a felhívás azonban nem egyszerűen csak feleletre váró felszólítás, hanem sürgető felszólítás. Igazat adok annak az írásmagyarázónak, aki azt mondja, hogy e vers értelmét Lukács evangélista felől kell megközelítenünk. Ott Jézus Isten országáról beszél, és példázatokban magyarázza annak lényegét, amikor egyszerre csak valaki közbekérdez: „Uram, kevesen vannak-e, akik üdvözülnek?” S erre azt feleli Jézus: „Igyekezzete be menni a szoros kapun, mert mondom nektek, hogy sokan akarnak majd be menni, de nem tudnak.” S hogy miért nem tudnak be menni, miért rekednek kívül, arra Jézusnak egy felelete van: elkéste, mert a ház ura bezárta már az ajtót. Eljön az idő, amikor Isten országának kapuja nincs többé nyitva, s aki azután érkezett, az elkéste.¹⁵⁷

Ez azt jelenti: nagyon eltéveszteném a bizonyágtételt, nem a Jézus Lelke vezetne engem, ha most filozófiai, teológiai, vallástörténeti fejtegetést adnék a széles útról, és a keskeny útról. Nekem az a megbízatásom, hogy felmutassam: csak két út van. Jézus nem ismeri az u.n. „arany középutat”. Az Örökkévalónak az az üzenete az ő népéhez: „Lásd, eléd adtam ma az életet és a jót, de a halált és a rosszat is... Válaszd hát az életet!”.

Azt mondják - én is így hiszem -, az a jó prédikáció, amelyet úgy tud elmondani és úgy tud hallgatni az igehirdető és igehallgató, mintha utolsó alkalom lenne az, melyen bizonyágot tehet, vagy melyen az evangéliumot hallja. Bár tudnánk ezzel a feszültséggel, ezzel az istenes belső szorongással együtt szólni és hallgatni: „Menjete be a szoros kapun!” Egyben az igehirdetés általános hanyatlása, amikor úgy mondjuk a Jézus evangéliumát, hogy az lehet szép, bölcs fejtegetés, nagyszerű eszmefuttatás, egy kerek kis tudományos előadás, művészi fokon előadva, csak éppen ez a sürgető felhívás hiányzik belőle: Testvér, menj be a szoros kapun, keresd az életre vezető utat, mert - holnap késő lehet!

Isten őrizzen engem attól, hogy mindez emberi ijesztgetés legyen bárki számára. Nem Testvérek, az embereket nem ijesztgetéssel – még-csak nem is pokoltól való rémisztéssel - kell a mennyek országába hívogatni. Két példát azonban el kell mondanom, amelyeket szorongással hordozok szívemben. Az 1950-es években egyik mezőföldi gyülekezetben szolgáltam négy este a tékozló fiú történetéről. A szép, nagy

gyülekezetben feltűnt nekem a presbiterek padjában egy szép piros arcú férfi, amolyan magyar típus. Minden este egy kicsit neki prédikáltam. A harmadik este, amikor a hazafelé vezető, az életre vivő útról szólottam, a kezdő ének és ima után rosszul lett, kiment a templomból - s mire vége lett az istentiszteletnek, felesége jajgatva szaladt vissza: meghalt a férjem! Sokszor láttam magam előtt azokban a napokban és azóta is: vajon előtte meghallotta-e a hazafelé vivő út evangéliumát? Vajon az élet útját járta-e, s haza érkezett-e? - Mondom a második példát is: az elmúlt esztendőök egyikén s ideig étteremben étkeztünk fiammal, aki segédlelkészem is volt. Az egyik pincérlány imakönyvet kért tőlünk. Nem adtunk néki azonnal. S mire vittük volna, már csak gyászjelentés fogadott bennünket: autóbaleset áldozata lett! Isten legyen irgalmas – hozzánk!

Befejezésül néhány mondatot a keskeny útról és a széles útról, a sokakról és a kevesekről.

A keskeny út az élet útja. Nem kitaposott, kényelmes, virágos út, hanem szűk és tövises út ez. Nem a tömegek útja, hanem a magányosságé, a kereszté és a megaláztatásé. Ennek az útnak egyes állomásai: önmegtágadás, keresztvállalás, megaláztatás, látszólagos vereség és Golgota. Ez a keskeny út Jézus útja. Sőt, annál több: maga Jézus. Az, Aki így szólott hozzánk: „Én vagyok az út, az igazság és az élet, senki sem mehet az Atyához, csakis énáltalam.”¹⁵⁸ Bizony, igaz: az egész megtérés és az új élet nem más, mint radikális társaságváltoztatás. A „sokak”-tól a „kevesek”-hez, a kevesek között az Egyhez, Jézus Krisztushoz.¹⁵⁹

A széles út kényelmes. Ez a közfelfogás szélesre kitaposott útja, a mindenki útja, Ezen az úton sokan járnak, de ez az út a halál útja, kárhozatba visz. Ahogyan Jézus nem magyarázta, hogy mi az élet, itt sem magyarázza, mi a kárhozat.

A kevesek és a sokak kérdéséről Jézus nem nosztalgiával beszél. Mi sem a protestáns kisebbség nosztalgiájával beszéljünk róla, hanem a kevesek bátor hitvallásával. A történelmet, az emberiséget, az egyházat előre soha nem a sokak vitték, hanem a kevesek, akik a szenvedésre készen kiáltották oda a sokaság felé hitvallásukat, mint Galilei: Mégis mozog a Föld!, vagy mint Luther: Itt állok, másként nem lehetek, Isten legyen segítségemre!, vagy mint a mi Sellyei Istvánunk: Lehetetlen, „hogy mi egynéhányan eladnók vallásunknak és országunknak szabadságát, melyet a mi eleink sok vérek hullásával kerestek, elviselhetetlen iga alá vetvén mind eklézsiánkat, mind országunkat.”¹⁶⁰

Ímádságra készülve, csendben vigasztaljuk meg szívünket, figyeljünk bensőnk halk szavára: melyik úton járunk? Halljátok Szeretteim Jézus szavát: menjetek be a szoros kapun! Ámen

33. CSALÁS ÉS ÖNCSALÁS

Máté 7,15-23: Óvakodjatok a hamis prófétáktól, akik juhok ruhájában jönnek • hozzátok, de belül ragadozó farkasok. Gyümölcsseikről ismeritek meg őket. Tövisről szednek-e szőlőt, vagy bojtortjáról fügét? Tehát minden jó fa jó gyümölcsöt terem. Nem hozhat a jó fa rossz gyümölcsöt, rossz fa nem hozhat jó gyümölcsöt. Amelyik fa nem terem jó gyümölcsöt, azt kivágják, és tűzbe vetik. Tehát gyümölcsseikről ismeritek meg őket.

Nem mindenki megy be a mennyek országába, aki ezt mondja nekem: Uram, Uram, hanem csak az, aki cselekszi az én mennyei Atyám akaratát. Sokan mondják majd nekem ama napon: Uram, Uram, nem a te nevedben prófétáltunk-e, nem a te nevedben úztünk-e ki ördögöket, és nem a te nevedben tettünk-e sok csodát? És akkor kijelentem nekik: sohasem ismertelek titeket, távozzatok tőlem, ti gonosztevők!

Mai alapigénkben a Hegyi Beszéd két szakaszát vesszük egybe, s annak ezt a címet adjuk: Csalás és öncsalás. Az első részében Megváltónk a hamis prófétákról beszél. A hamis próféták ügye az élet komoly kérdése. Kálvin nyomán induljunk el ennek az igének a megértésében, aki azt tanítja: az Úr e világon állandó küzdelemmel akarja egyházát gyakorolni. Ezért tanítványainak nem elég maga a tanulékonyság, hanem hitüknek az ellenállásra is fel kell készülniük. „Az ugyan a legfontosabb, ha engedjük, hogy Krisztus derék és hűséges szolgálói igazgassanak bennünket: mivel azonban velük szemben hamis tanítók is támadnak, ha buzgón nem ügyelünk és szilárdak nem vagyunk az állhatatosságban, könnyen elszakítanak bennünket a nyájtól.”

Ezek a hamis vezetőök, a „hamis próféták” olyan emberek, akik kívülről szelídnek és kegyesnek mutatják magukat, valójában „belül ragadozó farkasok.”

Hogyan ismerhetők fel ezek a „báránybőrbe bújt farkasok?” Jézus nagyon egyszerűen jelöli meg, hogy valakit Isten küldött-e, vagy nem: „Gyümölcsseikről ismeritek meg őket.” De vajon mit értsünk gyümölcsön? Az a kép, amit itt Megváltónk használ, a Szentírásban megszokott. Keresztelő János is ugyanezt a képet használta: „A fejsze pedig ott van már a fák gyökerén: ezért minden fa, amely nem terem jó gyümölcsöt,

kivágatják, és tűzre vettetik."¹⁶¹ Ezt a képet egészíti ki Jézus a beoltás jelentésével: a jó fa jó gyümölcsöt terem, a rossz fa pedig rossz gyümölcsöt.

Ez „belső, mély és megváltoztathatatlan törvénye a fának... Ezért lehet a fát gyümölcséről ismerni meg. Ezért lehet az igazi és ál keresztyént is egyesegyedül csak gyümölcséről megismerni. A gyümölcs mindig természetes következmény. Természetes következménye annak, milyen tőből, milyen nedvesség folyik a vesszőbe, vagy ágba, amelyen a virág nyílik, megtermékenyül és terméssé fejlődik."Tehát miről van szó? Arról, amiről Pál apostol beszél a Rómaiakhoz írt levele 6. fejezetében: Tudjuk, hogy a mi ó emberünk megfeszítettett Jézussal, hogy megsemmisüljön a bűn hatalmában álló test, és hogy többé ne szolgáljunk a bűnnek... Ahogyan átadtuk tagjainkat a tisztátalanságnak és a törvénytelenységnek, úgy adjuk át most tagjainkat az igazság szolgálatára, hogy szentek legyünk... Milyen gyümölcsöt termett a mi életünk Krisztus nélkül? kérdezi az apostol. „Bizony most szégyenkeztek miatta, mert annak vége a halál! Most azonban, mikor a bűntől megszabadultatok, és az Isten szolgálói lettetek, már ez meghozta nektek a gyümölcsöt, a szent életet, amelynek vége az örök élet."

A gyümölcsök pedig nem az elméleti, hanem a gyakorlati keresztyénségre vonatkoznak első renden. A gyümölcs a Jézusban való élet „beszédben, magaviseletben, szeretetben, hitben, tisztaságban." Egyetlen mondatot még: A hamis próféták hátsó szándékú emberek. A keresztyén soha nem lehet az: megtisztított szívvel, tiszta szándékkal járhatunk az emberek között.

Jézus tanítványainak azonban nemcsak mások csalásától, de saját öncsalásuktól is óvakodniuk kell. Hogyan, hát van ilyen? Csalja az ember önmagát? Igen, nem egyszer csaljuk önmagunkat. Pl. ha valaki nem akar tudomást szerezni esztendőik szántotta ráncairól, őszülő hajáról, nem néz a tükörbe, vagy összetöri azt, mint az egyszerű asszony, aki dühös lett a tükörre, amikor hosszú idő után belenézett. Csalhatja magát az ember úgy is, hogy nem megy orvoshoz, nem szerez tudomást súlyos betegségéről; úgy él, mint akinek semmi baja nincs, pedig ajtaján kopogtat az elmúlás.

Járhat így Jézus tanítványa is: csalja önmagát. Megtanulta a „kánaáni nyelvet", vagy a keresztyén hittan alapelemeit, s olyan szépen tudja mondani: Uram, Uram! Sőt, nemcsak mondja, de nagy dolgokat is cselekszik. Jézus igazán nagy dolgokat említ, amikor prófétálásról, ördögűzésről és sok csodáról beszél. Mindez ott lehet valakinek az életében, mint „bizonyíték", s Jézusnak mégsem elég. Félelmetesen hangzik szava: „Sohasem ismertelek titeket, távozzatok tőlem ti gonosztevők!"

Mi volt az, amiért Jézus szól hozzájuk? Alapigénk kijelentésére utalok. Kettős követelménye van Jézusnak, s ebből Ő senki kedvéért nem enged:

- a) Engedjem, hogy Ő megismerjen!**
- b) Cselekedjem a mennyei Atya akaratát,**

XXX

a) „Sohasem ismertelek titeket."

Ezek az „öncsalók" úgy gondolták, ők ismerik Jézust, a Jézus nevében íme csodákat is tesznek, s többre nincs szükség. De igen: arra, hogy Ő megismerjen! Ők soha nem hallották meg, hogy Jézus így szól hozzájuk: „Tudok cselekedeteidről, hogy az a neved, hogy élsz, pedig halott vagy. Ébredj fel, és erősítsd meg a többieket, akik halódásban vannak, mert nem találtam cselekedeteidet teljesnek az én Istenem előtt."¹⁶³ Róluk nem volt érvényes, amiről Pál apostol beszél: „Most azonban, miután megismertétek az Istent, vagy még inkább: hogy az Isten megismert titeket..."¹⁶⁴ Ezek azok, akik nem tanulták meg, hogy az Isten által vetett szilárd alap pecsétje ez: „Ismeri az Úr az övéit, és hagyja el a gonoszt mindenki, aki az Úr nevét vallja!"¹⁶⁵ Vajon nem tartozom-e ezek közé, akik telve vannak saját ismeretükkel még Istenre nézve is, s oly nehezen alázkodnak meg abban a tudatban, hogy az Örökkévaló ismer. Milyen megragadóan beszél erről Dávid a 139. zsoltárban. Utolsó két versét idézem:

*„Vizsgáld meg, Istenem, ismerd meg szívemet!
Próbáld meg, és ismerd meg gondolataimat!*

*Nézd meg, nem járok-e téves úton,
és vezess az örökkévalóság útján!"*

b) „Aki cselekszi az én mennyei Atyám akaratát!"

Nincs időm és lehetőségem most, hogy részletesen szóljak arról: Jézus számára mindennél fontosabb, szentebb volt a mennyei Atya akaratának való engedelmeskedés, Ő azért jött, hogy ne a maga akaratát

cselekedje, hanem a mennyei Atyáét. Gondoljunk csak a Gecserné kerti jelenetre: Ha vért kellett verítékeznie is, szívéből az engedelmség tört fel: „Atyám, ha akarod, vedd el tőlem ezt a poharat, mindazáltal ne az én akaratom legyen meg, hanem a tied.”¹⁶⁶ S most, amikor az egész Hegyi Beszéden végigvonuló eszkatologikus színezet itt teljesen uralkodóvá válik, amikor „arról a napról” van szó, Jézus az Isten országába való bejutás feltételül ezt az Atya akaratának való engedelmséget jelöli meg. Hiába a szép szó, hiába a nagy cselekedet, ha mindez nem az Atya akaratának való engedelmségből származik.

Ezért Jézus tanítványa soha nem teheti túlhaladottá azt a teljes alázatot, mint amellyel Saul (a későbbi Pál) állott meg Jézus előtt a damaszkuszi úton:

„Remegve és ámulva monda:

Uram, mit akarsz, hogy cselekedjem?”¹⁶⁷ Ámen

34. HÁZAK, ÉLETEK A VIHARBAN

Máté 7,24-29: Aki tehát hallja tőlem ezeket a beszédeket, és cselekszi, hasonló lesz az okos emberhez, aki kősziklára építette a házat. És ömlött a zápor, és jöttek az árvizek, feltámadtak a szelek, és nekidőltek annak a háznak, de nem omlott össze, mert kősziklára volt alapozva. Aki pedig hallja tőlem ezeket a beszédeket, de nem cselekszi, hasonló lesz a bolond emberhez, aki fűvényre építette a házat. És ömlött a zápor, és jöttek az árvizek, feltámadtak a szelek, és beleütköztek abba a házba; az összeomlott, és teljesen elpusztult. Amikor Jézus befejezte ezeket a beszédeket, a sokaság álmélkodott tanításán, mert úgy tanította őket, mint akinek hatalma van, és nem úgy, mint írástudóik.

Szeretném, ha a gyülekezet velem együtt tudná most nagy hálával megköszönni Istennek, hogy a Hegyi Beszédről szóló bizonyágtételek végéhez érkezhettünk. Őszinte hálával köszönöm a gyülekezetnek is a hűséges igehallgatást, a nagy figyelmet, és a hűséges imádságot, mellyel kísérte e bizonyágtételeket. Bizonyos vagyok benne, hogy ezek a bizonyágtételek a mi közös „alkotásaink”, gyülekezeté és lelkipásztoré együttesen. Együtt magasztaljuk az elvett jókért a mi hűséges Istenünket!

A Hegyi Beszéd utolsó példázatában Jézus nem ad új kijelentést a boldogságról, a tanítványok hivatásáról, a törvényről, vagy a kegyességi gyakorlatokról, hanem mindezek summázását halljuk arról, hogy mindez nem szép rege, nem ábránd, hanem valóság, amit cselekedni kell. Mi ugyanis fölöttébb könnyen az ábrándok világába utaljuk a Jézus Krisztus evangéliumát. Különösen készek vagyunk ezt megtenni a Hegyi Beszéddel, Jézus „trónbeszédével”. Azt kérdezzük: Ki tudja ezeket megcselekedni? Csak töredékeket említek: Boldogok a szelídek... Bocsássatok meg az embereknek... Gyűjtsetek kincseket a mennyben... Ne ítéljetek, hogy ne ítéltessetek... Szeressétek ellenségeiteket!

Csakugyan, mit mond erre Jézus? Mondja befejezésül ezt az egyszerű, szép példát a házépítésről. A mi nemzedékünknek ezt nagyon értenie kell, mert mi az építés korában élünk. Szép hazánkban három nemzedék nem épített annyit, mint a miénk. Szemünk előtt nőnek ki napról-napra az új házak, házsorok, lakótelepek. Nekünk illik értenünk ezt a példát a kétféle módon épített házról. Mert annyit, közülünk a hozzá nem értő is tud, hogy azoknak az emeletes toronyházaknak és szép, modern lakótömböknek jó fundamentumot kell vetni; mert jaj, ha nincs fundamentum. Akkor hiába szépség, modernség, kényelem és káprázat, ha vihar támad, ha szélvész jön, ha kis földrengés támad, azok összedőlnek, mint a kártyavár.

XXX

Jézus erről beszél a Hegyi Beszéd végén. Arról, hogy kétféle ember van: bölcs és bolond, attól függően, hogy van-e az életének fundamentuma. Mert itt a fundamentumról van szó, és nem a felépítményről. Nem a falakról és nem a tetőzetről, nem a berendezésről és nem a központi fűtésről, hanem a fundamentumról. Ugyanis a fundamentumon fordul meg minden: az ember életében is. Hogyan is mondja Jézus? „Aki tehát hallja tőlem ezeket a beszédeket, és cselekszi, hasonló lesz az okos emberhez, aki kősziklára építette a házat.” Aki hallja és cselekszi. Vagy, aki hallja és nem cselekszi. Jézus róluk beszél. Azokról egyetlen szava sincs most - nekünk se legyen -, akik nem is hallják, vagy nem akarják hallani.

Nem tudom érzitek-e Testvérek, hogy a Hegyi Beszéd végén Jézus nem lazít, nem old fel, nem old meg, nem zár happy and-el; sőt, ellenkezőleg, feszültséget idéz elő. Felelősségre von, figyelmeztet, óv, int - mert szeret!

Hallgassuk most néhány percig Ezékiel próféta igéjét: „Emberfia! Rólad beszélgett néped a falak mellett és a házak kapujában. Így beszélgetnek maguk közt egymással: Gyertek csak, hallgassátok, miféle ige jön az Úrtól! Azután eljönnek hozzád, mintha népgyűlésre jönnének; odaül eléd az én népem, hallgatják

beszédedet, de nem aszerint élnek. Pajzán dallá lesz az a szájukban, az eszük pedig nyereségen jár. Csak ennyi vagy nekik: Pajzán dalok énekes, akinek szép a hangja és jól pengeti a lantot. Hallgatják a beszédedet, de nem aszerint élnek. De ha majd beteljesedik - mert beteljesedik! - akkor megtudják, hogy próféta volt közöttük."168

Nem vagyok biztos benne Testvérek, hogy a protestáns prédikátoroknak nem kell-e egyetemben ajkunkra vennünk Ezékiel fájdalmas próféciaját!? Nem történt-e velünk egy végzetes baj? Az ugyanis, hogy Isten beszéde, Jézus evangéliuma „szerelmeskedő ének” lett számunkra, ahogyan Károli fordította. Prédikátorainknak szép a hangjuk és jól pengetik a lantot. A gyülekezetek népe aszerint megy, vagy nem megy a templomba, hogy érdemes-e meghallgatni az igehirdetőt; tud-e vallásos élményben részesíteni, vagy nem; művésze-e „mesterségének”, vagy kontár csupán. De mondjátok, hol van belőlünk az a belső reszketés, az az engedelmes készség, amely cselekedni akarja a hallott Igét?

Mert „istentiszteleteket is lehet látogatni alapján véve ugyanazzal az érzéssel, amellyel az ember valamilyen szórakozóhelyre megy, azt remélve, hogy valamilyen jóleső izgalomban lesz részünk, meg lesznek hatva az érzelmeink, kielégülést talál az esztétikai érzékünk, vagy legalábbis eltöltünk valahogy egy órát, mellyel egyébként nem tudnánk mit csinálni unalmunkban. Szégyennel állapíthatjuk meg, hogy van nem egy templom és van nem egy prédikátor, amely és aki elébe megy félútra az ilyen lelkületnek. Telis-tele fűszerezik az istentiszteletet a szónoklat sziporkázó tűzijátékával s a közönség végül szakasztott olyan hangulatban oszlik szét, mint amilyennel hangversenyről, vagy színházi előadásról is távozhatnék. Mindenki nagyszerűen meg van elégedve...”¹⁶⁹ Csak Isten Lelke zokog a rejtekhelyeken!

Nagyon kérek Benneteket, ne beszéljünk most a templomba nem járó gyülekezeti tagokról. Magunkról beszéljünk, akik vasárnapról vasárnapra együtt vagyunk az istentiszteleten. Vajon nem úgy vagyunk-e együtt, mint akik azt érzik és gondolják: Mi vagyunk a jó reformátusok, mert íme mi eljárunk a templomba. De hogy a hallott Ige megváltoztassa a gondolkodásunkat és életstílusunkat, arról sokszor hallani sem akarunk. Pedig, hogyan is mondja Jézus: „Aki pedig hallja tőlem ezeket a beszédeket, de nem cselekszi, hasonló lesz a bolond emberhez, aki fővényre építette a házat.”

Azt pedig, hogy életünk fővényre épült-e, vagy pedig van biztos fundamentumra, nem a konfirmációi vizsga, nem a templomi ünnepek próbálják meg, hanem a vihar, a kísértés: az eső, a szél és az áradás. Ezért a szenvedés, a próbatétel, a kísértés a keresztyén élet igazi „minőségi ellenőrei”. Ott lesz nyilvánvaló, hogy ráépültünk-e Jézus kegyelmére, az Atya Isten nagy szeretetére. Ezért szólnak Jézus tanítványai Pál apostol szavaival így:

*„Dicsekszünk a nyomorúságokkal is, mivel tudjuk,
hogy a nyomorúság munkálja ki az állhatatosságot,
az állhatatosság a kipróbáltságot,
a reménység pedig nem szégyenít meg
mert szívünkbe áradt az Isten szeretete
a nekünk adatott Szentlélek által.”¹⁷⁰*

A Hegyi Beszéd végén Jézus hallgatósága arról vallott, hogy nem írástudói tanítást kapott Jézustól, hanem isteni hatalommal mondott üzenetet. Az volt szívem forró könyörgése, hogy ezekben az igehirdetésekből az Anyaszentegyház Urának nagy kegyelméből valami nyilvánvalóvá legyen ebből az isteni hatalomból - exusiából -, hogy ne térjen Hozzá vissza üresen, hanem vigye véghez, amit akar s elérje célját, amiért küldte azt a mi Urunk.¹⁷¹ Ámen

Amikor Szenczi Molnár Albert elkészült a 150 zsoltár fordításával, munkája végére ezt írta: *Laus viventi Deo!* - *Dicsőség az élő Istennek!* Ez a vágy tölti meg az én szívemet is, az a boldog hála, hogy odairjam ezeknek az igehirdetéseknél a végére: ***Laus viventi Deo!* - *Dicsőség az élő Istennek!***

Hálát mond szívem az Anyaszentegyház élő Urának, Aki megengedte, hogy ezt a 34 igehirdetést 1975. július és 1976. december között elmondhattam, s hogy később mai formájában leírhattam.

XXX

A könyv, Haza-költözésének 20. évfordulóján jelenik meg az Áldott Reménység Könyvkiadó gondozásában. Kiadásra előkészítették: fia Heidfogel (Hargita) Pál ny. lelkész. Homokszentgyörgy-Istvándi és lányai Szántóné Hargita Csilla Székesfehérvár; Júlia Schober (Hargita Júlia) Müncheberg – Németország.

Anno Domini 2016.

JEGYZETEK

1. Máté 7,29
2. A Karamazov testvérek 1.68. oldal
3. Jelenések 3,17
4. Új Hozsánna. Evangéliumi Énekek gyűjteménye. Második kiadás Bp., 1960. 81/2.
5. 57,15
6. Lukács 6,20
7. Énekeskönyv a Magyar Reformátusok használatára. Debrecen, é.n. 339. dicséret.
8. Lukács 7,36-50
9. Márk 14,66-72
10. 1Thesszalónika 4,13
11. János 14,16
12. Máté 2,18
13. Ézsaiás 61,3
14. Életem és gondolataim. Bp., 1974. 319. oldal
15. 2Korinthus 7,10
16. Ref. Énekeskönyv 345. dicséret 3. vers
17. Lukács 9,58
18. Máté 26,50
19. Templomablak. Bp., é.n. 51. oldal
20. Gandhi at work. London, 1931. 374. oldal. Idézi Jan Pilát: Mahátma Gandhi. Bp. 1969.
21. i.m. 260 - 261. oldal
22. 1Péter 2,19-24
23. Lukács 6,24-26
24. Még nem elég. Százhuszat verő szív c. kötetből. Bp., 1971.126. oldal
25. Dikaioszünéről
26. HK. 60. kérdés és felelet
27. János 14,6
28. Bereczky után
29. Filippi 3,12-14
30. Efézus 2,8-10
31. Ki van jelölve a helyed. Istenes énekek Bp., é.n. 9. oldal
32. Institutio II. 8,55
33. Galata 6,10
34. Jakab 2,13
35. Gyökössy után
36. Lukács 18,9
37. 1 Mózes 6,5; 8,21
38. Márk 7,21-22
39. Példabeszédek 20,9
40. 2Korinthus 5,17
41. 1János 1,7
42. Titus 2,11-14
43. És a szívem is elhagyott engem. Reményik Sándor összes versei. Révai kiadás Bp., 1941. 306. oldal
44. János 14,9
45. Kiss Sándor után
46. Jakab 1,27
47. A Szerzőtől: Jókai vallomásai. Reformátusok Lapja XIX. évfolyam 7. szám
48. Zsidók 11,27 (Károli)
49. 1János3,2
50. Kolossé 1,19-20
51. Bereczky: Boldogok...
52. Kolossé 1.20
- 53..Ravasz László
54. u.a.
55. János 1,12
56. Robertson Frigyes Vilmos Egyházi Beszédei. Fordította Czeglédy Sándor. Pápa, 1912. 65 - 75.oldal
57. Ézsaiás 53,5
58. Efézus 2,14-17
59. Galata 2,20
60. Zsoltár 34,9
61. 333. dicséret
62. Máté 27,23
63. János 14,6
64. Kiss Sándor után
65. Wochenpredigten
66. 262. dicséret 6. verse
67. Bereczky Albert
68. Ravasz László
69. 1János 3,16
70. Máté 12,1-14; Márk 12,18; Márk 7,1; Márk 10,1
71. Ravasz László után
72. Barth Károly - Karl Barth
73. Jeremiás 31,31- 34
74. 1János 5,2-3
75. Máté 4,17
76. János 18,36
77. Lukács 23.43
78. Filippi 3.20 (Károli)
- 79 Református Énekeskönyv 390. dicséret
80. Lukács 18,13
81. Máté 7,21
82. Lukács 15,21
83. Heidelbergi Káté 106. kérdés, felelet
84. Róma 7,24
- 85 18,9 (Károli fordítása)
86. 1. Mózes 39. rész
87. Akadémiai Kiadó Bp., 1964. 1. 60. oldal
88. Robertson
89. Székely István
90. A 366. dicséret 7. verse
91. 1976. 2-3-4-5. száma
92. Efézus 5,32
- 9 3 Nem urad és királyod. Összes versei. Révai kiadás Bp., 1941. 348. oldal
94. Kálvin: A keresztyén vallás rendszere

Institutio 1536

95. Heidelbergi Káté 101. kérdés, felelet
96. Máté 12,34
97. Bereczky A.: Hitben való engedelmesség
272. oldal
98. HK 32. kérdés
99. 430. dicséret 5. verse
100. 3Mózes 24,19-20; 2Mózes 21,24;
5Mózes 19,21
101. 5Mózes 24,13
102. Efezus 4,23-24
103. 1János 4,7-8
104. 1János 2,2
105. Pongrácz József pápai teológiai professzor
106. Robertson után i.m. 250-258. oldal
107. Lukács 18,9-12
108. Ravasz László után
109 Kiss Sándor után
110. Máté 14,22-23
111. Máté 26,36
112. Kiss Sándor után
113. Titus 2,11
114. Máté 9,14-17
115. Máté 17,21
116. Lukács 5,35
117. Institutio II.518-524
118. 1.Korinthus 2,14
119. Lukács 12,20
120. 19,17.
121. 5. Mózes 32,10
122. Efézus 1,18
123. Máté 13,15
124. Máté 26,40
125. Példabeszédek 22,9; V. Mózes 15,9
126. Róma 1,28
127. Róma 12,2
128. Valóság 1973.11. szám 11. oldal
129. Kálvin Evangéliumi Harmónia
130. Máté 27,46
131. Schlatter
132. Székely István után
133. Lukács 12,25-26
134. Kiss Sándor után
135. 2Thesszalónika 3,10-12
136. János 7,23-24
137. Lukács 1,3
138. Máté 23,17; 24,15; Márk 8,38;
János 17,11.17.19
139. Máté 13,45-46
140. Márk 7,27; Lukács 16,21
141. Lukács 15,15-16
142. 2 Péter 2,20-22
143. 3,2
144. 2 Thesszalónika 3,1-2
145. Jelenések 3,17
146. Ravasz László után
147. Zsoltár 46,7 (Károli)
148. Jób 5,9
149. 2 Mózes 3,14
150. 2 Mózes 5,2
151. Zsoltár 27,1
152. HK. 26. kérdés és felelet
153. Mikeás 6,8
154. János 2,25
155. Ev. Harmónia
156. „Inventas vitam iuvat excoluisse per artes”.
Vészits Ferencné: A Nobel-díjasok
kislexikona. Gondolat Bp., 1974.
157. Lukács 13,23-25
158. János 14,6
159. Ravasz László után
160. Makkai László: Magyarországi gályarab
prédikátorok emlékezete. Helikon
Bp., 1976. 22 - 23. oldal
161. Máté 3,10
162. Karácsony Sándor református pedagógus
163. Jelenések 3,2
164. Galata 4,9
165. 2 Timóteus 2,19
166. Lukács 22,42
167. Apostolok Cselekedetei 9,6 (Károli)
168. 33,30-33
169. J. Stalker: A fájdalmak embere 49. oldal
170. Róma 5,3-5
171. Ézsaiás 55,11
